

SUOMEN METSÄTIETEELLINEN SEURA. — FINSKA FORSTSAMFUNDET.

ACTA
FORESTALIA FENNICA

13.

ARBEITEN
DER
FORSTWISSENSCHAFTLICHEN GESELLSCHAFT
IN
FINNLAND.

HELSINGFORSIAE 1920.

SUOMEN METSÄTIETEELLINEN SEURA. — FINSKA FORSTSAMFUNDET.

ACTA
FORESTALIA FENNICA

13.

ARBEITEN
DER
FORSTWISSENSCHAFTLICHEN GESELLSCHAFT
IN
FINNLAND.

HELSINGFORSIAE 1920.

Acta forestalia fennica 13.

Renvall, August, Program för utredningen af industrins jordförvärf	1—158
Boman, Aarne, Yksityisten ja yhtiöiden maanomistus—Enskildas och bolags jordbesittning	1— 88
Referat (Das ländliche Grundeigentum im Besitz von Privaten und von Aktiengesellschaften)	89—104

TILASTOLLISIA TUTKIMUKSIA YHTIÖL-
DEN MAANOMISTUKSESTA SUOMESSA

STATISTISKA UNDERSÖKNINGAR OM
BOLAGSBESUTTENHETEN I FINLAND

I OSA | DEL I

PROGRAM FÖR UTREDNINGEN
AF INDUSTRINS JORDFÖRVÄRF

AF

AUGUST RENVALL

HELSINKI 1919 HELSINGFORS

Företal.

Det här framlagda programmet för en utredning af bolagsbesuttenheten i Finland uppgjordes på uppdrag af Privatforstmästarsektionen af Finska Forstföreningen under förra hälften af år 1917. Detsamma har dock till vissa delar icke kunnat realiseras, dels emedan vissa för bearbetningen af speciella uppgifter vidtalade experter sedermera af offentliga uppdrag blifvit förhindrade att fullfölja sitt arbete, dels emedan behandlingen af vissa andra, mindre väsentliga spörsmål afsiktligt uteslutits när kostnaderna i annat fall betydligt hade öfverskridit de för ändamålet beviljade rikliga anslagen, hvilka dock uppgingo till den betydande summan af vidpass 250,000 mark. Af samma orsak hafva fältarbetena inskränkts sålunda, att de omfatta knappt halfva antalet för närmare undersökning afsedda kommuner. — Med hänsyn till möjliga framtida undersökningar återges programmet likväl nedan i sin helhet.

Till följd af försumligheter i många fall vid insändandet och kompletteringen af det från landskommunerna och träförädlingsindustriföretagen redan i början af år 1917 infortrade allmänna statistiska materialet angående industrins jordförvärf kan icke heller publiceringen af resultaten ske enligt den ursprungligen uppgjorda planen. För att trots detta, och trots det afbräck de politiska förhållandena i landet förorsakat, i någon mån infria den träffade öfverenskommelsen om termen för undersökningarnas offentliggörande har jag sålunda funnit mig hänvisad till att i form af monografier framlägga redogörelsen för den år 1917 utförda speciella utredningen af bolagsbesuttenheten i vissa landskommuner. Därpå kommer att lämnas en sammanställning af resultaten af dessa väsentligen på direkta fältarbeten baserade under-

IV

sökningar. Med den sammanhängande framställningen af frågan och industrins jordförvärf i dess helhet måste däremot anstå tills ofvan nämnda allmänna statistiska material fullständigt influtit. Sedan den egentliga utredningen af föreliggande spörsmål härmed slutförts vore afsigten att genom en populärt affattad öfversigt belysa grunddragen af frågan om industrins jordförvärf i enlighet med de genom undersökningarna vunna resultaten.

I detta sammanhang må ytterligare anmärkas, att jag icke i denna del låtit ingå någon framställning af bolagsfrågans tidigare skeden i vårt land. En sådan redogörelse, jämte en motsvarig exposé af bolagsbesuttenheten i Sverige, synes mig nämligen lämpligare införa i samband med den senare publicerade sammanställningen af undersökningsresultaten.

Helsingfors, i mars 1919.

Förf.

Innehåll.

	Sid.
I. Föreliggande utrednings tillkomst och allmänna syften	1
II. Riktlinjer för en allsidig, exakt och objektiv utredning af industrins jordförvärf	17
A. Tillkomsten, utvecklingen och omfattningen af industrins jordförvärf	20
B. Landthushållningen	33
C. Bosättningen	44
D. Skogsbruket	52
E. Bolagsbesuttenheten ur nationalekonomisk och socialpolitisk synpunkt	63
F. Åtgärder till reglerande af påvisade missförhållanden och olägenheter af bolagsbesuttenheten och utjämnande af intresse motsatserna mellan olika näringsgrenar	82
III. Det tillämpade arbetsprogrammet	83
A. Allmänna uppgifter angående bolagsbesuttenheten i landskommunerna	90
B. Specialundersökningen af bolagsbesuttenheten i vissa för ändamålet utvalda landskommuner	98
1. Valet af de för speciell undersökning afsedda kommunerna	99
2. Valet af lägenheter för speciell undersökning i de för närmare utredning afsedda kommunerna	102
3. Undersökningen af skogsförhållandena å de för speciell granskning utvalda lägenheterna	104
4. Undersökningen af jordbruksförhållandena å de för speciell granskning utvalda lägenheterna	111
5. Förfrågningarna inom de för speciell undersökning af bolagsbesuttenheten utvalda kommunerna	126
C. Förfrågningar hos de jordägande bolagen och träförädlingsindustrifirmorna	146

I.

Föreliggande utrednings tillkomst
och allmänna syften.

I. Föreliggande utrednings tillkomst och allmänna syften.

Vid sammanträde af Finska Forstföreningens Privatforstmästaresektion i juni 1916 gjorde sig den uppfattningen gällande, att frågan om träförädlingsbolagens och -firmornas jordförvärf icke kan anses slutgiltigt reglerad genom nu gällande lagbestämmelser, utan är en utveckling af industrins¹ jordförvärf berörande lagstiftning med säkerhet att emotse. I anseende till spørsmålets utomordentliga nationalekonomiska bärvidd vore en noggrann och sakkunnig utredning af densamma önskvärd. Enligt fattadt beslut hänvände sig sektionens direktion till ifrågasvarande industriella företag med anhållan om understöd för nämnda undersökning. I detta syfte utsändes ett cirkulär af nedanstående lydelse.

Cirkulär angående utredning af industrins jordförvärf.

S. H. T.

Under senaste tid har industrins jordförvärf tagit allt större proportioner. Efter trävaruindustrins uppsving i medlet af förra århundradet

---

¹ Uttrycken „bolagens“ jordförvärf (bolagsbesuttenheten) resp. „industrins“ jordförvärf, hvilka här tagas i synonym bemärkelse, motsvara intetdera fullt exakt här åsyftade begrepp, men hafva i brist på bättre termer godtagits. En del, äfven stora, bolag, hvilka naturligen falla inom området för undersökningen, bedriva nämligen icke någon träförädlingsindustri, utan ombesörja blott virkesanskaffning l. dyl. för sagda industris räkning. Å andra sidan åter finnas flere större enskilda firmor, hvilka bedriva omfattande träförädlingsindustri och hvilkas verksamhet äfven i öfrigt fullständigt kan likställas med de stora trävaruindustriernas.

var hufvudsakligen endast ståndskogen, närmast den del därav som omedelbart kunde tillgodogöras, föremål för spekulation. Vid lägenhetsköp ansågs sjelfva jordförvärfvet som en bisak och betraktades t. o. m. rätt ofta som ett nödvändigt ondt, hvilket man sökte undgå genom att i form af långa afverkningskontrakt försäkra sig om virkesförrådet. Lägenheter öfvergingo visserligen redan då i virkesspekulan- ters ägo, men en afgörande omständighet torde i dessa fall varit att det afverkningsbara eller närmast afverkningsbara virket på detta sätt ofta förvärfvades förmånligare än genom särskildt köp. Någon tanke på uthålligt skogsbruk å förvärfvad areal torde köparen i regeln ej haft. Under denna tid förefanns nämligen ett öferskott af afverknings- bar skog i förhållande till behovet. Då de närmast belägna skogarna beskattats på virke, öfvergick man till mera aflägsset belägna trakter. Det förelåg sålunda ej något tvingande moment för en uthållig skogs- hushållning.

Uppkomsten af allt flera industriella företag hade dock till följd att områdena för de olika företagenas virkesfång efter hand kommo i kon- takt med hvarandra och därigenom omöjliggjorde en territoriell expan- sion af afverkningstrakterna. Hvarje industriellt företag blir under dessa omständigheter hänvisadt till en begränsad areal och det är ej längre möjligt att taga virkesbehovet ur förut obeskattade skogar. I och med detsamma blir också tillfredställeandet af industrins virkesbehof allt mera beroende af en uthållig skogshushållning. Det är därför naturligt att de olika företagen söka skaffa sig garantier för uthållig- heten af skogsbruket i den rayon hvartill de för sitt råvarubehof äro hänvisade genom att förvärfva sig egna skogsmarker för uthålligt bruk. I denna sträfvan ligger också hufvudorsaken till industrins jordförvärf. Att hemmansköpen nu göras för produktiva ändamål och ej såsom tidigare hufvudsakligen för förhandenvarande virkesförråds skull, därom vittna en stor mängd köp af skogsmark utan nämnvärd virkesförråd, som under senaste tid ägt rum.

Genom den omfattning industrins jordförvärf under de senaste de- cennierna nått, utgör det en företeelse af stor ekonomisk och social betydelse. Den har också ansetts böra underkastas begränsning genom

lag. Uppenbart är dock att frågan ej slutligen lösts genom nu gällande bestämmelser. De torde tillfredsställa hvarken dem som stå industrin nära eller dem som betrakta förhållandena enbart ur social synpunkt. En utveckling af industrins jordförvärf berörande lagstiftning är därför med säkerhet att emotse.

För de träförbrukande industrierna och därigenom för landets eko- nomi i sin helhet är denna fråga af vital betydelse, och det är därför af största vikt att utvecklingen ledes i rätt riktning. För att detta skall vara möjligt, erfordras en ingående kännedom af industrins jord- förvärf och dess följder. Det är visserligen närmast staten, som eger anskaffa för lagstiftning nödig utredning, men å andra sidan kunna ej industrins målsmän underlåta att förskaffa sig en grundlig insikt i denna viktiga fråga. Detta är nödvändigt för att industrins kraf skola kunna göras gällande och för att motväga en ensidigt social uppfattning af frågan, som ofta tager sig uttryck.

Direktionen har tänkt sig att uppgiften bäst kunde lösas genom undersökning af ett antal socknar, där industrin förvärfvat områden af större betydelse. Det kan ej komma i fråga att här ingå närmare på planen för undersökningen, hvars afsikt är att klargöra hvilka följ- der lägenheternas öfvergång i industrins ägo haft. Härför skulle ett större antal lägenheter både i industrins och i privat ägo undersökas och därvid uppmärksamhet egnas åt såväl forstliga, national- och pri- vatekonomiska som sociala förhållanden.

För realiserandet af denna plan har man tänkt sig en organisation bestående af ledare och tvänne biträden, det ena med forstlig, det andra med agronomisk bildning. I mån af behof borde experter anlitas.

Arbetet torde kunna utföras inom en tid af två år. Kostnaderna hafva förslagsvis beräknats till följande belopp:

 Såsom af ofvanstående sammanställning framgår, kräfver den pla- nerade undersökningen rätt afsevärda kostnader. Då den emellertid gäller en fråga af största vikt för hela den virkesförbrukande industrin, borde hopbringandet af de nödiga medlen ej möta oöfverstigliga hinder. Industrin offrar ju afsevärda belopp till gemensamma företag, bland

annat för jordbrukets höjande genom Sågegarenes landbruksförening. Med så mycket större tillförsikt bör man därför kunna påräkna medel till gemensamma forstliga och forstpolitiska ändamål.

Direktionen har härmed äran vända sig till resp. industriella bolag med höflig vädjan att dessa ville teckna bidrag för den ofvan angifna utredningen. Kostnaderna kunde lämpligen fördelas mellan garanterna enligt skogsarealen.

Hänvändningen gaf till resultat, att en summa af 80,000 mark omedelbart garanterades. Senare tillskötto vissa andra industriföretag ytterligare vidpass 31,000 mark. Dessa understöd fördela sig på de skilda garanterna sålunda:

Kymmene Aktiebolag	20,000: —
A/B W. Gutzeit & C:o	20,000: —
Aktiebolaget Tornator	10,200: —
Aktiebolaget Uleå	7,500: —
O,Y Gust. Cederberg & C:o	6,000: —
Läskelä Bruks Aktiebolag	6,000: —
A. Ahlström Osakeyhtiö.	5,000: —
Hackman & C:o	5,000: —
Kaukas Fabriks Aktiebolag	4,900: —
Aktiebolaget Valkiakoski	4,500: —
V. Rosenlew & C:o Aktiebolag	4,000: —
G. A. Serlachius Aktiebolag	3,700: —
Aug. Eklöf Aktiebolag	3,600: —
Joh. Askolin.	3,300: —
Räfsö Ångsågs Aktiebolag	2,520: —
Äänekoski Aktiebolag	2,000: —
J. V. Enqvist Aktiebolag	1,500: —
Wilh. Schaumans Fanérfabrik Aktiebolag	1,260: —
Summa	110,980: —
Senare bidrag	130,000: —
Summa	240,980: —

Af här antecknade senare bidrag beviljades i juni 1917 för undersökningarnas fortsättande af Träförädlingsindustrins Centralkomité ett tillskottsanslag om 80,000 mark samt i december 1918 för utredningens slutförande jämte tryckningskostnader af Finska Träförädlingsindustriernas Centralförbund 50,000 mark. Fördelningen af sistnämnda anslag på de skilda träförädlingsindustriföretagen är icke för förf. bekant.

Då den afsedda utredningens finansiering sålunda redan från början syntes säkerställd uppdrog Privatforstmästaresektionen åt en komité, bestående af filosofie doktorn Verner Cajanus samt forstmästare W. G. Thomé, Albin Torckell och Henry Hackman, att vidtaga nödigt befunda åtgärder till undersökningarnas igångsättande samt överlämna deras verkställande åt lämpliga, af bolagen oberoende, ojäviga personer. I enlighet härmed utarbetade komitén allmänna riktlinjer för ifrågasvarande utredning och aflät härom i september 1916 till Privatforstmästaresektionen följande meddelande:

Meddelande från kommittén för utredning av industrins jordförvärf.

Finlands folk är för sin utkomst huvudsakligen hänvisad till jordens alstringskraft. Av största vikt är därför, att källan för vår bergning, jorden, utnyttjas på det mest fördelaktiga sätt. Det är ju med dess produkter i förädlad eller oförädlad form vi skola tillbyta oss den mångfald nyttigheter, vilka vi sakna möjligheten att producera eller vilka annorstädes produceras billigare än hos oss. Frågan om jordens rätta användning är därför ej allenast en den enskilde jordegarens angelägenhet; den berör på det djupaste hela vår nationalförmögenhets förkovran.

Den allmänna och populära uppfattningen torde alltjämt vara den, att jorden främst bör användas till jordbruk. De flesta vore väl ännu färdiga att bekänna sig till den gamla satsen att „där plogen ej kan gå och lien ej kan slå, där skall ett träd stå“, således ställa skogsbruket i andra planet. Sädesodlingens stora betydelse framstår klart

för allmänheten i synnerhet nu, då det internationella varuutbytet så godt som avstannat och landet bildar en rätt sluten marknad. Man får dock ej glömma, att det nuvarande tillståndet icke kan fortbestå och att en långt driven anpassning efter nu rådande förhållanden kan bli förlustbringande, då konjunkturerna ändras. Medgivas må, att i vårt land ännu finnes mycken sådan jord obruten, „där plogen kan gå“, även sådan, som med fördel kan brukas. Men säkert är också, att jord som nu odlas mången gång bättre skulle löna ett på skogsbruk nedlagt arbete. I alla händelser är ju den vida vägnar större delen av vårt land så beskaffad, att jordens alstringskraft om ej uteslutande så dock mest räntabelt kan tillgodogöras genom skogsbruk. Man bör därför räkna med, att ett rationellt skogsbruk allt mer och mer vinner terräng, att en allt större del av den arbetskraft vårt folk förfogar över inriktas på skogen och dess tillgodogörande.

Denna utveckling för emellertid till konsekvenser på det sociala området, som stå i strid med den allmänna åsikten hos oss. Man har ju uppställt den självägande bonden och småbrukaren, som äger sin jord, såsom målet på det agrarpolitiska området och varje förminskning av dessa samhällsklasser anses som ett ont. Skogsbruk lämpar sig emellertid icke som småbruk och även å våra bondehemman kan detsamma ej bedrivas lika rationellt som å större i samma ägo varande arealer. Utvecklingen har också gått därhän, att lägenheter, där skogen är av dominerande betydelse, allt mera begynnt accumuleras till storbruk, oftast i något industriellt bolags ägo. Denna företeelse har i allmänhet ansetts såsom enbart skadlig och man har på lagstiftningsväg sökt hämma industrins jordförvärv för att därigenom skydda den självägande bondeklassen.

Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida ej den allmänna åsikten i detta avseende är alltför ensidig och doktrinär och åtminstone delvis beror på en bristande kunskap om förhållandena. Det torde ej kunna bestridas, att skogarna å industrins marker i allmänhet skötas med större sakkännedom och med mera tanke på en uthållig avkastning än de, som befinna sig i bondehand. Vidare har skogarnas övergång i industrins ägo haft till följd, att arbete i större utsträckning och stadi-

gare står till buds inom desamma. Industrins jordförvärv har således icke enbart skadliga följder. En riktig och för hela landet lycklig lösning av frågan måste baseras på en ingående utredning av densamma.

För att giva vår allmänhet tillfälle att bilda sig en på fakta grundad åsikt i frågan och därigenom motverka en ofta hänsynslös och ovärdig agitation, ha en del ledande industrimän hopbragt och till Privatforstmästaresektionens i Finska Forstföreningen disposition ställt nödiga medel för en utredning av industrins jordförvärv och dess följder. Privatforstmästaresektionen har anförtrott uppdraget åt en kommitté, som äger antaga för arbetet lämpliga personer samt övervaka detsamma.

Kommittén vidtar med sin verksamhet den 1 oktober och ber att om arbetsplanen få lämna följande allmänna antydningar.

Utredningen är avsedd att omfatta följande omständigheter å de av industrin inköpta lägenheterna:

A. Skogen.

Skogens tillstånd och behandling förrän hemmanet övergått i industrins ägo. Senare avverkningar och behandling av skogen. Skogsvårdsåtgärder, dikningar och deras inflytande på skogen. Skogsindelning och hushållningsplaner. Virkesförråd och tillväxt.

B. Jordbruk.

Lägenhetens lämplighet för jordbruk. Jordruket före hemmanets övergång i industrins ägo. Åker- och ängsareal. Kreatursbesättning. Samma uppgifter från senare tid belysande utvecklingen.

C. Bosättning och byggnader.

Bosättning före lägenhetens övergång i industrins ägo (antalet familjer). Arbetskraft och dess användning på lägenheten (söktes arbetsförtjänst utom lägenheten?). Dyliga uppgifter från tiden efter det lägenheten övergått i industrins ägo.

D. Allmänna anteckningar.

Förre ägarens ekonomiska ställning. Inteckning och annan skuldsättning. Orsaken till försäljningen. Kommunalbeskattning m. m.

Kommittén är nogsam medveten om svårigheter, som möta en dylik utredning, speciellt då det är fråga om uppgifter från en tidigare

period. Det torde dock ofta finnas med ortsförhållandena välförtroga äldre personer, som kunna lämna tillförlitliga meddelanden. Genom att jämföra av olika personer erhålla uppgifter kan tillförlitligheten uttrönas.

För jämförelse med industrins lägenheter har kommittén tänkt sig, att även lägenheter i annan ägo (bondehemman, jobbarehemman) skulle undersökas med avseende fäst vid samma omständigheter som å industrins lägenheter.

Det är naturligtvis omöjligt att, om uppgiften skall lösas inom rimlig tid, utsträcka undersökningen till alla hemman i industrins ägo, utan måste en s. k. representativ-statistisk metod tillgripas. Denna består däri, att undersökningen ej omfattar hela materialet, utan endast ett mindre antal individer (lägenheter), som sedan få gälla som typer för de övriga. Denna metod som varmt förordas av den norske statistikern Kiaer, har sedermera utarbetats av särskilda forskare, bl. a. T. Schuprow och A. Kaufmann. Den senare har tillämpat den på en uppgift snarlik den här ifrågavarande, nämligen vid en undersökning av nybyggen i Sibirien och Ryssland.

För att metoden skall giva tillförlitliga resultat, måste typerna väljas ur sinsemellan likartade (homogena) grupper. Man måste sålunda äga någon kännedom om hela det material, som utredningen avser, för att kunna göra en lämplig gruppindelning och rätt utvälja de individer, som underkastas speciell analys.

Kommittén anser det därför nödvändigt att för *alla lägenheter* i industrins ägo anskaffa följande uppgifter:

- 1) trakten, där lägenheten ligger
- 2) lägenhetens art (hel lägenhet, skogsskifte o. dyl.)
- 3) lägenhetens storlek
- 4) tiden för lägenhetens övergång i industrins ägo
- 5) vilka industrier ägaren till lägenheten bedriver (såg-, pappers-, trådrull- mfl.).

Kommittén har tänkt sig, att dessa uppgifter skulle införskaffas genom en enquête till samtliga skogsägande industrier samt genom frågeformulär till kommunerna angående hemman i industrins ägo.

En dylik utredning genom kommunerna har redan tidigare varit planerad och har statistiska centralbyrån ställt i utsikt, att frågeformulären finge sändas genom dess försorg.

Redan denna förberedande undersökning bleve således rätt omfattande, men så vinnes i stället genom densamma en mycket värdefull inblick i industrins jordförvärv. Man erhåller kännedom om

- 1) antalet industrier, som äga skogsmarker,
- 2) omfattningen av industrins jordförvärv (arealuppgifter saknas tidigare helt och hållet),
- 3) industrins jordförvärv i olika delar av landet,
- 4) utvecklingen av industrins jordförvärv under olika tider,
- 5) fördelningen av industrins lägenheter på olika storleksklasser.

På grund av dessa uppgifter kunna åskådliga kartor och diagram upprättas.

Med ledning av uppgifterna ur enquêten uppgöres sedan planen för specialundersökningen. Den utsträcker till områden (socknar eller annorlunda begränsade enhetliga områden) med olika läge och karaktär (områden i olika delar av landet, odlingsgebit i de bördiga lertrakterna, skogsgebit på vattendelarna o. s. v.).

Inom varje område utredes egendomshandeln på grund av häradsrättens protokoll m. fl. handlingar. Detta i avsikt att belysa stabiliteten i egendomsförhållandena i allmänhet. Vidare undersökes huru många hemman som befinna sig i icke-jordbrukare händer (jobbare-hemman) och av vilka kategorier industrin uppköpt sina lägenheter.

Detta är i största korthet den väg, på vilken kommittén hoppas nå sitt mål. Kommittén är ingalunda blind för svårigheterna, som icke minst ligga i arbetets mängd; men med de rika anslag som ställts i utsikt, kan man dock hoppas på resultat, som äro uppoffringarna värda.

Utförandet af den sålunda i sina grunddrag utstakade utredningen överlämnades därpå, i november 1916, åt författaren af detta arbete, som mottog det krävande uppdraget under förbehållet att vid ifråga-

varande undersökningars närmare planläggande och verkställande åtnjuta fullständig handlingsfrihet. Med inrymmande häraf ha såväl å komiténs som initiativtagarnes och understödsgifvarnes sida såsom enda direktiv blott uppställts anspråken på, att undersökningen komme att blifva allsidig, exakt och objektiv.

Utarbetandet af programmet för de hithörande forskningarna i alla dess detaljer utfördes under förra hälften af år 1917. Efter det dess tillämpning i praktiken försöksvis pröfvats vid fältundersökningar i Multia socken under maj månad förelåg detsamma, med smärre af de därvid vunna praktiska erfarenheterna betingade förändringar, i slutet af nämnda månad i slutlig form, sådant det sedermera följts. Redan i början af år 1917 vidtog dock insamlingen af material för den i ofvan refererade komitémeddelande förutsatta allmänna statistiken öfver bolagsbesuttenheten och jordegendomsförhållandena i landskommunerna i allmänhet, dels genom utsändandet af frågeblad till de skilda kommunerna, dels genom en med industriföretagen anställd enquête och dels genom insamling af uppgifter ur tillgängliga officiella källor. Under sommaren och hösten samma år fullföljdes de delar af programmet, hvilkas genomförande förutsatte direkta fältarbeten, ävensom de med här antydda specialundersökning af bolagsbesuttenheten i vissa kommuner förbundna förfrågningarna. Bearbetningen af det härvid införskaffade materialet påbörjades omedelbart sedan undersökningen af den först utvalda kommunen slutförts och har sedan dess fortgått. I januari 1918 vidtog åter införskaffandet af nödiga uppgifter genom personligen utförda utdrag ur de jordägande industriföretagens bokföring, i den mån denna ställts till förfogande och kunnat för afsedt ändamål utnyttjas.

I och för uppfyllandet af fordringarna på allsidighet, exakthet och objektivitet har först och främst programmet för utredningen öfverlämnats åt sakkunniga, olika specialområden och med hänsyn till bolagsbesuttenheten afvikande meningsriktningar representerande personer att i enlighet med sin ståndpunkt granskas, bedömas, kompletteras och omarbetas. Å andra sidan har utförandet af de olika delarna af den i programmet planlagda utredningen med full frihet öfverlåtits åt fackmän på de resp. områdena: de skogsbruket berörande frågorna

åt forstmän, jordbruksspörsmålen åt agronomer och de nationalekonomiska och socialpolitiska frågorna åt specialister på dessa områden. Sålunda förefinnas bästa garantier för utredningens objektivitet. Dess resultat böra sålunda äfven med full tillförsigt kunna godtagas af alla meningsriktningar och i sin mån underlätta reglerandet af frågan om bolagens jordförvärf på ett det allmänna bästa fullt motsvarande sätt.

Hvad programmet öfverhufvud vidkommer, bör här främst framhållas det sakförhållandet, att detsamma utarbetats i öfverensstämmelse med det ursprungliga syftemålet, att undersökningen komme att omfatta ett kanske flerårigt arbete, hvarigenom en något så när allsidig och uttömmande granskning och utredning af alla med spörsmålet närmare sammanhängande problem hade blifvit möjlig. Då emellertid senare tillkomna omständigheter, å ena sidan frågans aktualitet och å andra sidan de betydligt stegrade kostnaderna, betingat önskvärdheten af snabbare resultats ernående, har det visat sig af nöden att tillsvidare ur utredningen utesluta en del här upptagna omständigheter af mindre grundväsentlig betydelse, och å andra sidan har också insamlingen af det för belysande af de återstående frågorna nödiga statistiska materialet tillsvidare inskränkts, hvarigenom en del af de föreslagna åtgärderna till sådant materials införskaffande bortfallit.

Vid programmets uppgörande har först och främst tagits under öfvervägande, hvilka bolagsbesuttenheten berörande frågor, som i samband med denna utredning i första hand vore förtjenta af närmare klargörande. Såsom ledande synpunkt härvidlag har beaktats den omständigheten, att bolagsbesuttenheten närmast i följande tvenne hänseenden berör det allmännas intressen, nämligen för det första hvad beträffar jordegendomens fördelning och för det andra hvad beträffar jordens användning. Härutöver hafva likväl dessutom en del andra, med bolagsfrågan mer eller mindre indirekt i samband stående omständigheter äfven upptagits till behandling, dels på den grund, att desamma i socialpolitiskt eller nationalekonomiskt hänseende äro af framträdande bärvidd, dels därför, att desamma i litteraturen eller i den

allmänna opinionen — likgiltigt om med eller utan berättigande — framdragits såsom anmärkningsvärda påföljder af bolagens jordförvärf.

Med hänsyn till sistantytta omständigheter har befunnits fördelaktigt ur litteraturen i bolagsfrågan, incl. tidskrifts- och tidningslitteraturen, insamla föreliggande uppgifter om olägenheterna af bolagens jordförvärf i olika hänseenden¹, detta i syfte att vid programmets uppgörande kunna fästa behörig hänsyn till alla de såsom olägenheter eller fördelar af bolagsbesuttenheten härintills framhäfta omständigheter, hvilka möjligen, i mån af deras betydelse, punkt för punkt vore förtjenta af närmare ompröfning och exakt utredning. Detta förfarande har inslagits främst med hänsyn därtill, att vedersakarnes af bolagsbesuttenheten anmärkningar vid utredningen i hvarje hänseende finna tillbörligt beaktande, något som själfallet utgör en grundförutsättning för arbetets objektivitet öfverhufvud. Utredningens praktiska syfte tvingar äfven för sig till exakt klagörande af dessa anmärkningars berättigande, till och med i sådana fall, där desamma för en kritisk granskare å priori synas sakna allt fog; försummas en utredning af dessa spörsmål, komme naturligtvis diskussionen i bolagsfrågan allt framgent att fortgå utan positivt och fruktbringande resultat.

I förenämnda hänseende må framför allt framhäftas det allmänna förhållandet, att bolagsfrågan på flere håll och kanske isynnerhet i forstliga kretsar företrädesvis eller uteslutande bedömes ur rent national-ekonomisk synpunkt, hvarvid betonas fördelen för landet däraf, att hvar jordfläck brukas till ett sådant ändamål (höväxt, sädesodling, skogsbruk) och af en sådan ägare (jordbrukare, bolag etc), att densamma lämnar största möjliga afkastning. På annat håll däremot och företrädesvis i agrarkretsar förnekas spörsmålets nationalekonomiska karaktär delvis helt och hållet, och som ett utslag af den motsatta ytterligheten

¹ Ursprungligen planerades upprättandet af en fullständig bibliografi öfver frågan om industrins jordförvärf, upptagande förutom all inhemsk och skandinavisk litteratur på området äfven samtliga spörsmålet berörande äldre och yngre uppsatser i tidskrifter och tidningspressen. Då emellertid genom förberedande försök utreds, att en fullständig granskning af tidnings- och tidskriftslitteraturen komme att draga en beräknad kostnad af vidpass 15,000 mark, måste fullföljandet af uppgiften i denna omfattning uppges.

häftas, att frågan uteslutande eller väsentligen vore af rent socialpolitisk natur: en fråga om den själfägande bondeklassens bestånd och tillväxt, hvars etiska och praktiska betydelse för folkets välfärd principiellt framhäftas som ett grundaxiom. Icke minst i anseende till spridningen af denna uppfattning kunna och få sistnämnda åsikter ingalunda vid föreliggande utredning förbises, utan förtjena fastmer allvarsam uppmärksamhet. Ett positivt resultat af utredningen kan alltså åvägbringas blott genom frågans allsidiga och exakta klagörande.

För det tredje har vid programmets uppgörande tagits under ompröfning det sätt, hvarpå de skilda spörsmålen komme att utredas.

I enlighet med förenämnda synpunkter har programmet indelats i tvenne afdelningar, af hvilka den första behandlar

A) de allmänna riktlinjerna för utredningen, upptagande alla de omständigheter, hvilka för frågans bedömande syntas vara af betydelse; samt den andra

B) sättet och metoderna för insamlandet af det för nyss antydda omständigheters exakta belysande nödvändiga statistiska materialet.

I sistnämnda hänseende må här blott förutskickas, att materialet dels komme att insamlas genom förfrågningar till de jordägande industriföretagen, dels och framför allt genom en speciellt noggrann utredning af bolagsbesuttenheten i vissa för ändamålet utvalda kommuner. En närmare dryftning af planen för materialets införskaffande följer i kap. III. Vid framläggandet af det här närmast införda allmänna programmet för utredningens planläggande har likväl syntas ändamålsenligt att i samband med enhvar där upptagen omständighet äfven lämna anvisning om sättet för dess klagörande. I detta syfte hänvisas dessutom till de programmets senare del åtföljande tabellerna, hvilka alltså vid genomgåendet af närmast nedan införda framställning samtidigt torde granskas.

Såsom en allmän princip vid utredningen af bolagsbesuttenheten och dess följder har nedan följts ett sådant förfarande, att jordbrukets, bosättningsens och skogsbrukets m. m. nuvarande tillstånd å bolagslägenheter städse jämförts med motsvarande förhållanden å

a) enskilde tillhöriga lägenheter;

b) samma bolagslägenheter vid deras öfvergång från enskild ägo.

I hvartera fallet hafva, af orsaker som nedan belysas, de enskilda lägenheterna klassificerats i två grupper, allt efter som de vid ifrågasvarande tidpunkt tillhört själfägande bönder eller s. k. jobbare. Hvad särskildt punkt b beträffar, så är en jämförelse af tillståndet å bolagslägenheterna nu och vid deras öfvergång i industrins ägo, jämte samtidigt hänsyntagande till tiden under hvilken lägenheterna tillhört industrin, för exakt utrednings vinnande absolut nödvändig. Härför utan kunna inga som häst bestämda slutsatser dragas angående bolagsbesuttenhetens inflytande i förberörda hänseenden. Om exempelvis en bolagslägenhet nu visar sig vara i yppersta skick, så kan detta helt enkelt bero därpå, att densamma helt nyligen förvärfvats och därför fortfarande befinner sig i samma tillstånd som vid inköpet. Om ett sådant hemman åter råkat på fullständigt förfall, så kan detta å andra sidan ej håller utan vidare påbördas industrins inflytande, utan kan likasåväl bero på alldeles samma omständighet. Såvida däremot en sedan längre tid industrin tillhörig lägenhet för närvarande befinnes vara i lägervall, men däremot ännu vid inköpet varit välskött, då kan industrin göras ansvarig för sakernas nuvarande tillstånd. Var ett sådant hemman redan vid inköpet på fullständigt förfall, så är industrins skuld till det nuvarande sakläget i hvarje händelse mindre än i sistnämnda fall. Endast genom noggrann klassifikation af det statistiska materialet enligt dessa principer kan en klar och objektiv inblick i bolagsbesuttenhetens inflytande i och för sig i olika hänseenden vinnas, men först genom jämförelse med motsvariga förhållanden å de enskilda lägenheterna ernås sedermera exakt inblick i själfva hufvudspörsmålet: huruvida och i hvad mån jorden af de bägge slagen af ägare utnyttjas bättre eller sämre, och af hvilken betydighet för staten och samhället detta ur olika synpunkter kan anses vara.

II.

Riktlinjer för en allsidig, exakt och objektiv utredning af industrins jordförvärf.

II. Riktlinjer för en allsidig, exakt och objektiv utredning af industrins jordförvärf.

För att kunna fälla ett säkert omdöme i frågan om industrins jordförvärf erfordras oundgängligen, att bolagsbesuttenhetens inflytande på alla de näringsgrenar, hvilkas intresse i väsentliga delar beröras af densamma, skildt för sig exakt utredes, hvarjämte också dess inverkan i andra för stat eller samhälle viktiga hänseenden, främst på de socialpolitiska och nationalekonomiska områdena, likaså bör noggrannt fastställas. Först på basen af en sådan utredning kunna berättigade och tillförlitliga allmänna slutsatser dragas beträffande arten, vidden och betydelsen af bolagsbesuttenhetens inverkan i olika hänseenden, och först härigenom skapas de nödiga förutsättningarna för ett fullt ändamålsentligt reglerande af alla de olikartade och delvis motsatta intressen, hvilka röna inflytande af jordegendomsförhållandena. I det följande skall därför lämnas en öfversikt af alla de olikartade och ur det allmännas synpunkt mer beaktansvärda förhållanden, hvilka i en eller annan riktning påverkas af jordens öfvergång till industrins besittning. Därjämte framhållas de omständigheter, hvilkas kännedom är nödig för bedömandet af bolagsbesuttenheten och dess betydelse som sådan.

Den allmänna planen för en utredning af industrins jordförvärf komme sålunda att omfatta följande hufvudafdelningar:

- A. Tillkomsten, utvecklingen och omfattningen af industrins jordförvärf.
- B. Landthushållingen.
- C. Bosättningen.
- D. Skogsbruket.

E. Bolagsbesuttenheten ur socialpolitisk och nationalekonomisk synpunkt.

F. Översikt öfver den relativa betydelsen af bolagsbesuttenhetens inflytande i olika hänseenden samt reglerandet af intresse-mot-satserna.

Härvidlag vore nedan närmare specificerade omständigheter att beakta.

A. Tillkomsten, utvecklingen och omfattningen af industrins jordförvärf.

1. Nuvarande absoluta omfattningen af industrins jordförvärf i de skilda landskommunerna kan belysas på trenne skilda sätt, nämligen genom uppgifter om de af industrin disponerade lägenheternas

- a) antal,
- b) mantal, och
- c) areal.

Af dessa värden betinga sig arealuppgifterna det väsentligaste intresset; exakta sådana saknas t. v. fullständigt. Uppgifterna om mantalet sakna visserligen i föreliggande hänseende nämnvärd betydelse, men då tidigare redogörelser angående jordegendomsförhållandena i regel grundat sig på desamma och då de dessutom i någon mån kunna utnyttjas vid bedömandet af beskattningsförhållandena m. m. torde de dock förtjena en viss uppmärksamhet. Detsamma gäller lägenheternas antal, hvilket vinner sitt egentliga intresse blott vid samtidigt beaktande af de kvalitativa skiljaktigheterna mellan de olika lägenheterna (se nedan: lägenheternas art, punkt 6).

Ifrågavarande allmänna uppgifter angående bolagsbesuttenheten kunna erhållas dels genom hänvändning till i resp. landskommuner bosatta personer, dels genom likartade förfrågningar till de jordägande industriföretagen, hvilkas lägenhetsförteckningar (Kap. III, A) alltså borde

omfatta antydda uppgifter. I och för vinnande af möjligast fullständigt material förtjena bägge dessa utvägar att samtidigt utnyttjas.

2. **Bolagsbesuttenhetens relativa omfattning, särskildt i förhållande till den enskilda jordegendomen**, åskådliggör jämte de nyss nämnda absoluta värdena närmare betydenheten af industrins jordförvärf. Tillförlitliga direkta uppgifter stå emellertid icke hos oss till buds beträffande de enskilda lägenheternas i de resp. kommunerna antal, mantal och areal. Dessa värden måste därför härledas sålunda, att motsvariga uppgifter angående *all i annan ägo* befintlig jord afdrages från de för hela kommunen gällande värdena. I detta syfte utnyttjas bl. a. å vederbörande ämbetsverk tillgängliga samt delvis i den officiella statistiken meddelade uppgifter om:

- a) kommunernas totala landareal;
- b) mantalssumman och sammanlagda antalet själfständiga odlingslägenheter i de skilda kommunerna;
- c) kronoskogarnas landareal;
- d) kronoboställen, ecklesiastikboställen samt öfriga stat eller kyrka omedelbart tillhöriga eller för särskilda ändamål inköpta lägenheter jämte uppgift om dessas mantal och areal;
- e) styrelseverk m. fl. offentliga institutioner tillhöriga lägenheter;
- f) städer och landskommuner tillhöriga landsfastigheter samt dessas mantal och areal;
- g) landsförsamlingarnas jordegendom.

Vid anställandet af jämförelse mellan bolags- och den enskilda jordegendomen uppstår ytterligare frågan därom, hvad med „enskild jord“ egentligen bör förstås. Här må hänvisas exempelvis blott till statens (styrelseverkens) m. m. för särskilda ändamål inköpta landsfastigheter, hvilka ju på sätt och vis allt fortfarande måste betraktas såsom enskild jord, men dock intaga en afgjord särställning. För att vinna en öfverblick öfver ifrågavarande förhållanden är det nödvändigt att utföra en klassificering af den mantalsatta jorden i enlighet med lägenhetsägarens karaktär och lägenheternas olika beskaffenhet. En sådan indelning ingår i följande punkt. I enlighet med denna klassindelning kan å andra sidan äfven afgränsas, hvad slags lägenheter böra rubri-

ceras som „bolags-“ eller „industrilägenheter“, en fråga som i förstone förefaller synnerligen enkel, men i själva verket ofta är synnerligen vanskelig att besvara.

3. En mer ingående utredning af **jordegendomsförhållandena i landskommunerna** och bolagsbesuttenhetens omfattning speciellt vid jämförelse med all den enskilda eller mantalsatta jord, som på annat sätt undandragits den självständigt jordbrukande landtbefolkningens disposition, torde i anseende till uppgiftens omfattning kunna ifrågakomma hufvudsakligen blott för en del för särskildt noggrann undersökning utvalda kommuners vidkommande. Särskild vikt förtjenar härvid att fästas bl. a. vid utredningen af skogs- och egendomsjobberiets omfattning, men också jordegendomens fördelning för öfrigt betingar sig ett framstående intresse.

I och för närmare belysande af jordegendomsförhållandena är själfallet en noggrann klassificering af lägenheterna med hänsyn till *ägarens karaktär* och lägenheternas beskaffenhet nödvändig. I rätt nära öfverensstämmelse med tidigare förefintliga utredningar af jordegendomsförhållandena i landskommunerna kunde sålunda tillämpas nedanstående, för förevarande syfte något modifierade gruppering af lägenhetsinnehafvarene. Hvarje mantalsatt lägenhet bör alltså kunna hänföras till någon af dessa kategorier. Förutom denna mantalsatta jord kunna kommunerna endast omfatta egentliga kronoskogar, till hvilka alltså i ingen händelse få hänföras af statsverket inköpta enskilda lägenheter, hvilka sedermera helt och hållet eller till en del införlifvats med kronoskogsmarken; sådan jord inregistreras i gruppen I b (a, c) af den nedan införda klassifikationstablan.

I. Offentliga institutioner:

- a. Staten.
- b. Styrelseverk o. a. offentliga inrättningar, förutom kyrkliga och kommunala.
- c. Kyrka och församlingar.
- d. Lands- och stadskommuner.
- e. Kommunala o. dyl. allmänna organisationer.

II. Bolag, andelslag och föreningar:

- a. Träförädlingsindustribolag.
- b. Trävaru- och skogsbruksbolag, hvilka icke idka träförädlingsindustri.
- c. Industribolag, hvilka icke idka trävarurörelse.
- d. Bolag, hvilka idka hvarken industri eller trävarurörelse.
- e. Andelslag och föreningar, hvilka icke kunna hänföras till grupp I e.

III. Firmor och enskilde, hvilka icke själfva stadigvarande bebo och bebruka ifrågavarande lägenhet, ens i sambruk med den gård de själfva bebo och bebruka.

- a. Träförädlingsindustrifirmor och -idkare.
- b. Trävarufirmor, hvilka icke idka träförädlingsindustri.
- c. Firmor och enskilde bruksägare, hvilka icke idka trävarurörelse.
- d. Enskilde trävaruaffärsmän, mellanhandlare, spekulanter.
- e. Öfriga enskilde, oberoende af yrke och sysselsättning för öfrigt, hvilka icke självständigt bebruka och bebo ifrågavarande lägenhet.

IV. Själfständiga jordbrukare, hvilka själfva stadigvarande bebo och bebruka ifrågavarande lägenhet, åtminstone i sambruk med den gård de själfva bebo och bebruka.

V. Öfriga lägenhetsägare (obekanta eller af okänd karaktär).

Till I b. hänföras bland annat forststyrelsens för kronoskogsarealens utvidgande m. m. inköpta lägenheter, till I e åter t. ex. de delvis statssubventionerade kommunala kolonisations-, småbrukare- o. d. jordinköpsandelslagen. Beträffande grupp II må ifrågasättas, huruvida icke äfven med träförädlingsindustri eller trävaruaffär verksamma andelslag (och föreningar?) borde sammanföras i grupperna II a och II b. Bland de under II b nämnda bolagen införas också sådana för jordbruks bedrivande eller annat ändamål bildade bolag, hvilka därjämte som syftemål upptagit skogsbruks bedrivande eller åtminstone idka dylik verksamhet; hit hänföras bl. a. också de för industrins förseende med råmaterial verksamma skogsinköps- eller anskaffningsbolagen.

Särskild svårighet bereder affärsfirmornas ändamålsenliga inordnande vid klassindelningen. Vissa trävaruindustri- o. a. firmor öfverensstämman i anseende till sin omfattning och verksamhet fullkomligt med motsvarande bolag, andra åter finnas, hvilka i anfördt hänseende vore att jämställa med enskilda jobbare o. dyl. Dessutom synas rätt talrika, delvis tämligen betydande industri- och affärsföretag alls icke vara officiellt inregistrerade, och kunna därför svårligen hänföras vare sig till grupp II eller afskiljas till en egen själfständig grupp. Lämpligast har därför synts att sammanföra också de inregistrerade firmorna bland enskilda ägare (III) och hänföras de i denna grupp till klasserna a, b eller c allteftersom de bedrifva träförädlingsindustri- eller annan trävaru- eller affärsverksamhet. Önskligt vore dock att vid uppgörandet af statistiken tydligt utmärka alla lagligen inregistrerade firmor (t. ex. med F för enskilda firmor och H för handelsbolag, hvarjämte enskild person såsom ägare kunde angifvas med E).

Nyssantydde omständighet försvårar naturligtvis äfven klassificeringen af de enskilda ägarne öfverhufvud, och dessutom bedrifva talrika enskilda personer en omfattande industri- eller trävaruaffärsverksamhet utan att vederbörligen låta legalisera denna genom inregistrering å handelsregistret. Rättast synes därför att betrakta dessa affärsidkare liksom ock de icke inregistrerade affärsfirmorna och handelsbolagen såsom enskilda personer, hvilkas ägande jordbesittningar alltså icke alls komme att upptagas bland de lägenheter, hvilka undandragits det själfständiga jordbruket, försåvidt de af ägaren (ägarne) själf bebrukas och stadigvarande bebos, eller åtminstone odlas i sambruk med lägenheter af detta slag. Detta gäller hela gruppen III, förutom hvad beträffar inregistrerade firmor (särskildt handelsbolag), hvilkas samtliga lägenheter införas såsnart de engång officiellt inköpts eller öfverförts i firmans namn. Vid beaktande af dessa omständigheter torde lägenheternas klassificering med hänsyn till ägaren icke ens hvad grupp III vidkommer bereda nämnvärdare svårigheter. — Till klassen III e höra bl. a. ägare till villor, sommarställen o. dyl. äfvensom t. ex. storgods-ägare eller andra jordbrukare m. m. i sådana fall, där fråga är om (landbonde- eller obebrukade) lägenheter, hvilka, såsom nyss nämnts,

icke af dessa ägare själfva bebrukas och stadigvarande bebos eller ens nyttjas i sambruk med sådana hemman.

Här må uttryckligen hänvisas därtill, att en synnerligen viktig kategori af lägenheter i den ofvan anförda klassifikationstablan icke afskiljts till en grupp för sig, nämligen sådana, själfständiga jordbrukare (IV) tillhöriga lägenheter, hvilka nyttjas i sambruk med de lägenheter sagde jordägare själfva stadigvarande bebo och bebruka. Om man också kan säga, att dessa hemman strängt taget icke äro undandragna den själfägande jordbrukareklassens disposition, så intaga de dock en utpräglad särställning vid sidan af de själfständigt brukade lägenheterna och närma sig kanske mer till landbondelägenheterna än till dessa. Särskildt hvad bosättningen beträffar medför sambruksformen kanske än större olägenheter än om sagda hemman alls icke disponerades i direkt gemenskap med en annan, som hufvudgård nyttjad lägenhet. En del af de i sambruk befintliga lägenheterna äro visserligen fortfarande bebodda, ofta af personer hvilkas ställning närmast kan jämföras med torparnes eller inhysingars, men talrika äro lämnade öde och blott deras bästa odlingsmarker äro nyttjade i sambruk med det som hufvudgård disponerade hemmanet. Till följd af afståndet till hufvudgården är äfven odlingsmarkernas bebrukning ofta synnerligen extensiv. Man måste ovedersägligen betrakta det som en brist, att lägenheter af ifrågavarande slag icke skildt beaktats vid den enligt detta program uppgjorda allmänna statistiken öfver jordegendomsförhållandena i landskommunerna, utan fastmer sammanförts med de själfständigt bebrukade jordbrukarelägenheterna (grupp IV). Ett sådant förfarande nödvändiggöres emellertid af den praktiska omöjligheten af att genom skriftliga förfrågningar erhålla fullständiga och tillförlitliga uppgifter i denna punkt. Vid personligen verkställd detaljundersökning af jordegendomsförhållandena i vissa enskilda landskommuner kan lägenheternas klassificering däremot utan svårighet utsträckas därhän, att också ifrågavarande hemman skildt beaktas, och detta har, såsom vi skola finna, äfven skett vid insamlingen af material i de år 1917 för speciell utredning utvalda socknarna.

4. **Bolagsbesittningarnas lokalisering** inom landet i stort likasåväl som inom de skilda kommunerna vore förtjent af närmare belys-

ning isynnerhet för klargörande af bolagsbesuttenhetens allmänna förhållande till landtbruket och bosättningen. I föreliggande litteratur äfvensom i vissa statskomitébetänkanden uppges, att industrins jordbesittningar koncentrera sig på de skogrika, men med hänsyn till odlingsmöjligheterna karga och för jordbruk mindre ägnade ödemarkerna kring vattendelarna och i landets östra delar, under det industrins jordförvärf i de bördigare områdena af landet och framför allt i kusttrakterna nått en relativt ringa omfattning. Likadant framställes sakförhållandet i de enskilda kommunerna, där bolagslägenheterna mestadels uppges vara belägna i de sterilaste delarna, men däremot sparsamma i odlingsgebiten och vid bosättningscentra.

Omfattningen af bolagens jordförvärf kan därför lämpligen åskådliggöras genom kartor, utvisande dels den bolagen tillhöriga landarealens förhållande till den enskilda jordens areal, och dels möjligen äfven fördelningen af kommunens hela areal på de ofvan angifna grupperna af ägare. För vissa speciellt noggrannt undersökta kommuner kan bolagshemmanens läge inom desamma på samma sätt närmare åskådliggöras, hvarigenom isynnerhet deras lokalisering i förhållande till odlingsjordens beskaffenhet och utbredning inom kommunen samt till bosättningscentra m. m. klargöres.

5. **Bolagslägenheternas storleksordning** vid jämförelse med öfriga enskilda lägenheter synes visserligen erbjuda sitt väsentliga intresse endast försåvidt den odlade jordens areal samtidigt tages i betraktande, men förtjenar redan här orienteringsvis beaktande, i och för belysandet af den allmänna arten af bolagens jordbesittningar. Då tillförlitliga officiella uppgifter om de *enskilda* lägenheternas areal och deras odlade jord saknas, kan förberörda spörsmål blott utredas i samband med en speciell undersökning af vissa kommuner. Hufvudvikten inriktas själfallet härvid på klargörandet af den odlade arealens förhållande, hvarom närmare vid redogörelsen för de jordbruket berörande omständigheterna. För bolagslägenheternas vidkommande i och för sig står däremot riktigt material till belysande af arealförhållandena till förfogande. Den här nedan angifna klassindelningen baserar sig på försöksvis utförd sammanställning af vissa bolag tillhöriga lägenheter, men tarvar för

en del kommuners vidkommande dock vissa förändringar af klassgränserna. Detta gäller främst sådana trakter, där lägenheterna öfverhufvud styckats i mycket små brukningsdelar, och där en ytterligare indelning af de lägsta storleksklasserna är af nöden. För öfrigt torde för landet i stort sedt följande gruppering lämpligen motsvara de rådande förhållandena:

	under	25 hektar;	
25—	”	50	” ;
50—	”	100	” ;
100—	”	200	” ;
200—	”	500	” ;
500—	”	1000	” ;
		öfver 1000	” .

6. **Lägenheternas art** med hänsyn till bebrukning och bosättning har likaså sin hufvudsakliga betydelse vid bedömandet af bolagsbesuttenhetens inverkan på jordbruks- och bosättningsförhållandena (afdeln. B och C), men framlägges af samma orsak som i föregående punkt nämnts redan här. Landsfastighetens art torde lämpligen, i den mening uttrycket här tages, kunna klassificeras sålunda:

(I, II) Själfständiga lägenheter:

- I. Odlingslägenhet eller odlingslägenhetsdel,
  - a. med hufvudgård, åtminstone tidigare;
  - b. ännu utan hufvudgård.
- II. Skogslägenhet eller skogsskifte; hufvudgårdens odlade jord utbruten:
  - a. vid eller före lägenhetens öfvergång från enskild ägo;
  - b. efter dess öfvergång från enskild ägo.
- III. Parcellägenheter.

Hvad bolagslägenheterna beträffar kunna i stort sedt tillfredställande uppgifter om deras art påräknas genom förfrågningar till de skilda kommunerna och bolagen (Kap. III, A); graden af tillförlitlighet framgår omedelbart vid kollationering af dessa på olika vägar införskaffade uppgifter samt med det vid utredning af vissa enskilda kommuner

erhållna motsvariga materialet (Kap. III, B:5). Vid antydda specialundersökning af vissa landskommuner tillämpas naturligtvis samma klassificering också med hänsyn till de enskilda lägenheterna, hvarmed bolags- o. a. lägenheter då i berördt hänseende kunna jämföras.

En särställning intaga sådana, visserligen sällsynta, af staten ur kronojord utbrutna och åt industribolag, kommuner m. m. eller enskilde öfverlåtna tomt- o. a. områden, hvilka icke ombildats till självständiga, mantalsatta lägenheter. Beträffande dessa bör själfallet särskild uppgift härom meddelas. Vid angifvandet af fastighetens art (se nedan) torde sådana områden lämpligast kunna hänföras till parcelllägenheterna.

De skilda grupperna torde i öfrigt lämpligast karaktäriseras och definieras sålunda:

III anger blott de enligt jordregistret som parcelllägenheter utbrutna skatte- eller frälsehemmansdelarna men icke arrende- eller andra slag af s. k. „parceller“; fastigheternas parcellnatur kan vid behof senare kontrolleras ur jordregistret.

Att parcelllägenheterna här upptagits som en skild grupp vid sidan af odlings- och skogslägenheterna är visserligen oegentligt, i det denna indelning icke har skett enligt någon enhetlig grund. Detta försvaras emellertid bl. a. däraf, att parcelllägenheterna mestadels äro mycket små och obetydliga samt att de äfven eljes knappast i föreliggande hänseende betinga sig större intresse.

II omfattar dels sådana hemman, hvilka vid öfvergången från enskild ägo eller tidigare direkt utbrutits som skogslägenheter, hvarvid försäljaren på sin andel behållit *stamgården* jämte åbyggnader samt de egentliga, i gårdens eget bruk befintliga odlingsmarkerna (II a), dels sådana, där köparen senare (II b) till väsentlig del låtit utbryta hufvudgårdens odlade jord jämte själva gården och öfverlåtitt densamma till egna, självständiga hemman. Samtliga öfriga lägenheter och lägenhetsdelar hänföras, *oberoende af odlingsmarkernas och skogsarealens beskaffenhet eller inbördes förhållande*, till grupp I.

I a anger odlingslägenheter eller delar af sådana, hvilka för sig eller jämte från andra lägenheter afskiljda, odlings- eller skogsskiften

omfattande lägenhetsdelar brukas eller *tidigare brukats* som *själfständiga, bebyggda* odlingshemman eller „gårdar“ i allmänt tal. Såsom sådana självständiga „hufvudgårdar“ betraktas alltså äfven ödelämnade eller i sambruk med andra lägenheter numera brukade men tidigare (före köpet) som fullt självständiga odlingslägenheter nyttjade hemman.

I b omfattar samtliga öfriga odlingslägenheter eller odlingslägenhetsdelar, således äfven å de som hufvudgårdar betraktade lägenheterna eller lägenhetsdelarna uppförda, men icke lagligen till självständiga hemman afskiljda eller ens genom sämjoskifte uppkomna gårdar (samma hemmans utgårdar o. dyl.). Gemensamt för dessa lägenheter är, att dem genom hemmansklyfning eller styckning tilldelats en betydande del ($\pm$ hälften) af stomlägenhetens *i eget bruk* befintliga *odlingar*, men icke själva hufvudgården, samt att sådan icke ens tidigare (vid sämjoskifte) funnits på den sålunda utbrutna delen af lägenheten.

Vid här anförda klassificeringsmetod tages sålunda ingen hänsyn till torp och andra dylika, som sådana grundade och städse nyttjade arrendebosättningar. Detta förfarande är berättigadt ur den synpunkten, att torpen både å industrins och enskilda lägenheter bilda sig emellan tämligen likartade, på sätt och vis självständiga brukningsenheter, hvilkas förekomst icke förändrar lägenhetens art för öfrigt. Häraf följer emellertid, att torp- och därmed besläktade bosättningar skildt för sig böra upptagas till behandling, såsom enligt detta program äfven skett (afdeln. C). Den ofvan angifna klassificeringen medför äfven den vid utredningens verkställande i praktiken högst betydande fördelen, att någon som helst osäkerhet aldrig kan råda därom, till hvilken grupp — hufvudgård, odlingsskifte eller skogsskifte — en lägenhet bör hänföras. Den i III. kapitlet, Afd. B:5 införda bilden belyser åskådligast denna ytterst enkla indelningsmetod.

7. **Bolagsbesuttenhetens förhållande till skogs- och egendomsjobberiet** erbjuder bl. a. såtillvida för föreliggande fråga afsevärdt intresse, att tillfälle till osund och likasåväl för skog som för jordbruk fördärlig spekulation själfallet alltmer inskränkes ju mindre konkurrensen om det enskilda skogskapitalet är och ju mindre alltså industrin är hänvisad till inköp af råvara från enskilda ägare. Genom skriftliga för-

frågningar till landsorten kunna emellertid, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, blott ytterst bristfälliga uppgifter i förenämnda hänseende vinnas. En närmare utredning af sakförhållandet kan därför åvägabringas blott i samband med den tidigare antydda specialundersökningen af vissa bestämda landskommuner. Vid densamma kunde dessutom utan större svårigheter införskaffas tillfredställande uppgifter angående de tidigare, exempelvis under en bestämd tidsperiod, af spekulanter innehafda lägenheterna, hvarjämte allmänna meddelanden angående skogens och jordbrukets behandling i deras ägo vore nog så önskvärda.

I anseende till antydda intima kausalsamband mellan bolagsbesuttenheten och jobberiet vore af vikt att jordbrukets, skogsvårdens m. m. nuvarande ståndpunkt på industrihemman skulle jämföras ej allenast med motsvarande förhållanden å de enskilda jordbrukslägenheterna i allmänhet, utan äfven med jobbarehemmanen; på grund af uppgiftens omfattning äfven det förutan hafva dessa lägenheter dock ej kunnat beaktas såsom en skild grupp vid värdesättningen af jordbrukets och skogshushållningens ståndpunkt inom de för specialundersökning utsedda kommunerna¹. Då jordbruk, skogsskötsel och bosättning dessutom mången gång vid lägenheternas öfvergång i industrins ägo varit på förfall, och då denna omständighet ofta härrör däraf, att lägenheterna tidigare innehafts och vanvårdats af tillfälliga spekulanter, bör förutom uppgifterna om lägenheternas beskaffenhet vid inköpet, äfven införskaffas utredning därom, huruvida den tidigare ägaren var jobbare eller själfständig jordbrukare m. m. Äfven för sig betraktad erbjuder frågan därom, af hurudana personer industrilägenheterna förvärfvats, samt i hvad mån desamma inköpts af jobbare och förmedlare, icke ringa intresse, och synes icke sakna sin betydelse vid klargörandet af bolagsproblemet öfverhuvud (se punkt 9).

¹ Vid en sådan jämförande undersökning af jobbarehemman med öfriga (enskildes och bolags) lägenheter vore att märka, att blott under senare tid af jobbare *försålda* lägenheter komme att granskas. I många fall hafva nämligen de för ögonblicket i sådana personers ägo-befintliga lägenheterna ännu ej hunnit devasteras och berättiga sålunda icke till jämförelse.

8. **Tillväxten och utvecklingen af industrins jordförvärf** belysas i stora drag, om ock bristfälligt, genom de data angående inköpsår och tiden för hemmanens öfvergång från enskild ägo, som erhållas vid förfrågningar till landskommunerna och de skilda industriföretagen. I och för närmare klargörande af denna omständighet kan en komplettering af det sålunda erhållna materialet utan nämnvärd svårighet ske genom ytterligare förfrågningar till de jordägande industriföretagen beträffande bolagsfusioner, inköp af andra bolags lägenheter, ägobyten m. m. En historik öfver industribolagens utveckling i detta hänseende saknas t. v. helt och hållet, men vore äfven för sig betraktad af rätt stort allmänt intresse. — Inom de speciellt undersökta kommunerna kan utvecklingen af bolagsbesuttenheten med lätthet i detalj belysas.

9. Frågan därom, **af hurudana personer bolagslägenheterna förvärfvats**, har redan ofvan, punkt 7, berörts och förtjenar i viss mån äfven den uppmärksamhet densamma, främst i socialpolitiskt hänseende, tilldragit sig. Vid belysandet af i hvad mån industrin förvärfvat sina lägenheter af själfägande bönder, af jobbare eller tillfälliga spekulanter, af affärsfirmor eller enskilda affärsmän samt af öfriga enskilda personer eller sammanslutningar, kan den tidigare, punkt 3 anförda klassificeringen tillämpas för angifvandet af lägenhetsägarens karaktär vid hemmanets öfvergång till industrins ägo. Material för bedömandet af berörda spørsmål kan i viss mån erhållas genom förfrågningar till de jordägande industriföretagen, hvarförutom noggrannare uppgifter för vissa kommuner lämpligast insamlas vid den tidigare förutsatta specialundersökningen af desamma. Anmärkas må, att uppgifterna om bolagslägenheternas ägare vid deras öfvergång till bolags ägo i flere hänseenden äro af vikt vid bedömandet af orsakerna till jordbrukets m. m. tillstånd å ifrågavarande lägenheter. Af speciellt intresse är att erfara i hvad mån de bolagslägenheter, hvilkas jordbruk, bosättning och skogbruk befunnit sig på förfall redan vid inköpet, då tillhört spekulanter eller jobbare, resp. själfägande bönder. — Frågan hör väl främst till de socialpolitiska frågorna (afd. E), men står å andra sidan i så nära samband med klargörandet af bolagsbesuttenhetens tillkomst, att

denna omständighets berörande redan här förefaller berättigad; detta samma gäller äfven följande punkt.

10. Vid belysandet af bolagbesuttenhetens tillkomst återstode ännu att utreda **på hvilket sätt industrin förvärfvat sina lägenheter**, hvilka i detta syfte exempelvis kunde klassificeras i tre grupper, allteftersom de förvärfvats:

a) vid auktion eller eljes (genom annons, förmedlingsbyrå, o. dyl.) såsom offentligt utbudna;

b) genom enskildt skriftligt eller eljes direkt anbud från säljaren;

c) genom anbud af köparen eller på annat sätt.

Härtill kunde ytterligare fogas förvärf af jord genom

d) donation och

e) tvångsexpropriation, detta speciellt med hänsyn till staten m. m. tillhörig mark.

Beträffande de närmare omständigheterna vid lägenheternas öfvergång till industrins ägo tillvinner sig särskildt frågan därom, huru stor del af bolagshemmanen tillhöra kategorierna a och b, ett speciellt intresse. Angående anförda omständigheter torde åtminstone vissa synpunkter kunna vinnas genom förfrågningar i landskommunerna äfvensom möjligen till vissa industriföretag. Ifrågavarande uppgifter blifva dock otvifvelaktigt i hvarje fall till den grad bristfälliga och osäkra, att dem knappast kan tillmätas större betydelse.

I samband med förberörda spörsmål vore kanske äfven önskvärdt att klargöra, **i hvilken utsträckning och af hurudana personer direkta anbud angående lägenheters försäljning till industrin inlämnats**, speciellt i hvad mån själfägande bönder och jobbare utbjuda sina hemman till salu. Då de enligt uppgift tidigare så godt som dagligen inlöpande skriftliga anbuden angående lägenhetsförsäljning icke bevaras, och då de muntliga anbuden snart falla i glömska, kunna uppgifter från tidigare år icke erhållas. Härutinnan kunde likväl en viss utredning för den närvarande tiden ernås sålunda, att vissa industriföretag åtog sig antecknandet af samtliga till dem och deras funktionärer under en viss bestämd tid (någon eller några månader) inkomna anbud; uppgifterna kunde efter behof senare utan större svårighet kon-

trolleras. Förteckningen skulle upptaga kolumner för lägenhetens namn, mantal, areal och art, ägarens namn, yrke, boningsort och karaktär samt tiden för anbudets inlämnande och dess art (muntligt, skriftligt).

Då saken synes vara af mindre väsentlig betydelse, och då utbudet af lägenheter åt industrin till följd af tidsförhållandena så godt som totalt afstannat, har denna utredning dock lämnats därhän.

För orsakerna till lägenheternas försäljning äfvensom orsakerna till industrins förvärfvande af jordegendomar redogöres lämpligast i samband med de socialpolitiska och nationalekonomiska spörsmålen, afd. E.

B. Landthushållningen.

1. **Totalarealen af den i industrins ägo befintliga odlade jorden** såsom sådan, samt jämförd med den i enskild ägo varande odlade jordens areal utgör den viktigaste s. a. s. kvantitativa exponenten för bolagsbesuttenhetens förhållande till jordbruket och dess inflytande med hänsyn till den själfägande bondeklassen. Sakförhållandet kan noggrannt utredas genom förfrågningar i de för specialundersökning afsedda kommunerna, hvarjämte äfven vissa industriföretag i sina lägenhetsförteckningar upptaga den odlade jordens areal. För kollationering och event. komplettering kunde möjligen också de på Senatens frågeblad af 1917 inkomna svaren äfvensom af Sägverksägarnes Landbruksdirektion samlade uppgifter utnyttjas. Beträffande den odlade jordens areal å de enskilda lägenheterna i öfriga kommuner, utom de för specialundersökning utvalda, komma föreliggande officiella siffror främst i betraktande. Ur specialundersökningen komme, genom ägarnes klassificering enligt öfversikten sid. 22, äfven att framgå i hvad mån odlad jord på annat sätt undandragits det själfständiga jordbruket. Då ens någorlunda tillförlitliga uppgifter om den *odlingsbara jordens* areal öfverhufvud icke kunna påräknas, uteslutes utredningen af odlingsjordens omfång, som helhet betraktad. Äfven uppgifterna om arealen

„naturlig ängsmark“ måste betraktas som högst osäkra, men skänka dock en närmelsevis uppfattning om det verkliga förhållandet. Till den naturliga ängsmarken hänföres naturligen också genom fördämning uppkomna öfvervattnings- eller svämlandsängar, naturliga lindor och alla slags kärrängar med afsevärdare höproduktion, men däremot icke hagmarker o. dyl. främst för betning ägnade områden. Sedan ålder på gammal kulturbotten till permanenta vallar öfverlämnade områden kunde saklöst, isynnerhet försåvidt detta skett långt före lägenhetens öfvergång till industrins ägo, likaså upptagas bland den naturliga ängsmarken. Detta förfarande kunde emellertid föranleda godtycke och mannamån vid materialets insamling och tillämpas därför icke. Som åkerjord är sålunda att anse all mark som nu eller någon gång tidigare regelrätt nyttjats som åker. Sådana närmast till svedjemarkerna hörande gamla kyttiländer, hvilka blott ett eller några få år användts till sädesväxtodling, kunna likväl knappast hänföras till åkerjorden.

2. **Bolagslägenheternas storleksordning med hänsyn till den odlade jordens areal** tillvinner sig redan som sådan betydande uppmärksamhet och karakteriserar i viss mån i och för sig beskaffenheten af industrins jordbesittningar med hänsyn till jordbruket. En jämförelse med de enskilda lägenheterna kan själfallet blott åvägbringas genom noggranna förfrågningar angående dessa i vissa enskilda landskommuner. Följande klassindelning torde lämpligast motsvara såväl uppgiftens natur som de rent praktiska förutsättningarna vid materialets införskaffande:

	under	3 ha
3—	”	10 ”
10—	”	20 ”
20—	”	30 ”
30—	”	60 ”
60—	”	100 ”
100—	”	300 ”
	över	300 ”

Åkerarealens förhållande betingar sig visserligen här det hufvudsakliga intresset, men därjämte förtjenar också ängsarealen att upp-

märksammas. En ungefärlig uppfattning angående den odlade jordens förhållande i sin helhet kunde ernås genom förvandling af ängsarealen i „reducerad åkerareal“, hvarvid man, i nära öfverensstämmelse med i den officiella statistiken samt vid hypoteksföreningens värderingar tidigare använda reduktionstal, exempelvis kunde antaga att 1 ha åker motsvaras af 2 ha naturlig ängsmark¹.

3. **Den odlade jordens areal i förhållande till lägenheternas totalareal** å bolagshemman samt vid jämförelse med själfständiga jordbrukshemman belyser närmare bolagsbesuttenhetens i föregående punkt nämnda förhållande till jordbruket och särskildt i hvad mån bolagslägenheterna med hänsyn till den odlade jordens absoluta och relativa areal kunna betraktas såsom varande företrädesvis odlings- eller skogslägenheter. Äfven här synes förhållandet böra åskådliggöras både genom åkerarealen och arealen reducerad åkerjord.

I samband härmed kunde möjligtvis också *relationen mellan den odlade jordens och skogsmarkens penningvärde* å industrins och enskilda jordbrukarehemman uppskattningsvis belysas, hvarigenom jordbruks- och skogsbruksintressenas relativa bärvidd än tydligare komme att preciseras, i det också markens beskaffenhet samt läge med hänsyn till afsättnings- och utnyttjningsmöjligheter samtidigt funne beaktande. Ifrågavarande värden vore dessutom ej minst ur nationalekonomisk och socialpolitisk synpunkt af intresse.

4. **Den odlade jordens beskaffenhet** (bonitet) å industri- och enskilda jordbrukshemman kan närmare utredas blott i de för speciell granskning utvalda kommunerna, dels genom förfrågningar (kap. III, B:5), dels och framför allt genom direkt fältundersökning (kap. III, B:4). De vid jordens klassifikation tillämpade indelningsprinciperna framgå ur de i III kap. införda instruktionerna. I den mån bolagslägenheternas odlade jord ej allenast i anseende till sin absoluta och relativa areal är af ringa omfattning, utan äfven till sin beskaffenhet

¹ I betraktande af de naturliga ängsmarkernas beskaffenhet i de inre delarna af landet, där bolagsbesuttenheten koncentrerar sig, synes det mig som om ett vida högre reduktionstal (kanske 4 ha äng = 1 ha åker) borde tillämpas, men här har dock accepterats de i den officiella statistiken tidigare använda värdena.

(och sitt läge) mindre ägnad för ett rationellt och lönande jordbruks bedrivande, i samma grad förmildras själfallet motsatsen mellan jordbrukets och bolagsbesuttenhetens intressen, och i samma grad böra bolagslägenheterna ock bedömas och behandlas såsom främst för skogsbruk ägnade skogslägenheter. I motsatt fall åter måste spörsmålet bedömas främst ur jordbrukssynpunkt.

Resultaten af dessa undersökningar kunde dessutom öfversiktligt framställas å en karta, åskådliggörande de odlade områdenas bonitet, läge och fördelning i kommunen, särskildt med hänsyn till bosättningen (odlingsgebit och bosättningscentra).

5. Närmare utredning af, **i hvilken utsträckning** (antal, mantal, areal) **den odlade jorden i form af odlingslägenheter eller odlings-skiften utbrutits ur bolagslägenheterna** under den tid de befunnit sig i bolags ägo, äfvensom uppgifter om i hvad mån odlingslägenheter i sin helhet försålts åt enskilda och återgått i jordbrukares besittning, kan ernås dels genom förfrågningar i de speciellt undersökta kommunerna (kap. III, B:5) dels genom förfrågningar till de skilda bolagen (kap. III, C). Härigenom vinnes bl. a. utredning angående den odlade jordarealens minskning i bolags ägo, hvarjämte också kännedom om antalet genom parcelleringen nybildade brukningsenheter och dessas beskaffenhet tilldrager sig uppmärksamhet. Beträffande orsakerna till bolagshemmanens återförsäljning åt enskilde kan väl knappast annat än allmänt uttalande ifrågakomma.

6. **Antalet i bolags ägo befintliga egentliga odlingslägenheter** och andra brukningsdelar framgår vid sammanställande af uppgifterna om lägenheternas art (se afd. A, punkt 6) hvarvid äfven belyses i hvad mån bolagslägenheterna utgöras af rena skogslägenheter, skogsskiften o. dyl.

7. **Driftformen** å bolagshemmanen samt dessas **bebrukning** kan i samband med specialundersökningen af vissa kommuner noggrannt utredas (kap. III, B:5), hvarvid äfven en jämförelse med motsvariga förhållanden å de enskilda lägenheterna kan verkställas. Hvad bolagslägenheterna beträffar, kunna uppgifter dessutom införskaffas ur bolagens bokföring (kap. III, C). Vid angifvandet af lägenheternas administration och bebrukning torde nedanstående klassificering visa sig ändamålsenlig:

0. A lägenheten har jord ännu icke upptagits till åker.

- I. Odlad jord i eget bruk,
  - a. själfständigt;
  - b. sambruk;
  - c. obebrukad (I ac, I bc).
- II. Odlad jord på arrende,
  - a. i själfständigt bruk;
  - b. i sambruk;
  - c. obebrukad (II ac, II bc).

Dessa uppgifter hänföra sig själfallet uteslutande till den odlade jord, som *direkt underlyder lägenhetsägaren själf* (hufvudgården), men däremot icke af torp och andra arrendebosättningar disponerade odlingsmarker, hvilka behandlas skildt för sig.

Oaktadt detta i viss mån måste betraktas som oegentligt, har bebrukningen (c) för enkelhets skull upptagits som en skild kategori vid sidan af uppgifterna om administrationsformen. En obebrukad lägenhet kan själfallet antingen disponeras själfständigt eller ock underlyder den en sådan lägenhet, d. v. s. befinner sig i „sambruk“ med densamma. Detta angifves genom att bifoga tecknen a eller b (I ac, I bc).

Såsom obebrukad måste åkerjorden betraktas äfven om den sedan längre tid öfverlämnats till naturlig ängsväxt. En lägenhet anses vara obebrukad då jordbruket å lägenheten sålunda till väsentlig del nedlagts.

En jämförelse af motsvariga förhållanden å jobbarehemman skulle icke sakna sitt intresse. Beträffande särskildt sådana bolagslägenheter, hvilka f. n. utgifvits på arrende eller odlas i sambruk med annan lägenhet, eller där jordbruket är nedlagdt, förtjenar också förhållandet vid öfvergången i industrins ägo beaktande, hvarjämte uppgift vore önskvärd också därom, huruvida dåvarande ägaren var jobbare eller själfständig jordbrukare; dessutom påkallar också jordbrukets dåvarande ståndpunkt samt odlingsmarkernas beskaffenhet uppmärksamhet. Härjämte kunde jämförelsevis uppmärksammas äfven tillgängliga officiella uppgifter angående administrationen och bebrukningen af i statens, kommuners, församlingars m. m. ägo befintliga lägenheter.

8. **Jordbrukets ståndpunkt** låter sig i hufvudsak bedömas enligt

a) skördemängden (och sådden) å marker af skilda slag, i förhållande till den odlade arealen;

b) den utsträckning, i hvilken åkerjord af bättre beskaffenhet öfverlämnats till skogsväxt eller till naturlig ängsväxt och öfvergått i permanenta vallar, samt dessas ålder och tillstånd;

c) omfattningen af ängars öfverlämnande till skogsväxt, med beaktande af markens beskaffenhet;

d) utförda nyodlingar genom rödjning, torrläggning af kärrmarker, sänkning af sjöar m. m.;

e) verkställda jordförbättringsåtgärder, såsom gödslingen af åkrarna, utdikningen och öfvergödslingen af ängsmarker, lerslagning af kärr samt öfriga åtgärder till jordbrukets höjande, dikningens art och beskaffenhet å den odlade jorden äfvensom gödslekonomi o. dyl.

Förhållandet utredes genom noggrann undersökning af vissa lägenheter i de för speciell granskning valda kommunerna (kap. III, B:4). Bland andra exponenter på jordbrukets ståndpunkt kan exempelvis äfven framhållas jordbruksredskapens beskaffenhet samt för jordbruket använd arbetsstyrka (kap. III, B:5) jämte uppgift om arbetsdagens längd. Bl. a. beträffande arbetskapaciteten i jordbruket vid tiden för lägenheternas öfvergång till industrin torde inga tillförlitliga uppgifter mer kunna vinnas, isynnerhet som undersökningen begränsats till sådana lägenheter, hvilka minst tio år befunnit sig i industrins ägo. En jämförelse af dessa förhållanden måste därför lämnas därhän, förutom hvad närvarande tid beträffar.

Brukningssättet (växel-, koppel-, skiftesbruk m. m.) kan väl icke anses som sådant utgöra en exponent på jordbrukets intensitet och behandlas därför icke närmare; blott uppgifterna därom, huruvida af fackman uppgjord cirkulationsplan tillämpas kunde möjligen påräkna ett visst intresse.

Öfvergödsling af naturlig ängsmark förekommer blott i undantagsfall inom de för närmare undersökning närmast afsedda områdena, hvarföre denna punkt saklöst kunde bortfalla och uppmärksamheten desto mer inriktas på åkrarnas behandling. Med hänsyn härtill måste

bl. a. iakttagas, att träde också i utveckladt jordbruk, för fördjupande af jordens humushalt m. m., kommer till användning; vid insamlingen af uppgifter härom visar sig därför en närmare beskrifning af trädesbrukets art (träde, halfträde m. m.) erforderlig.

Beträffande åkerjordens skötsel för öfrigt vore ytterligare allmänna uppgifter önskvärda exempelvis därom, i hvad mån åkrarna utarmats genom långvarig hö- och hafreodling, underlåten eller bristfällig gödsling m. m. Detta kan i viss mån klargöras genom på ort och ställe anställda förfrågningar (kap. III, B:5), men hufvudvikten måste likväl ovedersägligen fästas vid förhållandet mellan skörden och den odlade arealen, hvilket tillförlitligast och exaktast belyser jordbrukets ståndpunkt i sin helhet. Uppgifterna om den odlade arealens fördelning och skörden (samt utsädet) böra i detta syfte alla hänföra sig till ett och samma skördeår, här till skörden år 1916.¹ Alla skörderesultat liksom ock utsädesmängden böra uttryckas i vikt (kgr.), ej i mått. Om uppgifterna å orten meddelas i hl eller annat mått, så bör normalvikten å orten pr. måttenhet i hvarje kommun angifvas och reduktionstal uträknas. Som kontroll af uppgifternas tillförlitlighet kunna i litteraturen anförda normalvärden för skördar pr. ha användas. Härtill ägnar sig äfven landtbruksstyrelsens material: kronolägenheterna, främst statens landtbruksskolor, torde i allmänhet visat sig lämna resultat, motsvarande medelskörden för landet. Också förhållandet mellan utsäde och skörd kan i samma syfte utnyttjas. Däremot kunna de sålunda beräknade uppgifterna om hur mångte kornet de skilda kulturväxterna lämnat icke tillmätas någon betydelse vid bedömandet af jordbrukets ståndpunkt och jämförelsen med hänsyn härtill mellan enskilda och industrilägenheter.

Ett speciellt intresse betingar sig utredningen af de åkerarealer, hvilka öfverlämnats till skogsväxt eller naturlig ängsväxt. Härvid bör dock noga klargöras, enligt hvilka grunder afgörandet bör träffas därom, när en åker kan anses hafva öfvergått i naturlig ängsväxt (permanent vall) eller i skogsväxt. Omdömet underlättas väsentligt genom att

¹ Undersökningen utfördes, såsom tidigare nämnts, sommaren 1917.

utnyttja vegetationen som exponent för förhållandet. Om timotej ännu växer är vallen fortfarande ung och bör anses som åker. Så snart *Aera caespitosa* begynner infinna sig rikligare måste den i regeln redan anses som gammal. Äfven hästhof, kvickrot m. fl. ogräs kunna användas som exponenter för vallens ålder och tillstånd. I allmänhet kan en åker anses hafva öfvergått i naturlig ängsvall då kulturgräsen fullständigt försvunnit från densamma. Likaså angifva, förutom trädväxternas allmänna uppspirande på tegarne, äfven ljungens, björnmossans, bärrisens m. fl. ymniga inträngande tiden, då en åker kan anses öfvergått i skogsväxt. Enligt åldern som sådan och andra dylika mindre naturliga eller rent godtyckliga grunder får förhållandet själfallet icke bedömas.

Om ock detta i samband med föreliggande undersökning blott i mindre utsträckning kunnat utföras, måste uttryckligen hänvisas till önskvärdheten däraf, att alla de åkermarker, hvilka öfverlämnats i naturlig ängsväxt eller skogsväxt, liksom ock de i skogsväxt öfverlämnade naturliga ängarna¹ noggrannt undersöktes med hänsyn till jordmånsförhållandena (markboniteten), läge och bebrukningsmöjligheter för öfrigt, odlingsmarkens skötsel och tillstånd (utarmningsgrad o. dyl.) vid tidpunkten för dess öfvergifvande samt öfriga orsaker till sakläget eller förklarande omständigheter. Ju bättre den odlade jordens beskaffenhet är och i ju högre kultur den var, desto större är naturligtvis förlusten vid dess öfverlämnande i ängs- eller skogsväxt. Å andra sidan åter måste bl. a. hänvisas till sådana för Littis, Hollola, Elimä m. fl. st. omnämnda fall, där sedan ålder utarmade lermarker ej ens vid hafreodling mer bära tillfredställande gröda, utan torde sådana gamla hafreländer delvis visat sig mer räntebärande som skogbevuxna och flerstädes bära synnerligen lofvande och frodvuxen, ställvis genom kultur alstrad skogsföryngring.

9. **Kreatursskötselns ståndpunkt** kan i viss mån bedömas af kreatursstockens förhållande till ängsmarkens och den odlade jordens

¹ Detsamma gäller äfven de fall, där brukningsenheter (gårdar, torp) i sin helhet lämnats obebrukade.

areal och beskaffenhet. Ett väsentligt intresse betingar sig dock förändringarna i lägenheternas kreatursbesättning i industrins ägo, hvarvid likväl äfven motsvariga förhållanden å de enskilda lägenheterna böra utredas i och för möjliggörande af exakt jämförelse; i anseende till det stora inflytandet af de nuvarande abnormala förhållandena speciellt på kreatursskötseln torde året 1914 lämpligast kunna tagas som utgångspunkt vid bedömandet af kreatursskötselns nuvarande tillstånd. Materialet för dessa frågors belysande insamlas äfvenså lämpligast genom förfrågningar i vissa utpräglade „bolagssocknar“ (kap. III, B : 5). Uppgifter om kreatursstockens förändringar i stort ingå i litteraturen på området, hvarjämte landtbruksstyrelsens officiella statistiska uppgifter angående kreatursstocken år 1915—1916 samt tidigare kunna utnyttjas som jämförelsematerial.

Vid omräknandet af resultaten i reduceradt nötboskap kunna de i den officiella statistiken godkända värdena tillämpas. Gösta Grotenfelt (Maatalouden nykyinen kehitys Suomessa, Maahenki I, s. 24) anför följande reduktionstal: 1 fullvuxet nötkreatur = $\frac{1}{2}$ häst = 2 föl = 2 kalvvar = 8 får = 3 svin. Enär de uppgifter, som vid förfrågningar kunna erhållas beträffande fölens, kalvvarnas, grisarnas, lammens eller ungboskapens antal öfverhufvud, visat sig vara synnerligen osäkra och bristfälliga, är det med hänsyn till statistikens tillförlitlighet nödvändigt inskränka densamma till de fullvuxna kreaturen. Hästarnas indelning i jordbrukshästar och ej för landtbruksändamål använda hästar är äfven i praktiken så godt som omöjlig att strängt genomföra.

Som en exponent för mjölkhushållningens ståndpunkt förtjenar anföras värdena för den ekonomiska medelmjölkingen, hvilka dock endast i så fall torde kunna erhållas. Däremot torde på grund af de genom den förhindrade importen abnormalt tidsförhållandena i detta samband icke kunna fästas hänsyn till användningen af kraftfoder å de jämförelse underkastade lägenhetskategorierna; i annat fall hade säkerligen uppgifterna om mängden årligen inköpta ägghviterika (oljekakor m. m.) och stärkelsrika (fodermjöl, kli m. m.) kraftfoderämnen betingat sig ett visst intresse.

10. **Inflytandet af jordegendomsförhållandena samt driftformen på landthushållningens ståndpunkt** klargöres på basen af den i föregående punkter förutsatta utredningen, hvarvid jämförelse anställes beträffande jordbrukets och kreatursskötselns tillstånd:

- A. å industrilägenheter
  - a) i eget bruk och
  - b) på arrende, sinsemellan samt med förhållandena
- B. å enskilda lägenheter, hvilka dessutom kunna särskiljas i sådana tillhörande
  - a) själfägande bönder och
  - b) jobbare.

För utrönande af, huruvida odlingarna å bolagshemman skötts bättre, lika bra eller sämre än på orten öfverhufvud, och för motsvarig jämförelses anställande beträffande kreatursskötseln, införskaffas sålunda den punkt 8 och 9 anförda utredningen, jämte uppgifter angående jordmånens beskaffenhet, äfven för själfständiga jordbrukarelägenheter möjligen skildt för sig också för jobbarehemman. Med speciellt beaktande af sådana fall, där landthushållningen å bolagshemmanen konstaterats befinna sig på sämre ståndpunkt, än på orten öfverhufvud, anställs jämförelse med förhållandena å samma lägenheter vid deras öfvergång i industrins ägo, och tages därvid äfven i betraktande huruvida lägenhetens dåvarande innehafvare var själfständig jordbrukare eller jobbare. — Anmärkas må i förbigående, att Senaten i sin enquête af 1917 öfverlämnat åt kommunalnämnderna att i enlighet med subjektiv uppskattning afgöra, huruvida odlingarna å bolagshemman „skötts bättre, lika bra eller sämre än på orten öfverhufvud.“ I fråga om skogsbruket hafva motsvariga uppgifter icke infordrats.

11. **Den odlade arealens ökning och minskning i industrins ägo** i stort sedt kan ungefärligen bedömas på grund af det i punkt 5 och 8 ofvan förutsatta materialet, ur hvilket framgår den odlade arealens

- A. ökning, genom
  - a) rödjning och uppodling af åker;
  - b) rödjning af äng;

- B. minskning, genom
  - a) åkerjords öfverlämnande i ängs- eller skogsväxt;
  - b) ängsmarks öfvergång till skog;
  - c) utbrytning af odlingsskiften och odlingslägenheter.

12. **En öfersikt öfver bolagens verksamhet på jordbrukets område** och bolagsbesuttenhetens inflytande härvidlag bör väl främst basera sig på ofvan anförda exakta data, men härutöver kunde lämpligtvis dessutom i allmänna drag redogöras för bolagens åtgärder för jordbruksförhållandenas ordnande öfverhufvud å sina marker, på jordbruket nedlagda medel samt de inom resp. större bolag samt Sågverksägarnes Landbruksdirektion framställda förslagen till jordbrukets reglerande och förbättrande samt de nuvarande riktlinjerna i bolagens jordbrukspolitik öfverhufvud. Försåvidt dessa uppgifter icke grunda sig enbart på personliga utsagor af bolagens funktionärer, utan stöda sig på inom bolagskretsar utarbetade och kanske godkända samt i praktiken tillämpade skriftliga förslag, tilldraga sig desamma otvifvelaktigt icke blott ett visst allmänt intresse, utan besitta i viss mån verkligt värde. — I en del hänseenden kunna ifrågavarande uppgifter, speciellt hvad beträffar i eget bruk befintliga bolagshemman, möjligen äfven belysas med siffror (kap. III, C).

I förbigående må hänvisas därtill, att uppgifterna också därom, i hvad mån lägenheternas normala produktion af skilda landtbruksprodukter är otillräcklig eller öfver det egna behovet, vore värda att beaktas. Detta kunde åskådliggöras genom uppgifter om de inköpta resp. försålda mängderna brödsäd, hafre, hö och mjölk (kanske äfven kött och smör) samt deras förhållande till lägenhetens totala produktion. Då de vid försöksvisa förfrågningar erhållna resultaten likväl visat sig vara bristfälliga och osäkra har denna i och för sig intressanta jämförelse lämnats därhän.

C. Bosättningen.

1. **Antalet i industrins ägo befintliga hufvudgårdar**, hvarvid också numera öfvergifna men tidigare som själfständiga gårdar nyttjade lägenheter beaktas, framgår ur det enligt afd. A, punkt 6, insamlade materialet. Härvid klargöres äfven huru stor del af bolagslägenheterna relativt taget tillhör nämnda kategori samt, å andra sidan, i hvad mån desamma utgöras blott af obebyggda eller med enstaka torp eller bostadslägenheter bebyggda utgårdar och utskiften, rena skogslägenheter och skogsskiften m. m., hvilkas förvärfvande af industrin själfallet icke i och för sig influerat på bosättningsförhållandena.

2. **Bosättningsens art** å bolagslägenheterna, närmast hufvudgårdarna, kan speciellt i samband med specialundersökningen af vissa kommuner lätt utredas (kap. III, B : 5), hvarjämte motsvariga uppgifter delvis kunna införskaffas också från industriföretagen, i den mån sådana ingå i deras bokföring (kap. III, C). Vid förfrågningarna i nyssantydna kommuner måste därjämte äfven bosättningsförhållandena vid hemmanens öfvergång till industrins ägo anges, med beaktande af dåvarande lägenhetsinnehafvarens karaktär (själfägande bonde eller jobbare m. m.); härjämte kunde jämförelse anställas med bosättningsförhållandena å nuvarande jobbarehemman.

Vid karaktäriseringen af bosättningsförhållandena torde närmast följande gruppindelning komma i betraktande:

0. Lägenhetsdel, där själfständig hufvudgård aldrig funnits.
  - I. Gård bebodd,
    - a. af brukaren;
    - b. af inhysing.
  - II. Gård öde,
    - a. bebyggd, fortfarande beboelig;
    - b. numera obebyggd eller fullständigt förfallen, obeboelig.

Till gruppen I a hänföras äfven sådana lägenheter, som för ägarens räkning eller i hans namn skötas af fast anställd och aflönad inspektor.

Gruppen I b åter omfattar bl. a. alla af annan person bebodda lägenheter, hvilkas jordbruk är nedlagt eller idkas i sambruk med annan lägenhet.

3. Skildt utredes, **i hvad mån tidigare själfständigt brukade gårdar i industrins ägo lämnats öde eller råkat på förfall** och jämföras motsvariga förhållanden å nuvarande jordbrukare- och jobbarehemman (kap. III, B : 5).

Beträffande bolagslägenheterna måste naturligtvis hänsyn fästas både till förhållandet nu och vid lägenheternas öfvergång till industrins ägo; härjämte beaktas huruvida hemmanet därförinnan tillhörde själfständig jordbrukare eller jobbare. Med hänsyn till de ödelämnade lägenheterna öfverhufvud och speciellt de, hvilka dessutom äro obebrukade, vore af ej ringa intresse därjämte utreda förutsättningarna för fast bosättning och för själfständigt jordbruks bedrivande öfverhufvud å desamma (kap. III, B : 5) samt orsakerna till dessa gårdars ödelämnande för öfrigt. Ett noggrannt klargörande af dessa omständigheter förutsätter dock på platsen utförda undersökningar och skulle betinga en alldeles speciell utrednings verkställande.

4. Samma utredning, som i föregående punkt nämnts, införskaffas i vissa kommuner äfven beträffande å bolagshemman **ödelämnade och indragna utgårdar och torp**, samt jämföras sådana bosättingars totalantal nu och vid lägenheternas öfvergång i bolags ägo (kap. III, B : 5). Jämförelsematerial bör själfallet införskaffas beträffande de enskilda lägenheterna.

5. Uppgifter därom **i hvilken utsträckning nya**

- a. utgårdar, torp och andra **odlingslägenheter**; samt
- b. backstugor, skogsarbetare- och andra **fasta bostadslägenheter uppstått på bolagslägenheternas mark under den tid sagda hemman befunnit sig i industrins besittning** införskaffas likaså i vissa för specialundersökning valda landskommuner (kap. III, B : 5).

6. Uppgifter därom, **i hvilken utsträckning själfständiga odlingslägenheter utbrutits eller utparcellerats ur bolagshemmanen under den tid dessa ägts af industrin**, samt huru stor del af dessa utbrutna odlingslägenheter varit bebyggda redan vid öfvergången i bolags ägo,

och i hvilken utsträckning sådana alltså efter denna tid grundats och utbrutits, insamlas på sätt i föregående punkt nämnts. Därjämte kunde motsvariga uppgifter uttagas ur vissa bolags bokföring (kap. III, C).

7. Också **antalet å bolagslägenheterna fast bosatta familjer** (personer) nu samt vid hemmanens öfvergång till industrins ägo vore ägnadt att i sin mån belysa bolagsbesuttenhetens inflytande på bosättningsförhållandena i allmänhet. Sådana uppgifter kunde erhållas dels genom förfrågningar, dels ur mantalslängder m. m., men då resultatet icke syntes uppväga det härmed förbundna arbetet, har frågan lämnats därhän. Detsamma gäller den svårtutredda frågan om *arbetskraften och dess användning på lägenheten* vid ifrågavarande tider, bl. a. i hvad mån arbetsförtjenst sökts utom lägenheten.

8. Bolagsbesuttenhetens inverkan på **bostadsförhållandena** torde vara förenadt med afsevärda praktiska svårigheter att exakt utreda. Denna fråga förefaller dessutom att vara af jämförelsevis underordnad vikt, hvarföre detaljerad utredning af bostadsutrymmet, graden af inneboende m. m. äfven ur denna synpunkt torde kunna underlåtas. Af allmännare betydelse för bedömandet af bolagsbesuttenhetens inverkan på bosättningsförhållandena öfverhufvud förefaller däremot en redogörelse af *byggnadernas beskaffenhet och underhåll på bolagshemman* att vara, jämte jämförelse med motsvariga förhållanden vid lägenheternas öfvergång till bolagen samt på enskilda jordbrukslägenheter och jobbarehemman; härvid kunde äfven komparation mellan hemman i eget bruk och på arrende ifrågakomma, samt klargörande af administrationsformens inverkan i antydt hänseende. Bolagsbesuttenhetens inverkan härvidlag kan i någon mån bedömas redan med ledning af de enligt punkt 2 och 3 ofvan vunna allmänna synpunkterna.

9. Någon närmare utredning af **utbytet och det ekonomiska resultatet för ägaren och bebrukaren vid eget och arrendebruk** under olika förhållanden torde till följd af frågans svåröslighet knappast ifrågakomma; vissa synpunkter kunde dock erhållas genom insamling af de i tab. s. 48 förslagsvis angifna uppgifterna. Likväl förtjena i allmänna drag framställas fördelarnas af de olika bebrukningsformerna afhängighet af jordmåns-, kommunikations- och afsättningsförhållandena

m. m. I detta hänseende må hänvisas till icke allenast i industri- utan äfven i jordbrukskretsar fällda uttalanden, att bebrukaren i aflägsna ödebygder utan kommunikations- och afsättningsmöjligheter under vissa betingelser, främst med billigheten öfverensstämmande arrendevilkor, kan åtnjuta större fördel och större ekonomisk trygghet af att bruka jorden på arrende, än som själfständig jordägare. Ur denna synpunkt kunde exempelvis ett generellt utbrytande af den odlade jorden ur bolagslägenheterna till egna själfständiga hemman under vissa förhållanden lända jordbrukareklassen och landet till skada, och sålunda icke utan urskiljning förordas: Speciellt under sådana betingelser vore, säges det, en med hänsyn till sin utkomst säkerställd arrendator att föredraga framom en åt skuldsättning och nöd hemfallen själfständig lägenhetsägare. I trakter med gynnsamma jordbruksvilkor vore förhållandet i enlighet med denna uppfattning motsatt. Huru som helst så berör driftformens relativa fördelaktighet i hög grad af arrendevillkoren resp. af jordägaren (enskild eller bolag), som äger bestämma desamma; detta behandlas i följande punkter.

Huru utbytet af landthushållningen vid arrende- och eget bruk under olika förhållanden å andra sidan åter gestaltar sig för jordägaren, här bolaget; kunde i hufvudsak klargöras på ofvan antydt sätt.

10. **Arrendatorernas ekonomiska villkor å bolagslägenheterna, jämförd med arrendeförhållandena å enskild mark**, samt det ekonomiska resultatet för ägaren och bebrukaren i hvardera fallet, kunde delvis klargöras genom utdrag ur bolagens arrendekontrakt äfvensom genom motsvariga förfrågningar i vissa kommuner, hvarvid likaså arrendatorernas kontrakt af den med utredningen ombetrodda personen själf borde granskas.

Resultaten af dessa undersökningar införas bekvämast i tabellform och vore därvid bl. a. följande omständigheter att beakta:

Kommun	By	Lägenhetens (Torpets)		Areal, ha,		Kontrakt finnes = 1 saknas = 0	Arrendeafgift upp- gjordt af bolag eller enskild	Arrendetid, år	Nybyggnader utföras af arrendatorn = ar lägenh. ägaren = äg	Byggnadernas underhåll åligger arrendatorn = ar lägenh. ägaren = äg	Utskylderna, Fmk, erlaggas af		Arrende till läg. ägaren, Fmk,	Brandför- säkring, Fmk, erlag- ges af		Öfriga onera				Ökas arrendet vid upp- tagande af nyodlingar?	
		N:o	namn	odlad jord	ängs- mark						lägenh. ägaren	arrenda- torn		öfriga förpliktelser	dagsverken	i egen kost	i gårdens kost	häst	mans		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.

Husbehovsvirke ur lägen- hetsägarens skogar	gratis f. m. ³ rest. enl. Fmk/f. m. ³	enligt anvisn. (anv.) eller enl. fritt val (fr.)	Lägenhetsägarens skogar			Ägarens in- komster, Fmk, under samma tid	pr år
			bränsle	gärdsel	gagn- virke		
23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
							31.
							32.
							33.
							34.
							35.
							36.
							37.
							38.
							39.
							40.
							41.
							42.
							43.
							44.
							45.
							46.

Vid den i följande punkt omnämnda utredningen af torparnes m. fl. lefnadsstandard kan fullkomligt samma schema tillämpas; öfverenskommelserna med de fast anställda skogsarbetarne torde däremot uppvisa vissa specifika skiljaktigheter hvarför tablån för dessa bosätningars vidkommande i någon mån tarvade förändring. I detta sammanhang må hänvisas därtill, att isynnerhet talrika torp disponeras blott i kraft af muntliga öfverenskommelser, hvarvid i tabellen själfallet införas uppgifter om förhållandena, sådana dessa i praktiken gestalta sig. I vissa fall inträffar äfven, att kontraktsbestäm- melserna icke noggrannt efterföljas, utan att — enligt öfverenskommelse med lägenhets- ägaren — ett något afvikande förfarande tillämpas. Så t. ex. kan kreatursbetning i hemmanets skog, i och för undvikande af servitut, i kontraktet uttryckligen förbjudas, medan torparen m. m. i själfva verket dock tillerkännes tillfälle därtill. Detsamma gäller fiskerätten m. m. Enär kännedom om de faktiska förhållandena här synes vara hufvudsaken, förefaller det som om uppgifterna angående dessa borde upptagas i det statistiska materialet, och icke de möjligen afvikande kontraktsbestämmelserna. Dessa afvikelser böra naturligtvis dock tydligt anges vid uppgifternas införande.

Vid tabellens ifyllande vore bl. a. att iakttaga följande. Kol. 5—6: måhända vore en närmare specificering af arealen önskvärd, med beaktande isynnerhet af hagmarker m. m., hvarjämte också läget, åkerjordens bonitet m. m. inverkar på arrendevillkoren. — Kol. 9: då arrendeafgift endast gäller tillsvidare kunde här införas exempelvis t eller 0. Kol. 11: måhända kunde också den årliga medelkostnaden för byggnadernas underhåll uppskattas, bedömd t. ex. enligt kostnaderna för nu och till arrendetidens utgång behöf- liga reparationer och nybyggnader. — Kol. 12—13: omfattar på mantalet baserade krono- o. a. utskylder. — Kol. 14: här tages äfven hänsyn till eventuella förhöjningar af arrendeafgiften och uträknas den årliga medelafgiften. — Kol. 18 och 20: kvinno- och barndagsverken reduceras till mansdagsverken enligt de kap. III. B:4 angifna grunderna. — Kol. 21: anges arten af onera samt deras uppskattade penninge- värde. — Kol. 23—25: såvida allt husbehovsvirke, utan begränsning af dettas mängd, levereras afgiftsfritt, så anges här inom parentes den årliga konsumtionen. — Kol. 26—28: såvida bebrukaren icke eller blott i begränsad mängd erhåller virke gratis ur lägenhets- ägarens skog, införas i dessa kolumner mängden och enhetspriset för det mot afgift årligen i genomsnitt uttagna virket; som anmärkning förtjenar tillfogas huruvida taxan i förhållande till trävarors pris på orten öfverhufvud motsvarar varans fulla saluvärde eller är beräknad lägre. — Kol. 25 och 28: såvida primäruppgifterna uttrycka varan styckevis, torde desamma som sådana införas och först vid materialets bearbetning om- räknas pr. kubikmeter. — Kol. 29: här förtjena också öfriga möjliga förbehåll, i stil med de för kol. 34 och 35—37, att beaktas. — Kol. 34: hvad beträffar rätt till fiske (och jagt m. fl. förmåner) bör noggrannt aktgivas därpå, huruvida dessa förmåner tillerkännas arrendatorn utan något som hälst förbehåll (I) eller i någon form lämnas beroende af ägarens tillstånd (II), eller uttryckligen förbjudas (III); försåvidt kontraktet

upptager sådan bestämmelse, som att arrendatorn har „rätt att med ägarens tillstånd“ bedriva fiske m. m. inom ägarens besittningar, torde dessutom anges huruvida ett sådant tillfälle f. n. medgifves bebrukaren eller ej. Å andra sidan meddelas huruvida förmanerna tillerkännas arrendatorn gratis eller mot skild årlig afgift, och hvilken. — Kol. 35—37: vid belysandet af arrendatorns rätt till betning å ägarens marker beaktas alla för kol. 34 nämnda synpunkter; därjämte bör uppmärksammas huruvida för betningen är reserverad särskilda hagmarker, och huru stora, samt huruvida betesrätten ställes i beroende af stipulationerna i senare uppgjorda skogshushållningsplaner eller ej. Med rätta har framhållits, att dessa i vissa bolags kontrakt nu och då tillämpade bestämmelser ur rent juridisk synpunkt göra betesrättigheten mer fingerad än verklig, om ock de blott åsyfta afstyrandet af möjligen uppkommande missbruk och icke i praktiken tillämpas. — Kol. 37: om betningen sker gratis, antecknas värdet 0. — Kol. 43: här torde införas omkostnader för administration, inspektion och kontroll, möjligen äfven kartläggning och nymätning, hvarjämte de till Sägverksägarnes Landtbruksdirektions förfogande event. ställda anslagen kunde observeras i slutsumman för alla i materialet ingående lägenheter. — Kol. 40—46: se kap. III, C.

Jämförelsen mellan arrendevillkoren på industrins och de enskilda markerna sker lämpligast genom en sådan specialundersökning af dessa förhållanden i vissa bestämda „bolagssocknar“, hvarom i kap. III närmare talas. Isynnerhet hvad torpen o. dyl. arrendebosättningar vidkommer begränsas materialet lämpligast på samma sätt där nämnts, nämligen genom att jämföra dessa bosättningar å resp. bolagslägenheter med likartade bosättningar å hvar sin angränsande, närmast lika stora enskilda rågranne. Märkas bör, att arrendevillkoren å industrins marker må bedömas uteslutande på grund af de aftal, hvilka förnyats eller träffats under den tid lägenheten befunnit sig i bolagens ägo. Äldre, redan i enskild ägo uppgjorda arrendeaftal böra antingen utmönstras eller hänföras till gruppen af enskilda lägenhetsägares öfverenskommelser. Utredningen och den därmed förbundna jämförelsen mellan industrins och enskildes lägenheter bör själfallet verkställas skildt för arrendelägenheter och skildt för torp o. dyl. arrendebosättningar å lägenheternas marker.

Med uteslutande hänsyn fäst till underlydandes arrendevillkor å industrins jordbesittningar kan, såsom ofvan framhållits, ett rikligt material erhållas genom verkställande af utdrag ur de i resp. bolags värjo befintliga kontrakten. Härvid kunde utredningen, förutom till lägenhetsarrendatorer och torpare, äfven utsträckas till innehavarna af skogsarbetarebostäder och andra bostadslägenheter. — Torpförhållandena å storgods förtjenade måhända att skildt beaktas, och skulle sådana därför icke sammanföras med öfriga enskilda lägenheter. En jämförelse med arrendeförhållandena å statens boställen m. m. (enligt officiella uppgifter) vore kanske äfven af intresse.

I och för jämförelses anställande med arrendevillkoren under äldre tider å samma lägenheter, kunde jämväl typiska arrendekontrakt från dessa tider i nödiga delar afskrif-

vas. En sådan komparation kunde äfven för de enskilda lägenheternas vidkommande verkställas i samband med den tidigare anförda utredningen af arrendeförhållandena i vissa kommuner.

Frågan om arrendevillkoren hänför sig närmast till de rent socialpolitiska spörsmålen och har på tidigare nämnda grunder uteslutits från denna undersökning. En sådan jämförande utredning, som dock genom den numera stadfästa torplagstiftningen till betydande del förlorat sin aktualitet, skulle otvifvelaktigt leda till högst intressanta resultat.

11. Torpares, skogsarbetares m. fl. fast bosatta underhafvandes lefnadsstandard å bolagslägenheter vid jämförelse med förhållandena på enskilda lägenheter (jämte storgods), utrönes lämpligast på sätt i föregående punkt nämnts. Såsom jämförelsematerial förtjena bl. a. de af Landtbrukssällskapen insamlade uppgifterna om torparrenden och torparnes ekonomiska vilkor att uppmärksammas.

12. Den fasta skogsarbetarebosättningen erbjuder ett alldeles särskildt intresse därigenom, att åtgärder till realiserandet af denna bosättningsform tidigast vidtagits bland de jordägande industriföretagen; bland andra jordägare torde densamma knappast alls ännu tillämpats. Förutom data, belysande den fasta skogsarbetarebosättningens nuvarande omfattning och tiden för dess uppkomst, dess beskaffenhet m. m., vore af vikt fastställa hvilken betydelse sagda bosättningsforms allmänna införande kunde hafva för landets skogsbruk i stort och för den obesuttna befolkningens fästande vid jorden, äfvensom betingelserna för dess framgångsrika tillämpning ur olika synpunkter.

I anslutning härtill vore en utredning af *skogsarbetarnes samt skogsarbetarefamiljernas antal och ställning* i allmänhet af behovet påkallad. Härvidlag kan först och främst särskiljas tvenne grupper af skogsarbetare, allt efter som de äro fast anställda (skogsvakter och skogsarbetsledarepersonal, fasta skogsarbetare) eller blott tillfälligt och frivilligt ägna sig åt skogsarbeten. Inom bägge kategorierna förekomma både obesuttna och besuttna, bland de sistnämnda dels sådana som äro bosatta på bolagens marker, (arrendatorer, torpare, fasta skogsarbetare m. fl.) dels sådana som bo å enskilda lägenheter (bönder,

torpare, backstuguhjon m. m.). Redan härigenom kunde en viss inblick i skogsarbetarnes lefnadsvillkor vinnas, hvarjämte skogsarbetarestammens totala antal (absolut och i % af befolkningen) komme att ange betydelsen af skogsarbetareförhållandenas ordnande öfverhufvud. För att noggrannare kunna bedöma skogsarbetarnes utkomstmöjligheter samt medlen till deras förbättrande och ordnande erfordras själfallet ingående detaljundersökningar. Då frågan som sådan står något på sidan om syftemålet med förevarande utredning, kan dess klagörande här blott i korthet beröras som ett önskemål för framtiden.

13. I öfverensstämmelse med de beträffande jordbruksförhållandenas utredande framställda synpunkterna (se B:12) vore äfven i detta sammanhang en fullkomligt motsvarig allmän **öfversikt öfver bolagens inflytande och verksamhet med hänsyn till bosättningsförhållandena** icke utan sitt värde. Denna öfversikt komme att omfatta bl. a. en historisk framställning af bosättningsförhållandenas utveckling å bolagsdomänerna, allmänna uppgifter om bolagens åtgärder till bosättningsförhållandenas ordnande och förbättrande, ställning till kolonisationen och tillämpade kolonisationsformer, speciellt den fasta skogsarbetarebosättningens utveckling och art, samt riktlinjerna i industrins bosättningspolitik för framtiden m. m. Uppgifterna borde främst stödja sig på afskrifter eller utdrag ur i dessa syften inom bolagen framställda förslag, gällande och äldre formulär till kontrakt m. m., hvarjämte i stora drag jämförelse skulle anställas med privatmarkerna beträffande bosättningsförhållandena i allmänhet.

D. Skogsbruket.

1. **Skogsmarkernas areal** i industrins och privat besittning i de skilda kommunerna samt förhållandet mellan den odlade jordens och skogsmarkens sammanlagda areal (och ungefärligt uppskattade penningvärde) belyser orienteringsvis jordbruks- och skogsbruksintressenas

såväl absoluta som relativa bärvidd samt öfverhufvud den föreliggande frågans karaktär ur rent nationalekonomisk synpunkt. Arealerna bedömas i enlighet med de ofvan, i afd. A och B framlagda uppgifterna.

2. **Skogsmarkens beskaffenhet** å bolagshemmanen bedömes enligt jordmån, ägoslag, skogstyp och tillväxtförhållandena (markbonitet) och jämföres med den privata skogsmarken. Kännedomen härom är icke för den här behandlade uppgiften af så stor betydelse i och för sig betraktad, som så mycket mer i och för bedömandet af skogarnas virkesförråd, beståndsboniteten m. m. Dessa uppgifter utnyttjas därför företrädesvis för klassificeringen af undersökningsmaterialet vid utredningen af nyss antydda omständigheter.

3. **Skogarnas virkesförråd och beskaffenhet** — uttryckt främst genom beståndsboniteten — å industrins lägenheter jämföres med de i enskild ägo befintliga skogarna och utrönes jämte i föregående punkt nämnda omständigheter genom taxering. Härjämte vore allmänna uppgifter önskvärda angående skogens tillstånd å samma lägenheter vid deras öfvergång till industrin äfvensom deras tidigare behandling, men dessa uppgifter ägna sig naturligtvis ej för statistisk behandling.

Som exponent för skogarnas virkesförråd och beskaffenhet utnyttjas själfallet äfven enligt gammal praxis för ändamålet insamlade uppgifter angående de skilda beståndens medelkubikmassa per hektar. Skogsarealens fördelning enligt den per ytenhet förefintliga kubikmassan är äfven för sig betraktad af intresse, i det densamma lämnar ett visst uttryck för sakläget sådant det absolut taget gestaltar sig. Kubikmassan växlar emellertid efter markboniteten, beståndens ålder och de olika trädslagen. Industrins och de enskilda skogsmarkerna kunna härutinnan afvika från hvarandra, hvarjämte också sättet för skogarnas exploatering och skötsel på ett afvikande sätt och i olika grad inverkar på de skilda åldersklassernas m. m. virkesförråd och beskaffenhet. Till följd häraf kan en objektiv och exakt jämförelse mellan industrins och de enskilda skogsmarkerna verkställas blott sålunda, att materialet noggrannt klassificeras samtidigt efter markbonitet, trädslag och åldersklass. — Kännedomen om totalarealens fördelning inom dessa tre kategorier

för sig betraktad saknar sålunda för föreliggande uppgift hvarje praktisk betydelse och betingar sig blott ett allmänt statistiskt intresse.

„Beståndsboniteten“ åter lämnar ett relativt värde för beståndens beskaffenhet med hänsyn till det förefintliga virkesförrådet. Denna exponent, som veterligen först tillämpats af fil. dr. Werner Cajanus (vid den forstliga undervisningen vid Universitet i Helsingfors) och ännu icke dryftats i den forstliga facklitteraturen, skänker i själfva verket ett det mest exakta, uttömmande och samtidigt praktiskt användbara uttryck för beståndens tillstånd med hänsyn till deras virkesförråd. Med beståndsboniteten afses förhållandet mellan beståndets nuvarande (stamveds-) kubikmassa och den normala eller högsta möjliga kubikmassan för ett lika gammalt bestånd af det för ståndorten mest ägnade trädslaget på samma lokal. Om t. ex. efter hygge af ståndskogen på en utpräglad torr tallmo med granunderväxt utvecklats ett tvinvuxet granbestånd, jämföres dettas nuvarande kubikmassa med kubikmassan hos ett fulltätt tallbestånd af samma ålder. Sådana fall äro dock rätt sällsynta och jämförelsen hänför sig sålunda mest till en komparation med ett fulltätt bestånd af samma hufvudträdsdrag.

Beståndsboniteten får sålunda icke förväxlas med „beståndstätheten“, hvars bestämning baserar sig blott och bart på subjektiv uppskattning enligt någon godtagen skala och som icke hänför sig till någon bestämd konkret egenskap. Täthetsgraden plägar visserligen på grund af gammal häfd regelmässigt anges vid alla skogsbeskrifningar, men dessa uppgifter hafva likväl till följd af sitt högst problematiska värde¹ icke kunnat tillvinna sig någon erkänd ställning i beståndskaraktäristiken. Annat är förhållandet med beståndsboniteten. Denna bestämmes nämligen ingalunda direkt enligt okulär uppskattning, utan grundar sig enbart på en beräkning ur bestämda konkreta värden. I och för

¹ Här må i förbigående hänvisas t. ex. därtill, att ett sedan ungdomen i gles ställning upp vuxet bestånd genom utbildningen af långa grenar och yfvig krona för öfrigt vid senare ålder kan förefalla nog så „tätt“. Kubikmassan står dock i ingen relation till denna slags täthet, isynnerhet som därtill ännu trädens höjdtillväxt genom den glesa ställningen afsevärdt inskränks. Här ger däremot beståndsboniteten ett ojämförligt exaktare uttryck för beståndets beskaffenhet.

ändamålet har nämligen af Dr. Cajanus på grunden af ett rikhaltigt material utarbetats en tablå, utvisande kubikmassan i fulltäta gallrade naturbestånd af olika ålder på marker af olika bonitet; tabellen upptager äfven de härur beräknade kubikmassorna för de olika, i tio klasser (0.1—1.0) indelade beståndsboniteterna. För de ogallrade naturbestånden, hvilkas kubikmassa mestadels visat sig vara vidpass 20 % högre, har en motsvarig tablå uppgjorts i samband med de vid denna utredning verkställda fältundersökningarna. Så snart ett bestånds ålder och kubikmassa vid taxeringen fastställts, framgår dess beståndsbonitet således direkt ur tabellen för ifrågavarande markbonitet. Någon som helst subjektiv uppskattning, såsom vid bedömandet af beståndstätheten, behöfver alltså här icke ifrågakomma.

4. **Skogsskötselns nuvarande ståndpunkt** låter sig i hufvudsak bedömas enligt

- a) de utförda *hyggenas art och beskaffenhet*;
- b) arten och omfattningen af utförda *skogskulturer, rensningshyggen och andra speciella skogsförnygrings- och skogsvårdsåtgärder*;
- c) omfattningen af utförda *markförbättringsåtgärder*, närmast torrläggning af sankta skogsmarker.

Uppgifter angående de under b och c nämnda speciella skogsvårdsåtgärder erhållas utan större svårighet genom personliga förfrågningar i vissa för närmare undersökning utvalda landskommuner, (kap. III, B:5), dels äfven, för industrins vidkommande, genom införskaffande af de i resp. bolags bokföring tillgängliga materialet angående förenämnda omständigheter (kap. III, C). Hyggenas bedömande förutsätter däremot framför allt direkt granskning af deras beskaffenhet.

Genom införskaffande af motsvarig utredning för den enskilda skogsmarken låter sig jämförelse anställas med skogsskötselns ståndpunkt å industrins skogslägenheter. Utvecklingen och framåtskridandet af industrins skogsskötsel kan belysas genom jämförelse med hyggen och skogsvårdsåtgärder å bolagslägenheterna i äldre tid.

Arten och beskaffenheten af de utförda hyggena framgår jämte öfriga skogsbruket rörande förhållanden vid den enligt arbetsplanen i kap. III, B:3, utförda linjetaxeringen, som omfattar hela de för under-

sökning, utan hänsyn till förekommande hyggen utvalda lägenheterna. Man kunde dock, med fäst hänsyn speciellt till skogsvårdens ståndpunkt i och för sig, tänka sig en komplettering af antydda utredning genom en på samma sätt utförd granskning blott af de hyggen, som under senaste tid (krigstiden eller senaste 2 å 3 år) i vissa kommuner utförts på industrins samt enskilda jordbrukares (och jobbares) hemman. Vid denna undersökning, som icke i detta sammanhang befunnits af behovet påkallad, borde också de punkt 5:c beträffande husbehofsafverkningarna anförda omständigheterna beaktas.

5. I anslutning till föregående punkt, mom. a, riktas uppmärksamheten vidare på **formerna för och arten af skogarnas exploitering** i industrins och enskild ägo; härvid kunde särskiljas

a) industriföretagens afverkningar å egen mark;

b) saluhyggen å enskild mark samt därvid tillämpade förfaringssätt; i detta hänseende förtjenar att beaktas:

aa) i hvad mån enskilde skogsägare själfva afverka eller utdrifva saluvirket ur sina skogar (leveranshyggen) samt den ekonomiska behållningen vid detta förfaringssätt. Härvid beaktas skogsarbetenas omfattning och inflytandet härpå på kostnadernas relativa storlek, huruvida och i hvilken grad enskilde skogsägare, såsom i litteraturen finnes angifvet, till följd af bristande ekonomisk styrka äro hänvisade till skogsförsäljning vid lågkonjunkturer m. m. — Som ett specialfall kunde nämnas de hyggen, vid hvilka lägenhetsägaren blott låter utstämpla eller på annat sätt utmärka det för afsalu afsedda virket, hvars afverkning och utdrifning öfverlämnas åt köparen. Beträffande de relativa mängderna leveransvirke och kontraktvirke (se följ. punkt) vid träförädlingsindustrins virkesköp kunna uppgifter erhållas genom hänvändning till resp. industriföretag (kap. III, C).

bb) i hvad mån de enskilda skogarna utnyttjas genom afverkningskontrakt och dylika förbindelser (kontrakthyggen). Dessa hyggens art och inverkan på skogen kan, förutom genom direkta fältundersökningar, i hufvuddrag belysas redan genom afskrifter af eller utdrag ur sådana i enskilde skogsägarers, bolags m. fl. ägo befintliga kontraktsbestämmelser (kap. III, C). Afverkningskontrakten äro af tre slag allt

efter som de hänföra sig till dimensionshyggen, stamförsäljningar (runko-kaupat) eller försäljning af obegränsad skogsafverkningsrätt skiftesvis (palstakaupat). Beträffande dimensionshyggena vore kännedom önskvärd därom, till hvilken dimension på hvilken höjd träden få afverkas och hvilka trädslag, mängder eller arealer förbindelsen gäller. Vid de här åsyftade stamvisa virkesförsäljningarna tillerkännes köparen rätt att efter eget val afverka ett bestämdt antal stammar på bestämd skogsyta. En skild grupp bilda slutligen de kontrakt, där skogsägaren lämnar köparen rätt till afverkning af all skog („kaikki mitä ostajalle kelpaa“) till huru små dimensioner som helst på en viss bestämd yta; i många kontrakt (kanske isynnerhet i östra Finland) göras sådana, dock icke i sak inverkan förbehåll som att „hygget likväl skall utföras på sådant sätt att jordägaren icke på grund af skogslagen komme att ställas till ansvar“ o. dyl.

Bolagens afverkningar å enskilda lägenheter på grund af här omnämnda hyggeskontrakt kunde lämpligtvis äfven jämföras med industrins likväl blott i ringa utveckling verkställda saluhyggen å egna marker. Af bolagen kunna, som ofvan nämnts, införskaffas uppgifter därom, hvilka virkesmängder af olika sortiment de å enskild mark uttagit genom afverkningskontrakt, och huru mycket genom leveransförbindelser. Dessutom vore äfven kännedom om arealerna, som utnyttjats genom afverkningskontrakt, samt om kontrakttiden, af betydelse. De med hänsyn till kontrakthyggens reglerande vidtagna lagstiftningsåtgärderna samt deras nuvarande och tidigare omfattning förtjenar speciellt beaktande och i anslutning härtill vore äfven en redogörelse för inverkan af dessa bestämmelser på kontraktens art och kontrakttidens längd m. m. önskvärd. Härjämte bör denna utveckling ur skogsvårdssynpunkt bedömas; för ändamålet borde också äldre kontrakt införskaffas.

c) husbehofsafverkningarna samt deras utförande och ordnande å enskilda och industrins marker; detta kunde klargöras dels genom direkt fältundersökning, dels genom uppgifter från bolagen angående tillämpade förfaringssätt vid reglerandet af underhåfvandenas husbehofshyggen, hvilkas absoluta och relativa omfattning och betydelse där-

jämte framställes. I anseende därtill, att skiljaktigheterna i skogsvårdens nuvarande ståndpunkt bland bolag och enskilde kanske skarpast framträder i husbehöfsafverkningarna, vore dessa måhända förtjenta af att alldeles skildt för sig noggrannt utredas. En sådan jämförande undersökning har dock icke föranstaltats i samband med denna utredning, som blott åsyftar klargörandet af grunddragen i bolagsbesuttenhetens inflytande. Densamma komme för öfrigt att utföras i nära öfverensstämmelse med planen för de här förutsatta skogsundersökningarna öfverhuvud (se kap. III, B:3). Ändamålsenligt vore härvid att granska blott de under senaste tid, t. ex. under senaste 1—2 år i vissa kommuner utförda husbehöfsafverkningarna, hvilkas beskaffenhet ännu med lätthet låter sig bedömas. Hvarje hygge skulle undersökas skildt för sig med angifvande af lägenhetens namn och ägare (bolag, enskild), skogsmarkens namn, hyggesytans areal, det uttagna virkets mängd och beskaffenhet (timmer, brännved m. m.), allmänna uppgifter om hyggets art och inverkan, vidtagna och uraktlåna skogsvårds- och föryngringsåtgärder m. m.

6. Beträffande det **årliga totala afverkningsbeloppet i bolags-skogarna** äfvensom sortimentsfördelningen kunde en inblick vinnas genom förfrågningar till skogsbruksbolag, hvilkas bokföring i detta hänseende kunde utnyttjas (Kap. III, C). Fördelaktigast vore att för en följd af år införskaffa uppgifter om de därunder uttagna virkesbeloppen. Vid beaktande af skogarnas areal, virkesförråd och beskaffenhet (punkt 1—3) äfvensom hyggenas art och sortimentsfördelningen kunde en viss allmän uppfattning vinnas angående stabiliteten och uthålligheten af industrins skogsskötsel.

7. **Bolags- och de enskilda skogarnas nuvarande uthålliga virkesproduktion** låter sig möjligen — absolut och relativt taget — på grund af härintills vunna värden för tillväxten i landets skogar ungefärligen bedömas ur den punkt 1—3 angifna utredningen. Speciellt genom förmedling af de beträffande beståndsboniteten m. m. införskaffade uppgifterna torde vissa slutsatser äfven kunna dragas angående den nuvarande virkesproduktionens i bolags- resp. enskilda skogar afvikelse från den normala eller högsta möjliga; härigenom åsyftas att

påvisa i hvilken grad resp. med hvilket belopp skogarnas afkastning vid systematisk tillämpning af rationella skogsbruksmetoder kan uppdrifvas. Afkastningens resp. differensens penningvärde åskådliggör den nationalekonomiska bärvidden af den rationella skogsvårdens tillämpande.

8. Jordegendomsförhållandenas och särskildt **bolagsbesuttenhetens inverkan på skogarnas tillstånd och produktion** framträder delvis genom jämförelse med det enskilda skogsbruket ur de enligt punkt 3, 5 och 7 ofvan införskaffade uppgifterna:

a) Skillnaden i de enskilda och bolagsskogarnas virkesförråd och beskaffenhet (beståndsbonitet) utvisar likväl blott bristfälligt i hvilken mån skogarnas beskaffenhet har förbättrats (resp. försämrats) och deras virkesproduktion ökats eller sparats (resp. minskats) under den tid desamma befunnit sig i bolags ägo (punkt 3), eller i hvad mån de enskilda skogarnas virkesproduktion under samma tid minskats (resp. ökats). Ihågkommas bör nämligen att rationell skogsvård å enskild mark öfverhuvud, sålunda äfven bland bolagen, i allmännare utsträckning först på allra senaste tid begynt tillämpas, hvarföre dess verkningar ännu ej fullt tydligt framtråda i skogarnas tillstånd. Dessutom hafva de flesta bolagslägenheter ännu så kort tid befunnit sig i industrins besittning, att inverkan af skogens skötsel ännu ej annat än i ringa mån kan ge sig tillkänna, under det inflytandet af det enskilda skogsbruket samtidigt allt ännu är tydligt märkbart. Skogens tillstånd vid inköpet influerar äfvenledes fortfarande på skogarnas nuvarande beskaffenhet på industrins domäner, hvarigenom jämförelsen med de enskilda skogsmarkerna yttermera i någon mån förvanskas. Åtminstone uppges på industrihåll att skogen isynnerhet vid senare tiders egendomsköp ofta varit helt och hållet devasterad.¹

¹ En viss uppfattning om saken kunde erhållas genom att af något eller några bolag anhålla om förteckning öfver de exempelvis under senaste 1—2 år inköpta hemman, där skogen vid inköpet kunde betraktas helt och hållet eller till en bestämd, närmare angifven del af ytan „totalt sköflad“, alltså öfver de mest pregnant fall. Uppgifterna komme dock att i alltför hög grad vara beroende af subjektivt förgottfinnande för att de skulle kunna tillmätas något nämnvärdt värde. Frågan måste därför lämnas därhän, isynnerhet som någon kontroll af uppgifterna knappast kunde ifrågakomma.

b) Skillnaden i bolags- och det enskilda skogsbrukets ståndpunkt (4, 5) framträder därför desto mer som en väsentlig exponent för bolagsbesuttenhetens inflytande ur skogsvårdssynpunkt. Bedömas måste till följd däraf äfven huruvida och i hvad mån bolagsskogarnas nuvarande skötsel och där tillämpande hyggesmetoder kunna vara ägnade att framdeles öka deras virkesförråd och stegra deras framtida virkesproduktion, samt huru i samma hänseende förhåller sig med de enskilda skogarna.

c) I samband med föreliggande spörsmål förtjenar därjämte i allmänna drag att dryftas frågan om *betingelserna för rationell skogsvårds tillämpning öfverhufvud* samt för ökandet af skogsbrukets afkastning. Härvidlag må hänvisas exempelvis till skogsbrukets kraf på tillräckliga arealer och fackkunnig ledning, afkastningens afhängighet af arealen, betydelsen af produktionstidens längd och produktionens begränsade värde jämte storleken af de i skogsbruket bundna kapitelen, de ekonomiska förutsättningarna för säkerställandet af rationella skogsvårdsprincipers kontinuerliga tillämpning m. m. Slutligen förtjenar också att klargöras *huruvida och i hvad mån bolag eller enskild person såsom skogsägare besitter större förutsättningar att fylla dessa betingelser*. I anslutning härtill kunde dessutom med produktionssiffror belysas i hvilken grad (se punkt 7) industriskogarnas virkesproduktion vid fortsatt tillämpning af nu följda samt fullt rationella metoder ytterligare kan ökas, samt värdesättas, huruvida industrin äger förutsättningar att antingen själfmant eller under påverkan af lagstiftningen realisera sträfvandena till normala skogsförråd och maximal virkesproduktion. Å andra sidan tages desslikes i öfvervägande huruvida och i hvad mån skogslagstiftningsåtgärder eller genom upplysningsarbete bibragt frivilligt intresse kunna garantera fullt rationell skogsvård å enskild tillhörig mark.

9) **Skogsvårdens administrering** bland de jordägande industri-företagen belyser i sin mån skogsskötselns ståndpunkt. Nuvarande antalet fackmässigt utbildade forstmästare och skogvaktare bedömes i förhållande till skogsarealen. Detta äfvensom revirindelningen och revirens genomsnittliga ytvidd jämföres med förhållandena i kommu-

nala o. a. samfällighetsskogar, med kronoskogarna och med den enskilda skogsmarken. Tiden för införandet af sakkunnig skogsadministration, skogshushållningens planers uppgörande, tillämpning och tiden för deras införande belyses för bolagens vidkommande enligt till desamma ställda förfrågningar (kap. III, C.).

10. Allmänna uppgifter om **industrins verksamhet på skogsbrukets område**. I analogi med den för jordbruket (B : 12) och bosättningen (C : 13) framlagda utläggningen förtjenar också här i form af en öfversiktlig exposé belysas hufvuddragen i skogsbrukets och forstvärdens utveckling bland de jordägande bolagen intill nuvarande tid. Förutom hvad den i föregående punkt berörda forstliga administrationen beträffar kunde sålunda bl. a. äfven redogöras för och med tillgängliga siffror åskådliggöras utvecklingen af industrins verksamhet med hänsyn till speciella skogsvårdsåtgärders (kulturer, torrläggingsarbeten) utförande, hvarjämte skogsvårdens utveckling öfverhufvud kan klargöras genom uppgifter angående arten och beskaffenheten af bolagens hyggen å egen mark nu och tidigare (punkt 4, mom. a) m. m. Speciell uppmärksamhet tilldraga sig uppgifterna angående omfattningen af bolagens inköp af kalmarker och sköflade egendomar samt å sådana möjligen vidtagna åtgärder för alstrande af ny skog. Intresse erbjuda dessutom inom bolagen nu och tidigare utarbetade eller framställda förslag till skogsvårdsförhållandenas ordnande och skogsbrukets höjande samt öfverhufvud riktlinjerna för bolagens skogspolitik under olika tider.

11. **Träförädlingsindustrins virkesförbrukning samt betingelserna för dess uthålliga och kontinuerliga tillgodoseende** är en omständighet, hvars klargörande icke minst i nationalekonomiskt hänseende är af framstående betydelse, och som ur legislativ synpunkt väl förtjenar att beaktas.

I främsta planet komme väl en utredning af förhållandet mellan bolagsskogarnas nuvarande virkesproduktion (punkt 7, äfven 6) och nuvarande virkesförbrukningen vid samma bolags industriella inrättningar, hvarvid i skogsproduktionen iakttaget öfverskott eller deficit uttryckes dels i virkesmassa, dels i skogsareal. Förhållandet, som

alltså afser att belysa huruvida och i hvad mån träförädlingsindustrins nuvarande skogsbesittningar i och för sig kunna betäcka råvarubehovet, och i hvad mån antydda företag äro hänvisade till inköp af virke ur enskildes och statens skogar, bedömes såvidt möjligt äfven under den förutsättningen, att såväl skogarnas virkesproduktion genom rationell vård som virkesförbrukningen vid de industriella inrättningarna genom dessas utvidgande och tillvaratagandet af disponibel oanvänd kraft uppdrifvits till sitt resp. maximum. — Ett ungefärligt omdöme om anförda omständigheter kan möjligen bildas genom i bolagens bokföring till buds stående material angående träförädlingsindustrins skogsekonomi i allmänhet, äfvensom öfriga nödiga uppgifter beträffande träförädlingsindustrins disponibla och använda kraft m. m. (kap. III, C). Anmärkas må, att de till Industristyrelsen officiellt ingående årliga uppgifterna om virkesförbrukningen i många fall uppges vara synnerligen ofullständiga eller otillförlitliga.

För det andra förtjenar öfvervägas och, om möjligt, genom approximativa produktionssiffror (punkt 3, 7 m. m.) belysas, huruvida de enskilda skogarna så, som de nu skötas, kunna lämna säkra garantier för uthålligt och kontinuerligt tillgodoseende af det bristande beloppet i industrins nuvarande och framtida råvarukonsumtion, äfvensom huru samma förhållande gestaltar sig, ifall industrin alls icke skulle äga skogsmark. I samband härmed framträder vidare önskvärdheten af ett omdöme om inverkan af konkurrensen mellan bolagen och trävarukonsumenterna öfverhufvud på möjligheterna för råvarans kontinuerliga erhållande i nödig mängd och på dennas pris, betydelsen af säker råvarutillgång och råvarans pris för industrin, inflytandet af det förutsatta sakläget på skogsspekulationens omfattning och den privata skogsvården öfverhufvud, samt återverkan häraf på landets skogsproduktion i allmänhet.

E. Bolagsbesuttenheten ur nationalekonomisk och socialpolitisk synpunkt.

Redan i de föregående afdelningarna (A—D) hafva en del omständigheter framlagts, hvilka i vissa punkter belysa bolagsbesuttenhetens betydelse och inflytande i nationalekonomiskt och socialpolitiskt hänseende. Så t. ex. ingår i afd. C:3 frågan därom, i hvad mån tidigare själfständigt brukade gårdar i industrins ägo lämnats öde eller på förfall. Vidare beröres afd. C:4 antalet å bolagshemman ödelagda och indragna utgårdar och torp äfvensom, afd. C:5, antalet i bolags ägo grundade nya utgårdar, torp och bostadslägenheter. Dessutom beaktas äfven (C:6) de af bolagen utförda utparcelleringarna och försäljningarna af odlingslägenheter och brukningsdelar. Härigenom åskådliggöres odlingens och bosättningens framsteg eller tillbakagång, och en jämförelse af motsvariga förhållanden å jordbrukarehemman möjliggör ett värdesättande af bolagsbesuttenhetens relativa inflytande härvid. Ytterligare har dryftats (afd. C:9, 10, 11) frågan om arrendatorernas, torparnes m. fl. ekonomiska ställning å industrins och enskilda marker, försåvidt nämligen arrendevillkoren härvid inverka. — Bland andra spörsmål af framträdande socialpolitisk betydelse har tidigare berörts också skogs- och egendomsjobberiet samt bolagsbesuttenhetens inflytande på detsamma. Vid en noggrannare utredning af frågan borde de under afd. A:7, 9, 10 och nedan punkt 4, 5, 6 nämnda sakförhållandena ses i ett sammanhang. Allra hälst borde egendomsjobberiet, dess orsaker och följder skildt för sig klargöras genom en alldeles skild undersökning i vissa för detta ändamål speciellt lämpliga kommuner, främst sådana, där också bolagsbesuttenheten gjort framsteg. Undersökningen kunde f. ö. verkställas på fullkomligt motsvariga sätt som den här behandlade jämförande utredningen af bolagsbesuttenheten och den privata jordegendomen. Då spörsmålet står något på sidan om den här förelagda uppgiften har detsamma dock ej kunnat ägnas så ingående uppmärksamhet, det i och för sig förtjenar.

Förutom dessa och andra redan tidigare berörda frågor af social-

politisk eller nationalekonomisk bärvidd, återstå dock ytterligare en mängd spörsmål, utan hvilkas klargörande bolagsbesuttenhetens inflytande i förenämndt hänseende ej kan bedömas. I trots af att desamma, såsom redan i företalet framhållits, icke i detta sammanhang kunnat upptagas till närmare behandling, anföras likväl nedan vissa synpunkter, hvilka måhända delvis kunde visa sig förtjenta af framtida utredning. Betonas må för öfrigt, att speciellt klargörandet just af de med bolagsbesuttenheten sammanhängande socialpolitiska och nationalekonomiska spörsmålen är en öfverhöfvan vansklig uppgift och erfordrar ett lika omfattande som fullödigt och noggrannt sofradt material. På få andra områden torde statistiken för öfrigt till den grad kunna missbrukas, som just på de socialpolitiska och nationalekonomiska. Å andra sidan måste dock inrymmas, att alla slutsatser, hvilka icke basera sig på ett tillförlitligt statistiskt material, med nödvändighet blifva mer eller mindre godtyckliga och sakna nödig beviskraft.

Då den officiella statistiken icke lämnar någon som hälst säker vägledning för här anförda frågors bedömande, måste utredningen af desamma framför allt grunda sig på inkom för ändamålet införskaffade statistiska uppgifter. En del af sagda spörsmål är dock af den beskaffenhet, att en allsidig utredning af dem på statistisk grund svårligen eller knappt alls kan ifrågakomma, utan kunna desamma blott i allmänna drag dryftas. I öfrigt måste uppgiften begränsas till ett noggrannare utredande blott af enstaka grundviktigare specialfrågor, beträffande hvilka möjligheter till införskaffande af tillfredsställande statistiskt material föreligger.

Vid bedömandet af här berörda företeelser förtjena äfven de utomlands i samma frågor kunna erfarenheterna allt beaktande, och framför allt gäller detta hithörande sakmaterial från Sverige, där förhållandena delvis visa ganska stor öfverensstämmelse med de i vårt land rådande. Här nedan hafva de nationalekonomiska och de socialpolitiska frågorna, trots sin olikartade natur, dock behandlats i ett sammanhang, enär de i praktiken delvis stå i synnerligen intimt samband med hvarandra.

1. **Förhållandet mellan jordbrukets och skogsbrukets intressen** å industrins marker belyses enligt den tidigare framställningen genom förhållandet mellan den odlade jordens och skogsmarkens arealer (och värde), jordbrukets och skogsbrukets afkastning samt denna produktions penningevärde. Härjämte utgör skogsproduktionens möjliga ökning samt värdestegring vid rationell vård ett mått för den nationalekonomiska betydelsen af skogsbrukets handhafvande af sådan ägare (jordbrukare, bolag), hvilken besitter betingelser att kontinuerligt tillämpa fullt rationella metoder vid skogarnas skötsel och utnyttjande. Såvida industrin genom utredningen af skogsbrukets handhafvande och afkastning å enskild och bolagsmark visat sig besitta sådana förutsättningar, vore de sålunda ur statens synpunkt att föredraga som skogsägare, i motsatt fall åter jordbrukarne. Härmed jämföres det af industrin disponerade jordbrukets afkastning och värdet af dennas möjliga ökning i enskild ägo. — En jämförelse af jordbrukets och skogsbrukets relativa nationalekonomiska betydelse i stort faller naturligtvis utom ramen för denna undersökning.

2. **Orsakerna till träförädlingsindustrins jordförvärf samt nödvändigheten häraf** under rådande förhållanden har äfvenså redan tidigare berörts (konkurrens emellan träförädlingsföretagen om råvara, dennas pris samt säkerställandet af virkesbehovets tillfredsställande, affärsvinst genom skogsvärdestegring m. m.). Med hänsyn till den allmänt öfverklagade fortskridande devastationen af de enskilda skogarna bör afgöras, huruvida och i hvad mån industrin härigenom i verkligheten hotas af råvarubrist, och i hvad mån förvärfvandet af egen skogsmark alltså har reella grunder. Å andra sidan fastställes virkeskonsumtionen i träförädlingsindustrin samt dennas stegring och klargöres i hvilken grad sagda industri är afhäufig af virkesinköp från andra jordägare. Utom utredningen faller ett omdöme därom, i hvad mån en den privata skogshushållningen reglerande effektiv skogslags-tiftning kan råda bot på sagda fara, men torde dock förtjäna att påpekas.

3. **Bolagslägenheternas inköpspris** har väl knappast någon nämnvärd betydelse för föreliggande spörsmål, men förtjenar kanske dock

i någon mån beröras för klargörandet af de i detta hänseende rådande, till vissa delar måhända skefva föreställningarna. Frågan står i samband med de i föregående punkt nämnda omständigheterna så till vida, att möjligheten af engendoms förvärfvande till ett det verkliga värdet understigande pris otvifvelaktigt, isynnerhet tidigare, varit en kraftigt medverkande orsak till industrins jordförvärf, som sålunda delvis befordrats af rena affärssynpunkter.

Med hänsyn till de mot bolagen ända till senaste tid framställda beskyllningarna för tillvällande af egendom till underpris, kunde främst en jämförelse anställas med de vid samma tider och i samma trakter för — med hänsyn till lägenhetens art, odlade och totalareal samt läge — lika beskaffade jordbrukare — och jobbarehemman erlagda prisen. Ur denna synpunkt kunde bedömas i hvad mån nämnda anmärkningar numera i stort sedt äga fog. Material för frågans klargörande kunde erhållas genom förfrågningar i vissa kommuner (kap. III, B:5) och till vissa industriföretag (kap. III, C) angående de för bolagshemmanen erlagda prisen, hvarvid uppgifter om arealen odlad jord och skogsmark, mantalet och inköpsåret lämnas. Vid de i landskommunerna anställda förfrågningarna antecknas samma data beträffande bonde- och jobbarehemman. På detta sätt skulle samtidigt också jordegendomens värdestegring under senaste årtionden belysas; bolagsväsendets inflytande i sistnämnda hänseende kunde äfven i detta sammanhang i allmänna drag utläggas. Därjämte sakna icke håller uppgifterna om förfaringsättet vid bolagens hemmansköp förr och nu sitt allmänna intresse.

I andra hand förtjenade att utredas, i hvilket förhållande de erlagda prisen stå till egendomens verkliga värde vid samma tid, bedömdt enligt bolagens principer vid prisens bestämmande (taxering, inköpsvärderingar) m. m. Å andra sidan betingar sig också förhållandet mellan de för egendom i äldre tid erlagda prisen och samma egendoms nuvarande värde en viss uppmärksamhet. Härvid vore af intresse erfara, i hvilken mån jordbesittningarnas värdestegring afhänger af skogens och den odlade jordens ökade värde som sådan (efterfrågan på produkterna, afsättningsförhållandena, penningevärdets sänkning m. m.), af

skogarnas genom vård förbättrade tillstånd, af kommunikationernas förbättrande o. s. v., och i hvad mån alltså bolagslägenheterna vid inköpet (i likhet med vid tidigare egendomsköp öfverhufvud) undervärderats. En exakt statistisk belysning af antydda omständigheter faller sig dock mycket svår, om icke omöjlig. — Slutligen framställer sig frågan därom till afgörande, huruvida det är till det allmännas fördel att den sålunda vid egendomsförsäljning i allmänhet, på grund af sakens natur, uppkommande affärsvinsten tillfaller industrin eller enskilda personer (jordbrukare och jobbare). Denna fråga skulle ensam för sig tarfva en omfattande utredning, hvarvid främst material från andra länder med mera utvecklade ekonomiska förhållanden kunde komma till användning. Tillsvidare torde dess klargörande dock i anseende till dess svårloslighet måsta lämnas därefter.

4. **Lägenhetscirkulationen** och isynnerhet den egentliga jordegendoms-handeln vore otvifvelaktigt förtjent af en allmän statistisk utredning, hvarvid i häradsrätternas arkiv, å kronofogdekontoren m. m. förvarade köpe- o. a. handlingar kunde utnyttjas. Härvid borde naturligtvis inlösen af lägenheter vid arfskifte m. m. behandlas som en skild kategori. För undersökning lämpade sig speciellt utpräglade „bolagssocknar“, där stabiliteten i jordegendomsförhållandena öfverhufvud sannolikt är minst; detta kunde för öfrigt utrönas genom jämförelse med sådana kommuner, där industrin icke förvärfvat sig nämnvärdt jord. För bolagssocknarnas vidkommande förtjenade att belysas dels i hvad mån jordegendomen i allmänhet genom försäljning bytt ägare, äfvensom speciellt, i hvad mån bolagslägenheterna utgöras af sådana hemman, hvilka genom köp tidigare gått från hand till hand. För bedömandet af orsakerna till lägenhetscirkulationen måste bl. a. den odlade jordens areal och beskaffenhet, hemmanets läge m. m. uppmärksammas.

5. **Orsakerna till jordegendomens försäljning** kunna i föreliggande sammanhang hufvudsakligen blott diskussionsvis beröras. Möjligen kunde genom förfrågningar i landskommunerna vissa uppgifter införskaffas (kap. III, B:5) också därom, i hvad mån (om så befinnes fördelaktigt exempelvis blott de under senaste 1 à 5 åren inköpta) bolagslägenheterna a) förvärfvats vid frivillig, konkurs- eller exekutiv

auktion m. m. samt öfverhufvud i hvad mån b) svårigheter vid arfskifte, in-teckning och annan skuldsättning, jordbrukets på grund af dålig jordmån, odlingarnas ringa omfång, svåra afsättningsförhållanden o. s. v. ringa räntabilitet, förre ägarens ekonomiska ställning öfverhufvud eller kanske blott c) förvärfsbegär och bekvämlighetsskäl medverkat till tidigare själfständigt brukade odlingslägenheter försäljning. Tvenne afgränsade grupper för sig bilda de lägenheter hvilka genom d) donation eller e) tvångsexpropriation öfvergått till annan ägare. En del likartade uppgifter kunde måhända också af industribolagen lämnas beträffande isynnerhet de under senaste tid gjorda hemmansköpen. Ett fullt exakt klargörande af dessa frågor stöter dock på betydande praktiska svårigheter och kan väl därför knappast ifrågakomma.

6. I samband med ofvan antydda utredning vore äfven af intresse erfara, **hvad af tidigare enskilde lägenhetsinnehafvare blifvit efter hemmanens försäljning åt industrin**, hvarvid uppgifterna lämpligen kunde klassificeras på nedanstående sätt, allteftersom tidigare hemmansägaren

I. kvarstannat å lägenheten:

- a) som arrendator eller torpare (hvarvid arrendetiden anges);
- b) som backstugusittare, statkarl, inhysing eller på sytning;
- c) som inspektor eller annan aflönad bolagsfunktionär;

II. bortflyttat från lägenheten och

- a) annorstädes förskaffat sig eget (aa) eller arrendebbruk (bb);
- b) öfvergett jordbruket (hvarvid anges senare sysselsättning eller utkomst);

III. icke alls bebott lägenheten vid dess försäljning.

En skild grupp för sig (0) bilda själfallet sådana skiften och lägenhetsdelar, där någon själfständigt bebrukad hufvudgård alls icke förefunnits. Material för frågans belysande kan främst erhållas genom förfrågningar i landsbygden (kap. III, B:5), men delvis äfven införskaffas genom industribolagen (kap. III, C).

Af visst intresse vore att härmed jämföra motsvariga uppgifter därom, hvad af tidigare enskilde innehafvare af åt jordbrukare och jobbare försålda lägenheter blifvit.

7. **Fördelningen af träförädlingsindustrins** inkomster samt dessas totalbelopp skänker otvifvelaktigt vissa möjligheter för bedömandet äfven af bolagsbesuttenheten ur nationalekonomisk och socialpolitisk synpunkt; särskildt hänvisas till de på skogs-, jordbruks- och industriarbetare samt tjänstemän och aktionärer fallande andelarna. Tyvärr torde bolagens bokföring ännu vara till den grad ofullständig, att blott grofva närmelsevärden stå till buds, föga tillförlitligare än de i den officiella statistiken m. m. tidigare i detta hänseende publicerade.

8. **Bolagsbesuttenhetens inverkan på befolkningens arbetsförtjenst och utkomst** möjligheter synes vid föreliggande frågas bedömande förtjena synnerligt beaktande. I detta hänseende förtjenade att klagöras bl. a.: arbetsförtjänstens och utkomstmöjligheternas ökning vid tillämpandet af rationell skogsvård i största möjliga omfattning och i samband härmed säsongarbetets inskränkande jämte motsvarigt ökande af den fasta arbetarstammen;¹ konkurrensen om arbetskraft mellan jordbruk och skogsbruk (industri) äfvensom mellan de skilda skogsbruksbolagen samt inflytandet häraf på arbetsförtjänsten, arbetarnes ekonomiska villkor, det allmänna välståndet och förhållande till jordbrukets intresse. Dagspenningen och aflöningsförhållandena i allmänhet vid skogs- och jordbruksarbeten i industrins och enskilda jordägarers tjänst samt dess kontinuerliga stegring kunde lämpligen belysas genom på förfrågningar grundade uppgifter från vissa landskommuner äfvensom möjligen från vissa bolag, samt med officiella siffror.² Materialets klassificering torde därvid lämpligast ske i den form nedanstående tabell anger, hvaraf äfven framgår de omständigheter, hvilka härvid närmast böra beaktas.

¹ Hvad däremot frågan om arbetslöshetens aftagande öfverhufvud beträffar torde en utredning på statistisk väg vara förenad med ytterst stora svårigheter och man kan ifrågasätta, huruvida den skulle leda till ett tillfredsställande resultat. Arbetslösheten är nämligen beroende af en stor mängd olika faktorer, hvilkas inflytande endast genom en högt utvecklad socialstatistik kan fastställas. Äfven om det skulle kunna påvisas, att arbetslösheten aftagit, skulle denna omständighet dock icke på den ståndpunkt vår socialstatistik befinner sig, direkt kunna tillskrivas den ena eller andra näringens inflytande.

² Markegångstaxorna, de till guvernörernas årsberättelser bifogade statistiska bilagorna m. m.

kommun.

År	Medeldagspenning i jordbruks- arbete Fmk								Medeldagspenning i skogsarbete Fmk							
	Dagsverkare i egen kost				Dagsverkare i fri kost				Dagsverkare i egen kost				Dagsverkare i fri kost			
	Vinter		Sommar		Vinter		Sommar		Vinter		Sommar		Vinter		Sommar	
	Mans- dagsverk	Häst- dagsverk	Mans- dagsverk	Häst- dagsverk	Mans- dagsverk	Häst- dagsverk	Mans- dagsverk	Häst- dagsverk	Mans- dagsverk	Häst- dagsverk	Mans- dagsverk	Häst- dagsverk	Mans- dagsverk	Häst- dagsverk	Mans- dagsverk	Häst- dagsverk
1890—95	A. I industrins tjänst															
1900—05																
1910—14																
1916																
1918																
1890—95	B. I enskild jordägares tjänst															
1900—05																
1910—14																
1916																
1918																

För jämförelse med det af Subkommittén för den obesuttna befolkningen insamlade materialet (af 1901) kunde klargöras ökningen af antalet hushåll och personer som få fast eller hufvudsaklig utkomst genom skogsbruket samt utkomstmöjligheternas ökning genom skogsbruket i allmänhet. Sistnämnda omständighet torde äfven kunna åskådliggöras genom hos vissa bolag möjligen tillgängliga uppgifter om å egen mark vid skogsarbeten utförda dagsverkens totalantal och totalkostnader under olika tider, jämfördt med dåvarande skogsarealen. Härjämte förtjenar arbetsdagens längd i skogs- och jordbruksarbeten sommar- och vintertid att fastställas. Ur social synpunkt tilldrar sig också frågan därom ett visst intresse, huru den fasta arbetskraftens genomsnittliga årslönemånader gestalta sig på jordbrukarnes och bolagens lägenheter. Härvidlag gällde att ange hvad drängar, pigor, statkarlar och statkvinnor inom bägge kategorierna af lägenheter åtnjuta

i kontant lön jämte det beräknade värdet af fri kost och öfriga förmåner in natura (utom bostad).

9. **Jordbruks- och skogsarbetarnes lefnadsstandard.** För anställandet af en jämförelse mellan jordbruks- och skogsarbetarnes ekonomiska villkor och allmänna välstånd äro likväl uppgifterna om arbetsförtjensten m. m. icke för sig tillfyllest. För att få en tillräckligt klar inblick i befolkningens lefnadsvillkor inom respektive näringar skulle ytterligare erfordras kunskap därom, huru denna arbetsförtjänst användes och huruvida den möjligen inom någondera gruppen af arbetare i högre grad förlösas, utan att befolkningens ekonomiska och sociala utveckling därigenom befrämjas. Denna fråga kunde utan alltför stora svårigheter utredas genom en undersökning af arbetarnes lefnadsstandard. Privatekonomiska undersökningar af likartad beskaffenhet hafva hos oss utförts bl. a. i samband med lagberedningens betänkande af år 1897 angående ombildning af den direkta beskattningen äfvensom i den af yrkesinspektören Vera Hjelt på uppdrag af senaten verkställda utredningen af yrkesarbetarnes lefnadsvillkor i Finland 1908—1909 (Bidrag till Finlands officiella statistik. Arbetsstatistik XIII). Utomlands hafva talrika likartade undersökningar utförts. För här afsedt syftemål kunde exempelvis nedanangifna plan tillämpas, som utarbetats af en med programmets granskning vidtalad expert på det socialpolitiska området. Förslaget återges nedan in extenso:

Till undersökningsområde utväljes en kommun eller del därav, i vilken en fast jordbruks- och skogsarbetarbefolkning förekommer. Ett lika stort antal, företrädesvis gifta, jordbruks- och skogsarbetare utväljas, vilka åtaga sig att under ett år föra hushållsbok enligt de givna föreskrifterna. Undersökningen kan också omfatta flere områden, varvid inom varje område utväljas lika många jordbruks- och skogsarbetare. Minst ett hundratal av vardera slaget borde vidtalas. Erfarenheten har nämligen utvisat, att endast en del av de för ett sådant ändamål vidtalade personerna i allmänhet föra sina hushållsböcker så, att dessa kunna användas som statistiskt material.

Inom varje undersökningsområde utses ett ombud, t. ex. någon å orten bosatt folkskollärare, som känner befolkningen. Ombudet vidtalar ett nödigt antal arbetare och lämnar dem närmare föreskrifter rörande hushållsböckernas förande samt granskar dessa en gång i veckan. Dessutom skriver han en kort monografi över de arbetarefamiljer,

vilkas ekonomi gjorts till föremål för undersökning. Monografin upptager familjemedlemmarnas ålder, sysselsättning, bildningsståndpunkt, hälsotillstånd, levnadssätt och ekonomi i allmänhet ävensom bostadens beskaffenhet.

Sedan efter undersökningsperiodens slut samtliga hushållsböcker inkommit, granskas dessa och de ofullständiga utmönstras. I en del fall kunna de dock event. förfullständigas genom senare inhämtade kompletterande uppgifter. Resultatet sammanställs särskilt för varje arbetarfamilj enligt bifogade tabellformulär. Vid jämförelsen mellan jordbruks- och skogsarbetares inkomster och utgifter iakttages, att endast familjer med samma medlemsantal och barn i ungefär samma ålder jämföras. Familjerna grupperas i enlighet härmed och medeltal beräknas för likartade statistiska enheter.

N:o .....

Hushållsbok.

Hushållsföreståndarens namn: .....

" födelseår: .....

" yrke: .....

" yrkesspecialitet: .....

" civilstånd (gift? ogift? änking eller änka? frånskild?) .....

Antal övriga hemmavarande familjemedlemmar: .....

Antal hemmavarande barn: .....

Barnens ålder och kön: .....

Antal övriga medlemmar i hushållet: Inackorderade: ..... Matgäster: .....

Inneboende: .....

Boningsort: .....

Adress: .....

Anvisning för hushållsbokens förande.

Hushållsboken föres från och med söndagen den 1 juli 1917 till och med ..... dagen den 30 juni 1918. Den innehåller 52 blad. Vart och ett av dem är avsett för en vecka av året. På varje blad står antecknat under vilken vecka det användes. Inkomster och utgifter antecknas varje veckodag på den rad och under den överskrift, dit de höra.

Som inkomst betraktas endast vad familjeförsörjaren förtjänar och vad övriga familjemedlemmar lämna åt honom av sin arbetsförtjänst.

Som utgift betraktas vad familjeförsörjaren använder för sitt eget och familjens behov. Vad övriga familjemedlemmar av sin arbetsförtjänst använda för egen räkning antecknas däremot icke.

Utgifter under veckan från den (1 juli) till den (8 juli).

Utgiftsgrupper	Utgifter i Fmk							
	Söndag	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag	Summa
Matvaror								
Kaffe, thé, chokolad och läskdrycker								
Karameller, bakelser, småbröd m. m.								
Rusdrycker								
Tobak och snus								
Kläder och skodon jämte rep. av dem								
Sängkläder " " " "								
Möbler och husgeråd " " " "								
Verktyg " " " "								
Bostadshyra								
Ved								
Ljus och olja								
Tvätt och övrig renhållning								
Utskylder								
Bidrag till sjuk- och begravningshjälpkassa								
Försäkringspremier								
Föreningsbidrag								
Tidningar och böcker								
Barnens skolgång								
Medicin och läkare								
Nöjen								
Räntor								
Avbetalningar å lån								
Övriga utgifter								
Summa								

Inkomster under veckan från den (1 juli) till den (8 juli)

Hushållsföreståndarens fasta arbetslön: ..... Mk. p.

a) i kontant . . . . .

b) in natura¹ . . . . .

Biförtjänster . . . . .

Övriga familjemedlemmars arbetsförtjänst . . . . .

Avgifter av inackorderade, matgäster och inneboende . . . . .

Övriga inkomster . . . . .

¹ Avlöning in natura uppges, där så kan ske, i beräknat penningvärde.

(Sammanställning för undersökningsåret).

Hushällsboken N:o .....

¹ (Vuxna:.....)

Hushållsförest:s yrke ..... Ant. medl. i hush: (Barn: .....

Utgiftsgrupper	Utgifter i Fmk												
	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa
Matvaror													
Kaffe, thé, chokolad och läskdr.													
Karameller, bakelser, småbröd m. m.													
Rusdrycker													
Tobak och snus													
Kläder och skodon jämte rep. av dem													
Sängkläder " " " "													
Möbler och husger. " " " "													
Verktyg " " " "													
Bostadshyra													
Ved													
Ljus och olja													
Tvätt och övr. renhållning													
Utskylder													
Bidrag till sjuk- och begravningshjälpkassa													
Försäkringspremier													
Föreningsbidrag													
Tidningar och böcker													
Barnens skolgång													
Medicin och läkare.													
Nöjen													
Räntor													
Avbetalningar å lån													
Övriga utgifter													
Summa													

¹ Kön angives genom ett tillagt m. eller k. För barnen uppgives även åldern.

Inkomstkällor	Inkomster i Fmk												
	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa
Hushållsförest:s fasta arb. lön													
a) i kontant													
b) in natura, värd. i peng.													
Biförtjänst													
Övr. familjemedl:s arb. förtj.													
Avg. av inackord., matg. o. inneboen.													
Övriga inkomster													
Summa													

10. **Bolagsbesuttenhetens inverkan med hänsyn till den lösa befolkningens antal** framgår delvis ur utredningen af bosättningsförhållandena (afd. C; bosättningarnas antal). En noggrannare kännedom om frågan förutsätter dock anställande af jämförelse af antalet hushåll och personer som vid lägenheternas öfvergång till industrins ägo samt nu få fast utkomst å eller vid dessa samma lägenheter. En likartad jämförelse beträffande den lösa befolkningens numerär och dess förändringar vore likaså önskvärd, men torde knappast, till följd af brist på tillförlitligt statistiskt material, kunna glärgöras. Hvad frågan i sin helhet beträffar, föreligger visserligen redan i Subkommitténs för den obestutna befolkningens betänkande (Gebhard, I) en del uppgifter, men då dessa äro af äldre datum och delvis icke håller skänka möjlighet för ett fullt exakt bedömande af spörsmålet, borde detta i hela sin vidd upptagas till förnyad ompröfning. Krafvet på noggrann utredning af denna sida af bolagsbesuttenhetens inflytande är desto naturligare, som just den påstådda ökningen af den lösa befolkningens antal allmänt framhållits såsom den i socialpolitiskt hänseende viktigaste påföljden af bolagsbesuttenheten. Som undersökningsobjekt kunde lämpligast utväljas sådana kommuner, där bolagsbesuttenheten gjort största framsteg. Härvid borde skildt anges antalet hushåll och personer, som erhålla (resp. erhållit) fast eller hufvudsaklig utkomst genom *jordbruket*

(jordägare, arrendator af odlingslägenheter, torp o. s. v.) genom *skogsbruket* (fasta skogsarbetare m. m.) och genom *öfrig näring* (industriarbetare å själva lägenheten och annan sysselsättning i lägenhetsinnehafvarens tjänst); därjämte kunde möjligen tillfogas uppgifter om mängden (antal personer, dagsverk, aflöningar m. m.) tillfälligt arbete å dessa lägenheter samt i hvad mån detsamma utföres af lös eller bofast befolkning. Beträffande sagda personers bosättningsförhållanden anges åter å ena sidan huruvida de äro bosatta å eller utom lägenheten, å andra sidan huruvida de äro obesuttna eller besuttna; i sistnämnda fall meddelas dessutom om de äga bostads- eller odlingslägenheter samt, hvad utom lägenheten bosatta hushåll (personer) beträffar, om lägenheterna äro egna eller arrenderade. Utan en sådan utredning torde knappast något säkert omdöme kunna fällas om bolagsväsendets inflytande på den obesuttna befolkningens antal. På vissa håll har ödelämmandet af i industrins ägo befintliga gårdar och torp i allmänna ordalag framdragits som ovedersägligt bevis för bolagsbesuttenhetens medverkan till den lösa befolkningens ökande, å annat håll däremot har tvärtom lämnats exempel på besuttenhetens ökning å industrins och enskilde träförädlingsidkares rationellt skötta skogslägenheter (fast skogsarbetarebosättning m. m.) samt genom träförädlingsindustrins skogsbruk och verksamhet öfverhufvud.

I anseende därtill att konkurrensen om arbetskraft först på senaste tid begynt göra sig kännbart gällande, och då industrin därför först nu, för säkerställandet af konstant tillgång på nödig arbetskraft, begynt fullt medvetet sträfvat till fästandet af arbetarstammen vid egen jord, kan bolagens inflytande med hänsyn till besuttenheten ännu icke säkert bedömas. Förhållandena härvidlag äro ännu ej slutgiltigt ordnade utan befinna sig på ett öfvergångsstadium. På denna grund vore desto önskvärdare att också enligt inom industriföretagen utarbetade förslag och planer redogöra för riktlinjerna i industrins nuvarande sträfvanden i förberörda hänseenden samt betydelsen af den inledda bosättningspolitiken för lösandet af problemet om den lösa befolkningens stabilisering och tryggandet af dess utkomst.

11. Bolagsbesuttenhetens inflytande med hänsyn till arbetsförhållandena i allmänhet och förhållandet mellan landets hufvudnärningar. I föregående punkter hänvisades till den rådande konkurrensen om arbetskraft mellan jordbruket och skogsbruket (resp. träförädlingsindustrin). Försåvidt den disponibla arbetskraften icke visar sig förslå för samtidigt bedrivande både af rationellt jordbruk och rationellt skogsbruk i full omfattning, kommer arbetskraften naturligtvis främst att vända sig till den näring, hvilken för arbetet förmår erlagga största vederlag. Detta är själfallet den näring, hvars afkastning är relativt större. Försåvidt skogsbruket (industrin) alltså visar sig lämna större afkastning än jordbruket och således kan erbjuda fördelaktigare arbetsvilkor, följer härmed med nödvändighet en omläggning af arbetsförhållandena i stort, hvilka förskjutas till förmån för skogsbruket, medan jordbruket relativt taget måste gå tillbaka, eller rättare, inskränkas till de gynnsamt ställda gebit, där dess afkastning fortfarande kan konkurrera med skogsbrukets. Härmed förskjutes ock den nationalekonomiska grunden för landet, hvars naturliga utveckling i sådant fall komme att fortskrida från jordbruksland i riktning mot ett skogsbruksland (industriland). Denna utveckling kunde visserligen genom tvångsåtgärder (lifsmedel tullar m. m.) fördröjas eller förhindras, men ifrågasättas bör, om sådana hjälpmedel vore till gagn för folkets välstånd och landets bästa. Försåvidt åter jordbruket erbjuder arbetaren fördelaktigare utkomstbetingelser komme utvecklingen att gå i motsatt riktning.

Vid bedömandet af ofvanstående omständigheter bör likväl också tagas under öfvervägande i hvad mån konkurrensen om arbetskraft möjligen blott är att anse som ett öfvergående fenomen, och huruvida icke också framdeles efterfrågan på arbetskraft tillgodoses genom folkökningen, hvarigenom tillgången på existensmöjligheter fortfarande, såsom öfverhufvud synes vara fallet, blefve mera begränsad än tillgången på arbetskraft. Å andra sidan förtjenade att tagas under ompröfning, huruvida och i hvilka afseenden en sådan omläggning af landets hufvudnärningar, som ofvan förutsatts, kunde betraktas såsom nyttig för landet i stort sedt. En närings nationalekonomiska betydelse torde nämligen icke enbart vara beroende af det vederlag för utfördt

arbete den kan erbjuda och ej håller enbart däraf, huruvida värdet af dess afkastning är större eller mindre än en annan därmed jämförd näringsgren. Den nationalekonomiska betydelsen af en näring torde fastmer i rätt afsevärd grad bestämmas också däraf, *huru stor den befolkning är som genom densamma finner och kan finna sin bärgning* (se äfven ofvan, punkt 1). Härvid måste hänsyn fästas såväl vid den fast anställda som den tillfälliga arbetskraften (säsongarbetare m. m.).

Vid värdesättandet af förenämnda spörsmål får icke håller förbises den intima växelverkan som råder mellan jordbruk och skogshushållning med hänsyn till arbetskraftens utnyttjande. En stor del af den arbetskraft, som endast en del af året tages i anspråk genom jordbruket, kan under den öfriga delen finna användning inom skogsbruket; tiotaltusen småbrukare, arrendatorer och mindre hemmansägare hafva årligen en afsevärd inkomställa genom skogshyggen m. m. De uppgifter, hvilka i föreliggande hänseende finnas tillgängliga i den officiella statistiken, äro dock, framför allt hvad skogshushållningen och träförädlingsindustrin beträffar, till den grad ofullständiga och bristfälliga, att inga som helst slutsatser på grund däraf kunna dragas.

12. **Industrins inverkan på virkesprisen** i statens och enskildes skogar, virkesprisens sänkning genom öfverenskommelser bolagen emellan vid virkesauktioner och enskilda inköp, köprayoner, partifördelning mellan bolag m. m. betingar sig ur olika synpunkter uppmärksamhet. Huruvida och i hvad mån dessa delvis ofta öfverklagade omständigheter äro af allmännare bärvidd torde framgå redan vid en orienterande utredning, exempelvis genom förfrågningar hos bolag och i landsbyggden. Beträffande förändringarna i virkesprisen i allmänhet erhålles ett uttömmande och tillförlitligt material vid granskning af de vid bolagens leveransköp enligt kontrakten erlagda prisen, prisen vid statens virkesauktioner m. m. Uppgifter härom föreligga äfven i facklitteraturen. — Speciellt intresse torde frågan om kartellbildning och trusttendenser öfverhufvud i industrins verksamhet förtjena. Någon direkt statistisk utredning härom torde knappast ens kunna ifrågakomma.

13. **Industriföretagens förhållande till kommunalbeskattningen** och andel i denna vid jämförelse med enskilda lägenhetsinnehafvare

har tidt och ofta föranledt klagomål från kommunalfullmäktiges sida, hvilka vilja häfda, att industrin dels till följd af ovillighet och dels till följd af vanhäfd och affolkning af sina lägenheter erlægga jämförelsevis mindre skatt till kommunen än öfriga lägenheter och än samma lägenheter före deras öfvergång till bolag. Lika allmänt anföres på industrihåll, att kommunens förtroendemän i regel begagna sig af hvarje tillfälle att beskatta deras lägenheter och skogsinkomster tyngre och enligt andra principer än de enskildes. Frågan kunde delvis utrönas genom en i nedan antydd riktning utförd sammanställning af det sammanlagda beloppet af den inkomstskatt (resp. skattpliktiga inkomst) lägenhetsägaren och underhafvandena under samma tider erlagt å såsom hufvudgårdar använda bolagshemman samt å hvar sin till dessa angränsande närmast lika stora enskilda lägenhet i vissa kommuner.¹ I och för yttermera fixering af den riktning, i hvilken beskattningens storlek gått, anges skattens sammanlagda belopp under en följd. af år (exempelvis 5) före bolagslägenhetens inköp; samma uppgift meddelas för motsvariga enskilda lägenheter.

I talrika kommuners taxeringslängder upptages skatten för skogsinkomst skildt, hvarvid samma indelning följes också vid insamlingen af materialet. För undersökning borde utväljas uteslutande sådana kommuner, där en tillräckligt detaljerad specificering af beskattningen genomförts. Sålunda att inkomsterna från landtbruket kunde behandlas skildt för sig. Jobbarehemmanen kunna göras till föremål för en alldeles motsvarig jämförande undersökning. Valet af lägenheter m. m. sker lämpligast i noggrann öfverensstämmelse med det i kap. III för specialundersökningen af vissa landskommuner angifna förfaringssättet. Sålunda borde utredningen äfven här lämpligen begränsas blott till sådana bolagslägenheter, hvilka minst 10 år befunnit sig i industrins ägo. Någon annan inskränkning torde ej håller här vara nödvändig, ty i de fall, där lägenheten befunnit sig på förfall vid inköpet, torde detta gifva sig tillkänna också på skattebeloppet under den tidigare 5-årsperioden och alltså icke nämnvärdt influera på jämförelsen med de enskilda lägenheterna. Vid denna jämförelses anställande måste hänsyn tagas både till lägenheternas totalareal och deras odlade jordareal (samt mantalet). Resultatet kunde äfven jämföras med de vid senatens enquête 1917 inkomna motsvariga uppgifterna, hvilka omfatta den „skatt. som af jordägaren och arrendatorerne tillsammans er-

¹ Uppgifterna om själfva inkomstens storlek skänker ett trognare uttryck för lägenheternas afkastning och synes därför vara att föredraga; därjämte kunde möjligen uppgifterna om från skattebetalning befriade skatteören betinga sig ett visst intresse.

lagts till kommunen enligt senaste kommunaltaxering". Anmärkas må dock att dessa uppgifter, enär specificeringen i nedan anförda viktiga inkomstkategorier uraktlåtit, knappast torde berättiga till någon exakt jämförelse af beskattningsförhållandena. Dessutom är uttrycket „arrendatorerna“ obestämdt och har otvivelaktigt gett anledning till missuppfattningar (torpare m. m.), hvilka förringa materialets värde eller kanske h. o. h. göra det värdelöst.

Uppställningen af materialet torde lämpligen ske ungefär sålunda:

Lägenhetsägarens och underhafvandens sammanlagda kommunalskatt, Fmk, i ..... kommun å		bolagshemman																						
		areal, ha		antal arrendebo-sättningar		inköpt år		Under senaste 5 år skatt för		Under tiden sedan inköpet skatt för		under 5 år däröfrinnan skatt för												
1.	By, R. N:o, namn	total		nu		7.		Summa		Summa		Summa												
		odl. jord	3.	total	4.	vid inköpet	5.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.		
								skogsinkomst	landthushållning (fastighet)	när., yrke eller annan rörelse	lön, räntor eller andra tillgångar	skogsinkomst	landthushållning (fastighet)	när., yrke eller annan rörelse	lön, räntor eller andra tillgångar	skogsinkomst	landthushållning (fastighet)	när., yrke eller annan rörelse	lön, räntor eller andra tillgångar	skogsinkomst	landthushållning (fastighet)	när., yrke eller annan rörelse	lön, räntor eller andra tillgångar	Summa

Lägenhetsägarens och underhafvandens sammanlagda kommunalskatt, Fmk, i ..... kommun å		närmast lika stora angränsande enskilda hemman																						
		areal, ha		antal arrendebo-sättningar		inköpt år		Under senaste 5 år skatt för		Under tiden sedan bol. lägenhets inköp skatt för		under 5 år däröfrinnan skatt för												
23.	By, R. N:o, namn	total		nu		28.		Summa		Summa		Summa												
		odl. jord	25.	total	26.	vid tiden för motsv. bol. lägenh. inköp	27.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.		
								skogsinkomst	landthushållning (fastighet)	när., yrke eller annan rörelse	lön, räntor eller andra tillgångar	skogsinkomst	landthushållning (fastighet)	när., yrke eller annan rörelse	lön, räntor eller andra tillgångar	skogsinkomst	landthushållning (fastighet)	när., yrke eller annan rörelse	lön, räntor eller andra tillgångar	skogsinkomst	landthushållning (fastighet)	när., yrke eller annan rörelse	lön, räntor eller andra tillgångar	Summa

14. **Bolagens förhållande till kommunala o. a. gemensamma företag samt till enskilde lägenhetsinnehafvares intressen.** Med konkreta exempel kunde åskådliggöras berättigandet af framställda klagomål angående bolags gensträfvighet att delta i gemensamma åtgärder till jordbrukets främjande (torrläggning af kärrmarker, sänkning af sjöar m. m.) i bestämda, utredda fall, arten, talrikheten och betydelsen af dessa o. s. v.

15. **Enskilde jordägares förhållande till bolagens verksamhet** bör i anslutning till föregående punkt rättvisligen äfven beaktas. Hit hänför sig enskilde jordägares utnyttjande af bolagen genom oskäligen skadeersättningsanspråk vid fördämningar och öfversvämning af mindre värdefulla strandängar, för stränders användning vid virkesflottnings m. m. I likhet med punkt 14 kunna uppgifter insamlas om utredda fall både i landsorten och af bolagens funktionärer, hvarefter meddelandena i mån af möjlighet kontrolleras.

16. **Bolagens verksamhet i allmänt kulturellt hänseende** kan icke håller förbigås. Hit höra vägbyggnader och kommunikationsförhållandenas förbättrande öfverhufvud, rensning af flötleder och utförande af eller deltagande i flötningsinrättningar och kanaliseringsföretag, åtgärder till folkupplysningens och ungdomsföreningsrörelsens främjande (folkskoletomter och understöd m. m.), donationer för allmänna ändamål o. s. v. Af speciellt intresse för föreliggande undersökning äro isynnerhet de åtgärder i förberordt hänseende, hvilka stå i samband med bolagens besuttenhet och skogsbruk.

17. På grund af genom ofvan antydda undersökning påvisade fakta kan slutligen lämnas en objektiv och tillförlitlig allmän utredning därom, **huruvida bolagsbesuttenheten ur nationalekonomisk, socialpolitisk och öfriga synpunkter är till fördel eller skada, samt i hvilka närmare ådagalagda hänseenden och i hvilken grad.**

F. Åtgärder till reglerande af påvisade missförhållanden och olägenheter af bolagsbesuttenheten och utjämnande af intresse-motsatserna mellan olika näringsgrenar.

På basen af den enligt afd. E punkt 17 lämnade öfversigten kunde en del allmänna riktlinjer fastställas beträffande reglerandet af de enligt undersökningsresultaten bolagsbesuttenheten faktiskt vidlådande missförhållanden på för det allmänna bästa fördelaktigaste sätt. Framställningen komme att inskränka sig till ett principiellt omdöme därom, huruvida bolagsbesuttenheten medför så beskaffade och så betydande olägenheter, att dess inskränkande som sådan kan synas berättigadt, eller om de påvisade missförhållandena äro af sådan art, att de blott betinga vidtagandet af effektiva åtgärder på vissa begränsade områden (jordbruk, bosättning). I öfrigt må sedan här framhållas önskvärdheten af att dryftandet af reformkraven i sin helhet öfverlåtes åt en för ändamålet bildad statskommitté, som vore sammansatt af ojäfviga, intresserade och skickliga representanter för samtliga bolagsbesuttenheten berörande specialområden: jordbruket, skogsbruket, träförädlingsindustrin, bosättningsförhållandena och socialpolitiken öfverhufvud, nationalekonomien m. m. Denna kommitté skulle själfvallet vid utarbetandet af sina slutliga förslag i ärendet fästa tillbörligt afseende vid de bolagsbesuttenheten berörande undersökningar, som både hos oss och äfven i Sverige på senaste tid sett dagen.

III.

Det tillämpade arbetsprogrammet.

III. Det tillämpade arbetsprogrammet.

För att erbjuda tillfälle till möjligast ingående kontroll af arbetets alla detaljer återges nedan samtliga de vid materialets införskaffande använda tabellformulären samt de utfärdade anvisningarna för dessas ifyllande. Härigenom åskådliggöres, synes det mig, bäst hvilka anspråk på exakthet och objektivitet denna undersökning i olika hänseenden kan fylla. Förutom de anmärkningar, hvilka bifogats vid behandlingen af uppgiftens olika detaljspörsmål, må här förutskickas några allmänna synpunkter.

Bekant är huru lätt statistiken, icke minst på de ekonomiska och socialpolitiska områdena, kan missbrukas — delvis i rent tendentiösa syften — och huru lätt den äfven eljes kan leda till fullkomligt missvisande eller ohållbara resultat, om icke alla de omständigheter noggrant uppmärksammas, hvilka kunna i riktning eller annan påverka resultaten.

Som en första betingelse för en statistisk utrednings värde kunde nämnas en fullt klar frågeställning, sålunda att olikartade omständigheter icke må sammanföras utan att utredningen tvärtom må uppdelas på möjligast enkla, strängt afgränsade specialuppgifter.

Isynnerhet vid en så omfattande utredning som den föreliggande, som därtill behandlar delvis synnerligen invecklade förhållanden, gäller dessutom *att begränsa uppgiften* blott till de grundväsentligaste frågorna, med uteslutande af alla mindre viktiga eller först i andra hand framträdande detaljer.

Likaså mycket för materialets insamling* som dess sammanställning och bearbetande är det oundgängligen nödvändigt att tydligt och nog-

grannt klassificera de omständigheter, hvilka med hänsyn till hvar enskild specialfråga böra uppmärksammas. Denna *klassifikation* bör vara enhetlig, så att olika indelningsgrunder icke samtidigt tillämpas, enkel och klar, så att någon osäkerhet ej kan uppstå om den grupp, till hvilket hvarje bestämdt fall bör hänföras, men dock uttömmande, så att densamma inrymmer alla ifrågakommande fall.

Af lika stor betydelse är en sträng och tydlig *definition* af alla vid förberörda klassificering angifna omständigheter (grupper), så att något tvifvelsmål angående klassernas innebörd och begränsning icke må kunna uppkomma. En sådan koncis definiering och klassificering af här ifrågavarande omständigheter har eftersträfvats i det tidigare införda allmänna programmet för undersökningarna, hvilket äfven delgetts samtliga vid dessa undersökningar anställda personer. Ytterligare uppgifter härom återfinnas nedan i anvisningarna för de skilda delarnas af undersökningen utförande.

Beträffande uppställningen och klassificeringen af materialet i öfrigt må framhållas, att den icke bör afse blott och bart afgifvande af allmänna, enbart på subjektivt omdöme baserade uttalanden angående de enskilda detaljfrågorna eller dessas besvarande med relativa, abstrakta vitsord. *Totaltillståndet* bestämmes nämligen merändels af ett flertal, af hvarandra mer eller mindre oberoende faktorer. På denna grund betinga anspråken på uppgifternas objektivitet och tillförlitlighet, att desamma såvidt möjligt städse böra hänföra sig till *vissa gifna*, bestämda och för siffermässig eller eljes exakt omedelbar värdesättning tillgängliga *egenskaper*, hvilka alltså böra kunna uttryckas i reella värden. Detta gäller exempelvis utredningen af lägenheternas „tillstånd“ — nuvarande samt vid öfvergången till bolags ägo — med hänsyn till byggnadernas skick, jordbruk, kreatursskötsel, skogarnas beskaffenhet och skötsel o. dyl. Dessa omständigheter få alltså icke, såsom vid officiella utredningar ofta är fallet och äfven vid Senatens år 1917 föranstaltande förfrågningar om bolagsbesuttenheten m. m. tillämpats, på grund af den subjektiva uppfattningen direkt anges såsom varande „bättre, lika bra eller sämre än på orten öfverhufvud“, utan böra däremot uppdelas i och karakteriseras genom vissa signifikativa,

i tal uttryckbara egenskaper, hvilka utgöra säkra exponenter för ifrågavarande tillstånd. Af stor betydelse är att sagda, *som exponenter tjänande karaktäristika* vore så få och så enkla, som detta med hänsyn till resp. omständigheters komplicerade natur blott är möjligt.

Anförda noggranna klassificering af de förekommande olika arbetsuppgifterna samt de skilda omständigheternas uttryckande i reella värden är behöflig äfven för siffermaterialets bearbetning och dess tekniska behandling i öfrigt. I förbigående må tillfogas att isynnerhet bearbetningen af ett så omfattande siffermaterial som det föreliggande förutsätter tillämpningen af ett detaljeradt *kontrollsystem* för fastställandet af de utförda sammanställningarnas och beräkningarnas riktiga utförande. Vid arbetet har i själfva verket tillämpats en fullständig s. a. s. automatisk kontrollmetod, som skänker fulla garantier för att alla resultat äro riktigt uträknade.

Iakttagandet af alla dessa ofvan anförda omständigheter, hvilka närmast hänföra sig till den s. a. s. tekniska sidan af den statistiska undersökningen, säkerställer dock ingalunda i och för sig ernåendet af fullt exakta eller ens tillförlitliga resultat. Liksom vid materialets klassifikation och bearbetning, så bör äfven vid dess insamling fästas den största uppmärksamhet därvid, att alla sådana biinflytelser, hvilka i väsentlig grad kunna påverka resultaten i en eller annan riktning, i mån af möjlighet bortelimineras. I annat fall kunna slutsatserna icke betraktas som utslaggifvande. Om en tydlig skilnad exempelvis ger sig till känna med hänsyn till medelkubikmassan i industrins och de enskilda skogarna, så behöfver detta ingalunda i och för sig betyda att den ena eller andra gruppen af ägare bättre förvaltats sitt skogskapital, utan kan likaså väl afhänga af skiljaktigheter i markboniteten, åldersklassförhållandena, vid skogskötseln tillämpade olika metoder m. m. Om en viss gren af landthushållningen å bolagshemman har att uppvisa en tydlig förändring sedan den tid då lägenheterna inköpts, får detta icke omedelbart tillskrivas bolagsbesuttenhetens inflytande, utan kan också bero på att ifrågavarande näringsgren öfverhufvud undergått en motsvarig förändring. Vid jämförelse af förhållandena å bolagslägenheterna nu och vid deras inköp måste städse beaktas längden af

den tid de befunnit sig i industrins ägo o. s. v. På samma sätt som man i naturvetenskaperna, vid variationsstatistiska o. a. undersökningar städse bör i förväg underkasta materialet en omsorgsfull biologisk analys, så böra primäruppgifterna äfven vid ekonomiska och socialpolitiska utredningar kritiskt bedömas och noggrannt sofras. Isynnerhet vid anställandet af jämförelser bör *materialets homogenitet* nogsamnt beaktas.

Framför allt böra dock de högsta anspråk kunna ställas på *primäruppgifternas tillförlitlighet*. Vid direkta fältarbeten ernås detta redan därigenom, att de med utredningen ombetrodda personerna utföra sitt arbete med tillbörlig samvetsgrannhet; under sådana förhållanden kunna redan sådana uppgifter, hvilka grunda sig på subjektiv uppskattning, med fördel ägna sig för statistisk behandling, isynnerhet om uppskattningens noggrannhet (såsom exempelvis vid okulär skogstaxering genom profyteundersökningar) därtill låter sig exakt fastställas.

Med ännu större varsamhet måste på förfrågningar grundade uppgifter behandlas vid statistiska utredningar. I dessa fall kunna icke endast sagesmannens sakkännedom eller minnesgodhet och subjektiva uppskattningsförmåga, utan också förutfattade personliga åsigter förringa materialets tillförlitlighet eller kanske rent af påverka primäruppgifterna och således äfven resultatet i en bestämd riktning. I de hänseenden, där emellertid material icke på annan väg kan införskaffas, bör *uppgifternas riktighet* i mån af möjlighet *kontrolleras* såväl genom förfrågningar på olika håll som genom jämförelser med motsvariga tidigare utredda eller eljes kända förhållanden. I all synnerhet bör aldrig för statistiskt ändamål insamlas så beskaffadt material — åtminstone beträffande äldre tider — att berättigade tvifvelsmål redan à priori kunna uppstå angående *primäruppgifternas tillräckliga noggrannhet* eller rent af beträffande deras tillförlitlighet. Som exempel kunde nämnas, att vissa experter på jordbruksområdet förutsatt insamlandet af uppgifter angående den odlade åkerarealens noggranna fördelning på de olika kulturväxterna samt motsvariga utsädes- och skördemängder för hvarje år ända så långt tillbaka i tiden som då bolagslägenheterna ursprungligen inköptes. Redan vid första försök visade sig emellertid,

såsom man ju på förhand kunnat antaga, att gårdarnas husbönder knappast en gång för det senast förflutna årets vidkommande kunnat lämna fullt exakta och tillfredsställande upplysningar angående förberörda omständigheter. Skulle ifrågavarande uppgifter det oaktadt hafva införskaffats, så skulle detta material dock icke blott hafva saknat hvarje som hälst reellt värde utan kanske ledt till fullkomligt missvisande och af det subjektiva förgodtfinnandet starkt influerade resultat. Med god vilja kunna ju siffror presteras angående snart sagdt hvilka förhållanden som hälst, men en statistisk utredning som baserar sig på sådant primärmaterial kan icke betecknas som annat än humbug.

Vid uppgörandet och tillämpningen af det nedan anförda arbetsprogrammet hafva förberörda omständigheter nogsamnt beaktats och allt åtgjorts att genom sträng kontroll i görligaste grad förebygga och afhjälpa antydda svagheter och brister i primärmaterial. Resultatens tillförlitlighet torde därför kunna betraktas som så stor detta i anseende till de skilda frågornas natur som sådan öfverhufvud är möjligt.

Sist och slutligen må hänvisas därtill, att många och delvis viktiga frågor undandra sig exakt statistisk utredning på grund däraf, att uttömmande eller tillförlitligt sakmaterial för deras behandling icke står till buds. Uppgiften måste därför begränsas till de spörsmål, till vilkas bedömande ett *tillfredsställande material finnes tillgängligt*.

Hvad beträffar sättet och metoderna för införskaffandet af det för utredningen af industrins jordförvärf nödvändiga statistiska materialet i öfrigt, kan undersökningen indelas i följande tre afdelningar:

- A. Allmänna uppgifter angående bolagsbesuttenheten genom förfrågningar till de skilda landskommunerna m. m.;
- B. Specialundersökning af bolagsbesuttenheten i vissa för ändamålet utvalda kommuner;
- C. Speciella förfrågningar hos de jordägande bolagen.

A. Allmänna uppgifter angående bolagsbesuttenheten i landskommunerna.

Såsom den första uppgiften vid fullföljandet af här förelagda undersökning framstod å ena sidan utrönandet af hvilka bolag och affärsfirmor som besitta landsfastigheter, äfvensom å andra sidan omfattningen och arten af industrins jordförvärf inom landskommunerna öfverhufvud och isynnerhet i de delar af landet, där bolagsbesuttenheten nått afsevärdare omfattning. Kännedomen härom vore äfven af vikt vid utväljandet af kommuner till närmare undersökning (Afd. B.) För vinnande af sådan utredning utsändes i december 1916 till kommunalnämndsordförande, bolagsforstmästare och -skogsvaktare, folkskollärare m. fl. ombud i landskommunerna af Viborgs, St. Michels, Kuopio, Tavastehus och Vasa län samt Kajana härad af Uleåborgs län frågeblad af nedan angifvet innehåll.

kommun Blanketten ifylld af adr.

By	Fastighetens						Ägarens			Anmärkingar	
	R. N:o	namn	jordnatur	mantal		parcellägenheter	namn	yrke	boningsort		
				odlingslägenhet eller odlingslägenhetsdel	skogslägenhet eller skogsskifte						Året för fastighetens öfvergång i industrins eller trävaruhandels ägo
1.	2.	3.	4.	5 a.	5 b.	5 c.	6.	7.	8.	9.	10.

Frågebladen åtföljdes af följande cirkulär:

Med ändamål att klargöra omfattningen af industrins och trävaruhandels jordförvärf intill den 1 januari 1917 tillsändes Eder här bifogade frågeblad, och anhålles om att Ni benägnast ville ifylla detsamma. Afsigten vore att å närslutna blankett erhålla en **fullständig** förteckning öfver samtliga i där nämnd kommun främst industrin eller trävaruhandeln tillhöriga fastigheter samt för öfrigt öfver all den jord som öfverhufvud på sätt eller annat undandragits den själfständigt jordbrukande befolkningen. På det att inga hithörande lägenheter af förbiseende måtte utelämnas torde uppgifterna ifyllas ur kommunens å mantalskrifningen för år 1916 grundade mantals- eller kommunala skattelängd eller annan öfver kommunens samtliga lägenheter och lägenhetsdelar upprättad noggrann förteckning, som sålunda, byalag för byalag och lägenhet för lägenhet, komme att fullständigt genomgås och granskas. Härvid antecknas enhvar industrin eller trävaruhandeln tillhörig fastighet på skild rad, å hvilken dessutom införes alla i de följande kolumnerna angifna uppgifterna rörande denna lägenhet. De lägenheter eller lägenhetsdelar, hvilka möjligen efter mantalslängdens upprättande veterligen öfvergått i industrins eller trävaruhandels ägo, torde äfvenså behörigen införas, men såvida de i (skatte-)längden förefintliga uppgifterna i annat hänseende rättas eller förfullständigas, så bör härom städse i anmärkningskolumnen tydligt anges. Också sådana lägenheter böra införas, beträffande hvilka någon osäkerhet kan råda därom, huruvida de underlyda eller genom måhända nyligen timadt köp öfvergått till bolag, industriidkare eller trävaruaffärsmän, men härom bör äfvenledes för möjliggörande af senare kontroll uttryckligen antecknas i kolumnen för anmärkingar.

Ifrågavarande förteckning komme främst att upptaga **samtliga jordägande bolags** fastigheter, oberoende af bolagens art och ändamål. Förutom egentliga träförädlingsindustriolog (sågverk, träsliperier, cellulosa-, pappers-, träull-, faner-, låd-, trådruvsfabriker m. m.) äfvensom andra industriolog, hvilka för sin produktion använda trä som råvara (tändsticksfabriker, tjärugnar m. m.) böra i förteckningen införas äfven alla andra slags industriella inrättningar (järnverk, kalkbruk, torffabriker, glasbruk m. fl.) tillhöriga lägenheter, lägenhetsdelar eller parcellägenheter samt af staten åt dessa industriverk möjligen öfverlätna kronojord-områden. Vidare böra alla de fastigheter i förteckningen ingå, hvilka tillhöra sådana skogsförsäljnings- eller trävarubolag, som bedrifva rörelse med oförädlad råvara, och slutligen upptagas därjämte samtliga andra, exempelvis på senaste tid med jordbrukets och skogsvårdens främjande, parcellering m. m. som uppgifvet syfte bildade jordinköps- o. a. bolag eller -andelslag, föreningar och andra privata sammanslutningar m. m. tillhöriga lägenheter.

Beträffande de lägenheter eller lägenhetsdelar, å hvilka de industriella verken anlagts, eller hvilka eljes användas som eller anskaffats till tomter, upplagsplatser o. dyl., torde uppgift härom städse införas i anmärkningskolumnen.

Af synnerlig vikt vore dessutom att erhålla **noggranna** uppgifter om samtliga de fastigheter, hvilka den 1 januari 1917 innehas, eller, om de nyligen försålts åt jordbrukare, **under året 1916** innehafts af **enskilda** industriidkare eller skogsspekulanter.

Förutom bolagsfastigheter upptecknas därför också enskilda träförädlingsindustriidkare eller öfriga bruksägare äfvensom härjämte trävaruaffärsmän, mellanhandlare (ej blott yrkesmässiga, utan också vanliga handelsmän m. fl.) eller öfriga skogsspekulanter tillhöriga lägenheter, hvilka sistnämnda personer i påtagligt **eller sannolikt** (äfven tillfälligt, t. ex. för vedleveranser m. m.) affärssyfte tillhandlat sig. Däremot må de lägenheter, hvilka af sagda enskilda jordägare själf bebrukas och stadigvarande bebos, eller hvilka odlas i sambruk med dessa, icke såsom industrin eller trävaruhandeln underlydande anses, och böra sådana lägenheter förty från förteckningen uteslutas. Ej håller må ärvda fastigheter i förteckningen införas. Såvida ifrågavarande lägenheter åter under året 1916 försåts åt jordbrukare, torde i anmärkningskolumnen städse meddelas, huruvida skogen före försäljningen sköflats eller ej. — Förutom ofvannämnda enskilda lägenheter upptagas äfven alla de hemman, hvilka, isynnerhet under senaste tid, uppenbarligen eller sannolikt uppköpts främst af bolag i någon dess funktionärs eller annan som ombud uppträdande enskild persons namn. I dessa fall bör, såvidt möjligt, i 7:de kolumnen, förutom (under) den nominelle laglige ägarens namn, anges det bolag eller den enskilde spekulant, lägenheten anses eller vetes i själfva verket tillhöra. Är den verkliga ägaren obekant, eller skulle öfverhufvud, i dessa likasåväl som i öfriga fall, tvifvelsmål råda därom, huruvida någon lägenhet tillhandlats i affärs- eller spekulations-syfte, hvilket isynnerhet kan inträffa då ägaren ej är känd person eller då han är bosatt å annan ort, bör detta, såsom tidigare framhållits, för kontrollens underlättande tydligt anges genom uppgift härom i kolumnen för anmärkningar.

En tredje grupp af fastigheter, som i förteckningen torde införas, utgöres af **städer, offentliga institutioner och organisationer samt styrelseverk** tillhöriga **enskilda lägenheter, lägenhetsdelar och parcellägenheter**. Kommuners, skifteslags eller byars samfälligheter antecknas dock ej, lika så litet som kronoboställen eller andra stat och kyrka omedelbart underlydande marker.

Framhållas må ytterligare, att förteckningen bör omfatta ej blott egentliga odlings- eller skogslägenheter, utan äfven industrin eller trävaruhandeln tillhöriga, som tomter, upplagsplatser m. m. använda själfständiga, ur skatte- eller frälshegeman lagligen utbrutna parcellägenheter. Desslikes böra krononybyggen och andra själfständiga lägenheter af krononatur, äfvensom s. k. „särskildt skattlagda (krono-)torp“, „utjordar“ och „utbyskatter“ o. dyl. **själfständiga** (i jordregistret med egen N:o upptagna) **lägenheter utan mantal**, vid utredningen beaktas. Arrendemarken åter, af hvad slag de vara må, antecknas icke.

Beträffande förteckningens ifyllande för öfrigt må framför allt hänvisas därtill, att osäkra och på officiella uppgifter icke grundade meddelanden städse böra **inneslutas inom parentes och utmärkas med frågetecken**. Iakttagas torde dessutom, **att samtliga kolumner för hvar lägenhet ifyllas**: där svaret i 5:te och 6:tte kolumnerna utfaller nekande (= „saknas“) med 0; där svar enligt dessa anvisningar icke erfordras med ett vårgrätt streck (—); och där erfordradt svar icke kan ges, med frågetecken (?).

jämte vederbörlig förklaring i anmärkningskolumnen angående orsaken till svarets utelämnande. Med hänsyn till förteckningens detaljer må framhållas följande:

I 3:dje kolumnen bör så vidt möjligt anges lägenhetens **officiella** namn och därjämte, inom parentes, dess på orten kanske brukliga annorlunda benämning.

Den följande, 4:de kolumnen afser att upptaga anvisning därom, huruvida resp. lägenheter äro af krono-, skatte- eller frälsenatur (förkortadt **kr., sk., fr.**).

Därpåföljande kolumner (5) ange den industrin eller trävaruhandeln underlydande lägenhetens eller lägenhetsdelens mantal. Såframt ifrågavarande lägenhetsdelar ej ännu lagligen utbrutits och afskiljts till själfständiga lägenheter med slutligt åsatt mantal, anges i sagda kolumn, jämte mantalet, hvilken del ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{5}$, o. s. v.) af hela lägenheten eller lägenhetsdelen (lägenhetens eller lägenhetsdelens hela mantal) tillhör industrin eller trävaruhandeln (ex. $\frac{1}{4}$ 0.0125). För parcellägenheter, skattelagda själfständiga torp, utjordar, utbyskatter m. fl., hvilka öfverhufvud icke mantalsättas, införas värdet 0. I de fall, där **själfständiga** lägenheter **ännu ej** åsatts mantal, anges detta sakförhållande bland anmärkningarna och i vederbörande kolumn införas frågetecken.

Dessa värden för mantalet jämte möjligen ifrågakommande lägenhetsantal införas i enlighet med lägenhetens natur i någon af kolumnerna a, b eller c. Försåvidt skattelängden, mantalslängden, eller annan till buds stående, som grund vid granskningen nyttjad lägenhetsförteckning öfver kommunen icke skulle innehålla uppgift beträffande de som parcellägenheter utbrutna skattehemmansdelarna, såframt parcellägenheterna af annat å blanketten närmare uppgifvet vägande skäl icke skildt utmärkas, eller om sådana lägenheter i den af Eder uppgjorda förteckningen saknas, torde upplysning härom lämnas i en efter förteckningen införd allmän anmärkning och möjligen ifrågakommande parceller införas i gruppen a. Till grupp b hänföres dels sådana hemman, hvilka vid inköpet eller tidigare direkt utbrutits som skogslägenheter, hvarvid försäljaren på sin andel behållit **stamgården jämte åbyggnader** samt de egentliga odlingsmarkerna, dels sådana, där köparen veterligen senare till väsentlig del låtit utbryta den odlade jorden och öfverlåtit densamma till egna, själfständiga hemman. Samtliga öfriga lägenheter och lägenhetsdelar antecknas, **oberoende af odlingsmarkernas och skogsarealens beskaffenhet eller inbördes förhållande**, i gruppen a.

Kolumn 6 afser att utvisa huru många egentliga „gårdar“ inom ifrågavarande kommun underlyda industrin eller trävaruhandeln. De af till grupp 5:a hänförda lägenheter eller lägenhetsdelar, hvilka för sig eller jämte från andra lägenheter afskilda, odlings- eller skogsskiften omfattande lägenhetsdelar brukas eller **tidigare brukats** som **själfständiga, bebyggda** odlingshemman („gårdar“ i allmänt tal), torde i 6:tte kolumnen angifvas med 1. Såsom sådana själfständiga „hufvudgårdar“ betraktas alltså äfven i sambruk med andra lägenheter numera brukade, men tidigare (före köpet) som fullt själfständiga odlingslägenheter nyttjade hemman, äfven om de nu vore öde. Å dessa samma, som hufvudgårdar betraktade lägenheter eller lägenhetsdelar uppförda, men icke lagligen till själfständiga hemman afskiljda eller genom sämjoskiffe delade

gårdar (samma hemmans utgårdar och torp) torde däremot icke sålunda utmärkas, utan betecknas i sagda kolumn (6) med 0.

I 7:de kolumnen upptages den **laglige ägaren** (ej den i skattelängden måhända angifna brukarens) namn, äfvensom, i tidigare antydd fall, då lägenheten i själfva verket tillhör bolag eller annan person än den nominelle innehafvaren, därjämte den verkliga eller förutsatte ägarens namn. Äges lägenhet af bolag, antecknas detta endast i 7:de kolumnen, och 8:de samt 9:de kolumnerna lämnas tomta. Sistnämnda kolumner ifyllas således endast där ägaren är enskild person, och är härvid att märka, att i sådana fall, där ägaren är bekant trävaruaffärsman eller känd skogsjobbare, uppgift härom bör, jämte anteckningen om personens yrke för öfrigt, ingå i 8:de kolumnen. Äro yrke eller boningsort obekanta, antecknas detta („obek.“) i resp. kolumner, och beträffande boningsorten betecknas dessutom ägaren såsom „**ej i kommunen**“ bosatt.

Om året för lägenheternas öfvergång i industrins eller trävaruhandelns ägo icke är noga bekant, så anges inom parentes i 10:de kolumnen åtminstone den ungefärliga tiden (årtionde eller „före år . . .“ m. m.), då ifrågavarande hemman ursprungligen inköptes af bolag eller industriidkare. Beträffande enskilde tillhöriga „jobbarehemman“ anges blott när den senaste, i företeckningen upptagna innehafvaren tillhandlat sig lägenheten.

Efter det frågebladet på ofvan nämndt sätt ifyllts, torde Ni benägnast med ledning af den kommunala skattelängden eller annan använd lägenhetsförteckning uträkna och å frågebladet angifva sammanlagda antalet af alla själfständiga odlingslägenheter („hufvudgårdar“) i hela kommunen, häri inberäknadt alltså äfven samtliga bolagshemman, kronoboställen m. fl. den enskilda dispositionsrätten undandragna lägenheter. „Hufvudgårdarna“ tagas här i samma bemärkelse som ofvan, beträffande ifyllandet af kolumn 6, angifvits; äfven här tages ingen hänsyn till parcellägenheterna.

I anseende till föreliggande utrednings betydelse anhålles om att Ni godhetsfullt ville noggrannt följa alla här ofvan gifna anvisningar och för öfrigt införskaffa möjligast fullständiga och säkra uppgifter.

Såvida Ni finner skäl och tillfälle till att härutöfver närmare klargöra föreliggande spörsmål, mottagas därjämte såväl nu som äfven senare tacksamt allmänna meddelanden om alla sådana synpunkter, hvilka enligt Edra erfarenheter böra beaktas vid bedömandet af de verkliga eller förmenta olägenheterna af industrins jordförvärf i ekonomiskt, socialt m. fl. hänseenden.

Helsingfors, i december 1916.

Ur utredningen uteslötos Nylands, Åbo och Björneborgs län, Uleåborgs län förutom Kajana härad samt Lappo, Pedersöre, Närpes, Korsholms och Ilmola härad af Vasa län, emedan svårigheter yppat sig att erhålla ombud i dessa landsdelar, där bolagen för öfrigt äga endast jämförelsevis små jordarealer. Af därstädes verksamma bolag hafva motsvariga uppgifter likväl sedermera i största möjliga utsträckning införskaffats.

Såsom af cirkuläret framgår omfattar enquëten icke allenast bolags och dylika associationers jordförvärf, utan alla slags lägenheter, hvilka på sätt eller annat undandragits den själfägande bondeklassens disposition och icke själfständigt af ägaren själf bebrukas och bebos, ens i sambruk med sådan själfständig lägenhet. Förteckningarna afsågo sålunda att omfatta alla sådana lägenhetsägare, hvilka kap. II sid. 22 hänförts till grupperna I—III. Vid senare företagen kontroll har likväl visat sig att endast träförädlingsindustrin och öfriga dylika ägare tillhöriga lägenheter mer eller mindre fullständigt införts, under det förteckningarna hvad beträffar ägare af annat slag delvis äro ytterst bristfälliga. Dessa brister hafva trots senare kompletteringar icke kunnat tillfredsställande afhjälpas. Fastmer har det visat sig, att ett hälst någorlunda noggrannt material angående jordegendomsförhållandena på landsbyggden öfverhufvud endast och allenast kan åvägabringas genom personliga förfrågningar i resp. landskommuner.

Genom ofvan anförda förfrågningar erhöles rätt noggrann kännedom om hvilka bolag och affärsfirmor besitta landsfastigheter. Uppgifterna härom förfullständigades ytterligare genom granskning af handelsregistret, hvarur antecknades alla träförädlingsindustriföretag äfvensom sådana affärer, hvilka eljes ansågos möjligen kunna äga jord. Med ledning af den sålunda uppgjorda förteckningen öfver ifrågavarande bolag och affärsfirmor tillställdes dessa i februari 1917 blanketter, afsedda för uppgörandet af lägenhetsförteckning jämte uppgifter om lägenheternas arealer m. m. Frågebladen voro af nedanstående beskaffenhet.

Förteckning öfver ..... tillhöriga lägenheter, lägenhetsdelar
och andra landsfastigheter.

Kommun	By	Fastighetens			Året för in- köpet	Föregående ägarens namn och karaktär
		N:o och litt.	namn	mantal		

Desamma åtföljdes af här införda cirkulär:

„I öfvertygelse därom, att ett exakt och objektivt klargörande af den verkliga betydelsen samt följderna af industrins jordförvärf icke minst ligger i industrins eget intresse, hafva vissa bolag på en af Finska Forstföreningens Privatforstmästaresektion gjord hemställan anslagit nödiga medel för sagda ändamål. Hänvisande härtill uttalas förhoppningen om att samtliga jordägande bolag och affärsfirmor ville för sin del bidra till undersökningens fullföljande samt tillmötesgå anhållan om snarast möjliga tillställande af å bifogadt frågeblad anförda upplysningar.

Å blanketten torde införas en fullständig förteckning öfver bolaget tillhöriga landsfastigheter, äfven sådana, som inköpts i annans namn (persons eller inköpsbolags). Såframt lägenhetsdelar ännu icke lagligen utbrutits till självständiga lägenheter med slutligt fastställt mantal och areal, torde de enligt uppskattning meddelade uppgifternas osäkerhet tydligt utmärkas. Är fastighetens föregående ägare enskild person antecknas, såvidt möjligt, utom yrket äfven huruvida han var självständig jordbrukare eller tillhörde kategorin af enskilda trävaruaffärsmän, mellanhandlare och jobbare.

Såvida bolaget öfverhufvud icke å landsbygden äger något slags fastigheter, torde närslutna blanketter returneras jämte anteckning härom.“

Genom utsändande af likartade förfrågningar till drätselkamrarne i de skilda städerna hafva uppgifter om dessas landsfastigheter erhållits. För vinnande af kännedom om landskommunernas jordbesittningar har samma utväg i vissa fall tillgripits, men i öfrigt hafva för ändamålet utnyttjats de visserligen numera föråldrade uppgifter, hvilka införskaffats genom en af Pellervo-sällskapet år 1916 föranstaltad enquête.

Kronoskogarnas landarealer i de skilda landskommunerna hafva uträknats enligt å Forststyrelsen tillgängliga sifferuppgifter och kartor. På samma sätt hafva förteckningar öfver civilstaten, ecklesiastikstaten, militiestaten m. fl. staten, kyrkan, ämbetsverk och andra offentliga institutioner tillhöriga lägenheter uppgjorts och kompletterats enligt tillgängliga officiella källor (Senaten, ämbetsverken, statskommittéernas primärmaterial m. m.). Anmärkas må här, att dessa officiella förteckningar och däri ingående uppgifter i talrika fall visat sig synnerligen bristfälliga och delvis oriktiga eller hvarandra motsägande. Genom utnyttjande af alla tillgängliga källor har materialet dock i mån af möjlighet förfullständigats. På detta sätt har ett möjligast noggrannt register uppgjorts öfver all den mantalsatta jord, som i landskommunerna besittes af andra än själfägande bönder. Å andra sidan hafva uppgifter om kommunernas totala landareal införskaffats å statistiska centralbyrån (för år 1916), hvarjämte mantalsummorna och antalet gårdsrökar i de skilda landskommunerna hafva erhållits genom förfrågningar till resp. länestyrelser (utdrag ur mantalslängderna för år 1916). Härjämte har antalet „hufvudgårdar“ i en stor mängd landskommuner meddelats i samband med de tidigare nämnda förfrågningarna till kommunerna. Genom att afdraga tidigare anförda värden för all den jord, som befinner sig i annan än själfägande bönders ägo, från dessa för kommunerna i sin helhet erhållna värden, har kännedom vunnits om den i enskild ägo i de skilda landskommunerna befintliga jorden. Beträffande denna stå nämligen inga som helst direkta uppgifter till buds.

Samtliga lägenheter, hvilka befinna sig i annan ägo än själfägande bondes, hafva jämte öfriga beträffande dessa lägenheter meddelade uppgifter införts å en kortregisterförteckning. Hvad särskildt bolagslägenheterna vidkommer, har denna förteckning sedermera kompletterats med de uppgifter, hvilka ingå i det af Privatskogskommittén af år 1896, Bolagskommittén af år 1902 samt vid Senatens enquête af år 1917 insamlade materialet, hvarjämte densamma ytterligare förfullständigats genom personliga förfrågningar å bolagskontoren.

B. Specialundersökningen af bolagsbesuttenheten i vissa för ändamålet utvalda landskommuner.

Denna del af utredningen, hvarå undersökningarna främst koncentrerats, har indelats i tvenne afdelningar, nämligen:

a) direkta undersökningar i fältet å vissa härför utvalda lägenheter; samt

b) förfrågningar på orten angående sådana bolagsbesuttenheten berörande omständigheter, beträffande hvilka utredning icke genom direkt undersökning kan vinnas, eller för hvilkas klargörande denna utväg kan anses vara tillfyllest.

Fältundersökningarna å sin sida hafva uppdelats i oberöende af hvarandra utförda jordbruks- och skogsundersökningar. Ifrågavarande speciella utredning af bolagsbesuttenheten i vissa landskommuner har sålunda egentligen anordnats i form af trenne fristående undersökningsserier, hvilka nedan skildt för sig dryftas. Därförinnan måste dock i korthet beröras de principer, hvilka följts vid valet af de för speciell undersökning afsedda kommunerna samt å andra sidan vid valet af de för speciell undersökning inom dessa kommuner afsedda lägenheterna. Dessutom må förutskickas några ord om undersökningarnas verkställande öfverhufvud.

I och för säkerställandet af ett enhetligt och ändamålsenligt förfarande vid de i landskommunerna försiggående undersökningarna syntes det önskvärdt, att samtliga i utredningen deltagande personerna gemensamt och under gemensam ledning under en tillräcklig öfnings-tid gjorde sig förtrogna med arbetsprogrammets tillämpning i fältet. För ändamålet utfördes äfven ifrågavarande jordbruks- och skogsundersökningar af resp. agronomer och forstmän gemensamt i Multia socken under tiden 1 maj—10 juni 1917. Härvid fastställdes i fältet de för de skilda uppgifternas antecknande och klassificering utarbetade definitionernas innebörd. Hvad speciellt skogsundersökningarna beträffar kontrollerades och uppöfvades dessutom också förmågan att okulärt upp-taxera skogsbestånd genom jämförelser med undersökta profytor. I en-

lighet med de vid programmets tillämpning i praktiken vunna erfarenheterna vidtogos äfven smärre förändringar i programmet, som sålunda under förloppet af öfningsarbetena småningom utarbetades till sin definitiva form. På samma sätt inöfvades de med förfrågningarna i samma kommuner ombetrodda personerna af ledaren för undersökningarna; samma förfarande tillämpades för öfrigt också vid de senare behandlade förfrågningarna å bolagskontoren. Tack vare detta tillvägagående torde undersökningarnas resultat för de skilda kommunernas vidkommande kunna betraktas såsom så kommensurabla, detta öfverhufvud är möjligt, och i hvarje händelse äro afsevärdare subjektiva afvikelser vid programmets tillämpning härigenom uteslutna.

1. Valet af de för speciell undersökning afsedda kommunerna.

Såsom tidigare framhållits var afsigten ursprungligen den, att urvalet af kommuner för speciell undersökning skulle ske med ledning af den enligt afd. A. införskaffade allmänna statistiken öfver bolagsbesuttenheten och dess omfattning. Valet skulle då ske enligt följande principer. I främsta rummet komme förhållandena att utredas i de kommuner, där bolagens jordförvärf nått sin största omfattning. Nyligen inköpta bolagslägenheter skänka emellertid icke någon säker möjlighet att klargöra bolagsbesuttenhetens inflytande. På grund häraf skulle endast sådana kommuner ifrågakomma vid utredningen, där bolagen besitta ett tillräckligt antal (exempelvis minst 10—15) sådana lägenheter, hvilka minst t. ex. 10 år befunnit sig i bolags ägo. Med hänsyn till jordbruksundersökningarna kunde materialet yttermera begränsas sålunda, att minst t. ex. 10 af sagda lägenheter vore nu eller tidigare själfständigt bebrukade odlingslägenheter (hufvudgårdar). Bland de kommuner, hvilka uppfyllde dessa betingelser, skulle valet sedermera träffas enligt förutbestämda principer, genom lottdragning l. dyl. Möjligen kunde dessutom en ytterligare klassificering af kommunerna ifrågakomma. Sålunda kunde utredningen i första hand in-skränkts till sådana kommuner, där kommunikations- och afsättnings-

förhållandena redan längre tider varit möjligast gynnsamma, och där således både jordbruk och skogshushållning — såväl å enskild som bolags mark — ägt förmånliga betingelser för sin utveckling. Under sådana förhållanden måste nämligen bolagsbesuttenhetens inflytande ovedersägligen ge sig tydligast tillkänna och säkrast kunna bedömas. Vid en sådan gruppering af de ifrågakommande kommunerna skulle kanske dock tillfälligheter och det subjektiva omdömet spela en alltför stor roll, hvarföre det rent mekaniska urvalet vore att föredraga.

Insamlingen af de allmänna uppgifterna beträffande industrins jordförvärf visade sig emellertid vara förenad med betydande svårigheter. Vid tiden för fältarbetenas vidtagande våren 1917 förelåg sålunda ännu blott ett ytterst bristfälligt och ofullständigt material angående bolagsbesuttenhetens omfattning i landskommunerna. Då detsamma alltså icke kunde utnyttjas som grund vid valet af kommuner för specialundersökningen, måste detta urval af nödtvång lämnas beroende af tillbudsstående allmänna meddelanden om omfattningen af bolagens jordbesittningar i olika delar af landet. Härvid utnyttjades, förutom de i tidigare kommittébetänkanden föreliggande uppgifterna, själfallet äfven de svar, hvilka redan ingått på de ofvan antydda förfrågningarna. För att fördelningen af de för noggrann undersökning afsedda kommunerna skulle blifva så jämn som möjligt anlätades emellertid den af öfverstyrelsen för landtmäteriet år 1912 upprättade öfversikten öfver bladindelningen af Finlands ekonomiska karta, och bestämdes, att i och för undersökning skulle utväljas en kommun inom hvar af kartans rutor i de trakter, där bolagen antagas äga äldre lägenheter i tidigare angifvet antal. I enlighet med då föreliggande uppgifter om bolagsbesuttenhetens omfattning i olika kommuner uppgjordes sålunda nedanstående program för undersökningarna; alternativa förslag upptagas inom parentes.

- 1) Multia (Keuru);
- 2) Luumäki (Sippola);
- 3) Ruokolaks (Suomenniemi, Taipalsaari);
- 4) Kronoborg (Hiitola, Sordavala, Impilaks);
- 5) Sulkava (Puumala);

- 6) Heinävesi (Leppävirta, Kangaslampi, Rautalampi);
- 7) Suonnejoki (Karttula);
- 8) Lapinlahti (Pielavesi, Maaninga);
- 9) Rautavaara (Varpaisjärvi, Nilsjä);
- 10) Eno (Ilomants);
- 11) Vieremä (Iidensalmi lfs.);
- 12) Pihtipudas (Viitasaari, Kivijärvi);
- 13) Konginkangas (Äänekoski, Sumiainen);
- 14) Kuopio lfs.;
- 15) Hirvensalmi;
- 16) Suomenniemi (Taipalsaari);
- 17) Kerimäki (Säminge);
- 18) Soanlaks (Tohmajärvi);
- 19) Orivesi (Kuru, Ruovesi, Wirdois);
- 20) Asikkala.

Såsom synes finnas här upptagna samtliga s. a. s. klassiska „bolagssocknar“, hvarjämte kommunernas fördelning blefve i stort sedt fullkomligt likformig öfver hela den del af landet, där industrins jordbesittningar främst äro lokaliserade. I enlighet med planen hade de tio förstnämnda kommunerna undersökts sommaren 1917, de tio återstående sommaren 1918. Såsom inledningsvis framhölls, måste uppgiften likväl till följd af de dryga omkostnaderna i hög grad inskränkas. Sålunda kunde blott de sex förstnämnda kommunerna upptagas till undersökning; af dessa befanns dessutom Kronoborg sedermera olämplig på den grund, att bolagen därstädes innehade så godt som uteslutande blott afsides belägna skogsskiften, men nära nog inga för jordbruksundersökningar ägnade odlingslägenheter. Trots denna inskränkning af materialet äro de undersökta socknarna dock till den grad typiska representanter för bolagsbesuttenheten och torde äfven i öfrigt, spridda som de äro just i de trakter, där bolagens jordbesittningar nått sin största omfattning, vara väl ägnade att belysa inverkan af bolagsbesuttenheten i olika hänseenden i landet öfverhufvud.

Undersökningen af de sålunda valda kommunerna utfördes sålunda, att i hvarje socken en forstmästare och en agronom i enlighet med

nedan införda anvisningar fullkomligt själfständigt handhade utredningen af de uppgifter, hvilka föllo å dessa personers resp. verksamhetsområde. Valet af lägenheter för specialundersökningen skedde dock gemensamt.

2. Valet af lägenheter för speciell undersökning i de för närmare utredning afsedda kommunerna.

För att fastställa bolagsbesuttenhetens inflytande med hänsyn till jordbruk och skogshushållning inom de för närmare utredning afsedda kommunerna bör jordbrukets och skogshushållningens ståndpunkt på ändamålsenligt sätt utredas å ena sidan på ett lämpligt antal bolagslägenheter och å andra sidan på ett tillräckligt antal med dessa möjligast kommensurabla enskilda lägenheter. Beträffande de principer, hvilka böra följas vid urvalet af dessa lägenheter, må vissa allmänna synpunkter förutskickas.

Framför allt bör urvalet af lägenheter ske objektivt och i sträng öfverensstämmelse med rent representativt-statistiska metoder, med uteslutande af hvarje möjlighet till godtycke eller påverkan af förutfattade åsigter.

Beträffande särskildt undersökningen af skogsförhållandena framställer sig önskvärdheten af att utredningen omfattade ungefär lika stora arealer bolag och enskilda tillhörig skogsmark. Dessutom gäller såväl med hänsyn till skogs- som jordbruksundersökningarna att antalet undersökta bolags- och enskilda lägenheter vore ungefär lika stort. Vidare måste hänsyn tagas därtill att skötseln af en stor lägenhet ställer sig väsentligt afvikande från skötseln af en liten sådan. Nödvändigt vore därför, att de olika storleksklasserna af lägenheter i samma proportion vore representerade såväl bland bolags- som de enskilda lägenheterna. En omständighet af alldeles grundväsentlig betydelse är dessutom, att de med hvarandra jämförda bolags- och enskilda lägenheterna med hänsyn till jordmånsförhållanden, kommunikationer, afsättningsförhållanden och läge öfverhufvud äro möjligast likartade och kommensurabla. Vikten häraf framträder isynnerhet i sådana kommuner, där bolagens jordbesittningar äro koncentrerade till vissa bestämda

delar af kommunen. Fullkomligt oegentligt vore ju i dessa fall att jämföra skogsbruk och jordbruk å enskilda lägenheter i kommunens odlingscentrum med motsvariga förhållanden å bolagslägenheter i socknens utkanter. Ett sådant förfarande komme ogensägligen att leda till fullkomligt skefva resultat. Dessa olägenheter undvikas i hufvudsak lämpligast sålunda att resp. lägenheter utväljas parvis i samma trakter.

Med hänsyn till de på senaste tid af bolag förvärfvade lägenheterna gör sig själfallet bolagsbesuttenhetens inflytande på jordbruks- och skogsförhållandena ännu blott föga gällande, och berättiga de därför ej håller till några som helst säkra slutsatser. På denna grund måste materialet begränsas till äldre bolagslägenheter, exempelvis sådana, hvilka minst tio år befunnit sig i bolags ägo. Endast beträffande hemman af sådan beskaffenhet kan dessutom också jämförelsen af landt-hushållningens m. m. nuvarande ståndpunkt med motsvariga förhållanden vid öfvergången till bolags ägo lämna tydligt utslag.

I enlighet med här ofvan angifna synpunkter utfärdades beträffande urvalet af lägenheter i de för speciell undersökning afsedda kommunerna följande skriftliga anvisningar åt de med undersökningen ombetrodda personerna:

„Valet af bolags- och enskilda lägenheter för speciell undersökning sker i hvarje för utredning afsedd kommun på följande sätt. Först uppgöres en förteckning öfver samtliga i kommunen befintliga bolagslägenheter, hvilka minst 10 år befunnit sig i bolags ägo. Såvida dessa för undersökning afsedda lägenheters antal befinnes alltför stort, uteslutes hvar n:te i den i mantalslängden angifna ordningsföljden. I enlighet med förfrågningar å orten antecknas vid sidan af hvarje sålunda utvald bolagslägenhet samtliga till densamma omedelbart angränsande enskilda lägenheter. Af dessa utväljes i och för undersökning den, hvars areal mest närmar sig ifrågavarande bolagshemmans areal. Såvida någon bolagslägenhet icke har någon samma kommun tillhörig enskild rågranne, eller om angränsande enskilda lägenheter redan utvalts till undersökning med andra, till desamma äfvenså angränsande bolagslägenheter, uteslutes densamma ur undersökningen.

Enskilda lägenheter, hvilka tidigare befunnit sig i bolags ägo, utelämnas likaså. — Om någon sålunda utvald bolagslägenhet sedan länge brukats tillsamman med en eller flere angränsande (10 + -åriga) bolagslägenheter, och om rågränserna till följd därpå äro igenvuxna och icke mer kunna i fältet urskiljas, medtages äfven sistnämnda lägenheter vid undersökningen. I sådant fall utväljes bland de till komplexen angränsande enskilda rågrannarna om möjligt samma antal lägenheter, sålunda, att hvarje bolagslägenhet i komplexen komme att motsvaras af hvar sin närmast lika stora enskilda lägenhet.“

3. Undersökningen af skogsförhållandena å de för speciell granskning utvalda lägenheterna.

Undersökningen af skogsförhållandena å de på sätt ofvan nämnts för speciell granskning utvalda lägenheterna utfördes i form af sedvanlig linjetaxering. Resultaten infördes i för ändamålet tryckta anteckningsböcker, hvilkas första del upptog de för linjetaxeringsprotokollen afsedda blanketterna, under det senare delen var reserverad för införandet af allmänna uppgifter om de undersökta lägenheterna. Vid arbetets början erhöles de med taxeringsundersökningarna ombetrodde forstmästarene följande allmänna skriftliga anvisningar:

„I. I hvarje kommun bestämmes afståndet mellan taxeringslinjerna (200—500 m) på förhand i enlighet med lägenheternas genomsnittliga storlek och de olikartade markernas (figurernas, beståndens) genomsnittliga utsträckning. Ur linjeafståndet beräknas sedan linjelängden pr. ha. Uppgifter om dessa värden införas i den allmänna redogörelsen för ifrågavarande kommun (VI).

II. Förinnan undersökningen af någon lägenhet påbegynnes antecknas ur tillgängliga handlingar äfvensom enligt förfrågningar på det för allmänna uppgifter angående lägenheten reserverade bladet lägenhetens totalareal samt arealen skogsmark, tidpunkten, arten och omfattningen af de i bolags och enskild ägo utförda skogshyggena, å lägenheten

måhända verkställda rensningshyggen, torrläggning af sankmarker för skogsväxt, skogskulturer och andra speciella skogsvårdsåtgärder m. m. Beträffande bolagslägenheter meddelas dessutom året, då lägenheten öfvergick i bolags ägo, lägenhetens tidigare ägare samt, försåvidt han inköpt hemmanet i spekulationssyfte, huru lång tid han ägt lägenheten. Sammanlagda längden af de linjer, hvilka å lägenheten böra uppgås, beräknas i enlighet med det för kommunen bestämda linjeafståndet ur lägenhetens areal skogsmark. Vid mätningen lämnas sjöar och odlingar helt och hållet ur räkningen, såvida deras arealer redan fråndragits lägenhetens totalareal vid uträkningen af sammanlagda linjelängden. Vid själfva taxeringen tages som medhjälpare en vägvisare, som noga känner alla af bolag och enskilde å lägenheten utförda hyggen.

III. Såsnart en lägenhet sålunda undersökts införas beträffande densamma en kort allmän redogörelse, hvari klargöres bl. a. alla omständigheter, hvilka influera på skogsbruket å ifrågavarande lägenhet.

IV. Före taxeringsarbetenas vidtagande och efter deras afslutande undersökes i hvarje kommun ett tillräckligt antal profytor. Å hvarje profyta uppskattas städse på förhand okulärt kubikmassan pr ha, beståndsåldern och beståndsboniteten. Dessa värden införas jämte de på undersökningen baserade, sedermera beräknade värdena i den härför i anteckningsboken införda tabellen.

V. Om någon del af kommunen till följd därpå, att där icke funnos öfver 10 år gamla bolagslägenheter, helt och hållet blefve oundersökt, taxeras den, med hänsyn speciellt fäst vid skogsmarkens bonitet, skildt för sig. För ändamålet införas de linjer, hvilkas uppgående för skogsförhållandenas belysande synas lämpliga, på förhand å sockenkartan. Vid taxeringen böra de sålunda fastställda utgångspunkterna och linjernas förutbestämda riktning strängt följas. I linjemätningens protokoll införas enhvar af linjerna genomskuren lägenhet skildt för sig.

VI. Sedan undersökningen af kommunen sålunda slutförts införas i anteckningsboken en allmän redogörelse för skogsbruksförhållandena i sagda kommun samt alla på desamma inverkanse faktorer.“

Linjetaxeringsprotokollet upptog följande uppgifter:

Figuren upphör			Ägoslag		Skogstyp och markbonitet		Beståndets						Hyggenas beskaffenhet						
							kubikmassa			bonitet	ålder	enskildes		bolags					
P.	S.	M.	m ³ pr. ha	T.	G.	B.	L.	n/10	10-10 år			10-10 år	0-5 år	5-10 år	10-10 år	16.	17.	18.	19.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Exempel:			fmo	V II	240	0	9	1	0	80	0.9	0	0	br	—	0	0	0	2 a
I	0	0	fmo	M I	200	0	9	(1)	0	70	0.9	0	0	0	—	0	0	0	+
II	8	10	fmo	V II	170	0	9	1	0	60	0.8	0	0	0	—	0	0	1 a	+
III	3	10	fmo	V II	150	0	9	1	0	70	0.7	0	röbe	0	—	0	0	1 a	2 a
IV	1	10	fmo	V (M) II	140	0	9	1	0	60	0.7	0	0	0	—	0	0	2 a	2 a
	6	0	fmo	V II	150	2	8	0	0	60	0.8	0	0	0	—	0	0	+	2 a
	9	10	fmo	V (M) II	220	0	9	1	0	70	0.9	0	ku	0	—	0	0	1 a	2 a
	1	10	ka	II	60	0	7	3	0	40	0.8	0	re	sv	—	2 a	0	0	0
	5	10	tmo	V II	70	1	9	0	0	60	0.4	0	0	0	—	2 a	0	+	0
V	7	0	ka	II	80	1	8	1	0	60	0.7	0	0	0	—	2 a	0	1 a	0
VI	1	10	m	III	70	9	1	0	0	70	—	1	0	0	—	2 a	0	0	0
	7	0	m	III	30	10	0	0	0	60	—	0	0	0	—	+	0	1 a	0
	3	0	m	III	20	5	3	2	0	80	—	0	0	0	—	0	0	1 a	+

Beträffande linjetaxeringsprotokollets ifyllande lämnades nedanstående skriftliga anvisningar:

„Kol. 1—3: Efter hvarje taxeringslinje lämnas en tom rad, å hvilken införes den följande linjens löpande ordningsnummer (I, II o. s. v.); motsvariga nummer antecknas å den taxeringsprotokollet bilagda kartaskizzen, där linjerna möjligast noggrannt intecknas.

Kol. 4: Ägoslaget anges sålunda:

tmo = torr mo,
fmo = frisk mo,
k = kärr,
ka = kärrartad,
m = myr,
ma = myrartad,
öm = öppen mosse (neva),
g = gungfly (letto),
sa = sandfält,
sj = sjö,
b = bärg.

s efter föreg. tecken = stenig (tmos, fmos, o. s. v.)

sb „ „ „ = stembunden (tmosb, fmosb, o. s. v.)

Såsom „stenig“ betecknas endast växtlig, såsom „stembunden“ endast mindre växtlig skogsmark.

Kol. 5: Af skogstyperna antecknas blott:

I. bonit. L = lundtyp,
„ S = ormbunkstyp,
„ O = oxalstyp,
„ M = myrtillustyp,
II. bonit. V = vacciniumtyp,
„ Ca = callunatyp,
„ Cl = cladoniatyp.

De fyra förstnämnda hänföres till I:sta, de öfriga typerna till II:dra markbonitetsklassen; stembundenhet m. m. kan dock betinga bonitetsklassens sänkande. Om någon skogsmark framträder som mellanform mellan tvenne typer, antecknas den, dit figuren vid materialets behandling skall hänföras, till först och den andra införes därefter inom parentes; t. ex. m (v) I, v (m) II o. s. v. Så som i dessa exempel skett antecknas bonitetsklassen städse efter skogstypen. Beträffande kärr, myrar m. m. angifves blott bonitetsklassen, icke skogstypen. Till II:dra markboniteten föras växtliga kärr, kärrartade, myr- och myrartade marker, till III:dje klassen åter samma slags mindre växtliga marker äfvensom skogbevuxna berg m. m. IV:de bonitetsklassen omfattar öppna mossar, gungflyn, klippor m. fl. impediment, hvilkas skogsväxt är alldeles obetydande eller ingen.

Kol. 6: Kubikmassan anges i jämna tiotal kubikmeter.

Kol. 7—10: Det förherrskande beståndets hufvudträdslag understrykes såvida dess kubikmassa är lika stor som eller mindre än något af de öfriga trädslagens (föryngringsytor m. m.). Om något trädslag förekommer hufvudsakligen blott som undervegetation, antecknas motsvarande värde inom parentes. Kol. 10 omfattar samtliga öfriga löfträd förutom björken.

Kol 11: Åldersbestämningen hänför sig till det förherrskande beståndets hufvudträdslag och åldern anges i jämna 10-tal år samt kontrolleras efter behof genom borrhoppbestämningar.

Kol. 12: Beståndsboniteten = förhållandet mellan det nuvarande beståndets kubikmassa och kubikmassan i ett lika gammalt, normalt utveckladt fulltätt bestånd af det för lokalen bäst lämpade trädslaget. Anges i $\frac{1}{10}$:delar af den normala kubikmassan (0.1, 0.2 . . . . 1.0). Bestämnes icke för marker af III. och IV. boniteten.

Kol. 13: De sankta skogsmarker, där torrlägningsarbeten utförts, be-tecknas med 1, de öfriga med 0; torra marker, där dylika åtgärder icke ifrågakomma, anges med streck (—).

Kol. 14: rö = bortrödning af busk-, träd- o. a. vegetation, som försvårar uppkomsten af ny skogsföryngring äfvensom hyggesresternas aflägsnande (utan eller jämte bränning) på för föryngring afsedda hyggesytor.

be = markberedning för naturlig eller konstgjord föryngring genom upprifning, plöjning eller bränning af växttacket o. dyl.

ku = kulturåtgärder (sådd, plantering).

re = plantbeståndets och den lägre föryngringens utgallring eller rensning, löfträdstelningars bortrödning ur barr-trädsföryngring m. m.

Såvida flere af dessa åtgärder utförts på samma yta antecknas de samtligen (röku, kure, röbeku o. s. v.) i enlighet med vägvisarens m. fl. uppgifter.

Kol. 15: br = brand;
sv = sved.

Dessas ålder antecknas icke såvida den omedelbart framgår ur beståndets ålder, som i allmänhet antages vara 10 år yngre än branden eller sveden. Endast försåvidt åldersskilnaden är eller kan antagas vara större eller mindre införes ifrågavarande värde i kolumnen.

Kol. 16—20: Hyggenas beskaffenhet bedömas och antecknas sålunda:

1 a = forstligt utfördt gallringshygge;

1 b = forstligt utfördt föryngringshygge;

2 a = icke forstligt hygge; beståndsvård ej tillgodosedd;

2 b = icke forstligt hygge; föryngringsbeting. ej tillgodosedda;

3 = skogssköfling, där både beståndsvårdens kraf och föryngringsbetingelserna äro försummade.

0 = inga hyggen utförda under ifrågavarande tidsperiod.

+ = hygge utfördt, men dess beskaffenhet har icke på ofvan angifvet sätt kunnat säkert bedömas.

Till gruppen 1 a hänföres äfven bortrödandet af markdegeneration befrämjande eller för beståndets utveckling eller tvifsel eljes hinderlig busk- o. a. undervegetation, såframt dessa åtgärder ej vidtagits med hänsyn till beståndets föryngrande.

Gruppen 2 a omfattar bl. a. alltför tidiga eller alltför starka hyggen eller för starkt angripet virkeskapital öfverhufvud, förorsakande af luckor vid skogshygge, uttagning af de växtliga individen ur beståndet jämte kvarlämnande af skadade och tvinvuxna träd m. m.

Med 2 b betecknas föryngringshyggen, där alltför sparsamt eller olämpliga eller odugliga fröträd kvarlämnats, där bortrödning af för ny föryngrings uppkomst hinderlig busk-, skogs- o. a. vegetation har uraktlåtits, eller där fröträd kvarlämnats så tätt eller så länge, att de hindra redan nppspirad föryngrings utveckling. För såvidt föryngring till följd af alltför tät fröträdsställning icke alls uppkommit, betraktas hygget som gallringshygge.

Kol. 16: Omfattar på enskildes lägenheter under senaste 10 år utförda hyggen.

Kol. 17: Med hänsyn till nuvarande enskilde tillhöriga lägenheter antecknas här samtliga iakttagna öfver 10 år gamla hyggen. Beträffande nuvarande bolagshemman åter införas här alla före lägenhetens öfvergång till bolags ägo utförda hyggen, likasom ock alla sådana senare utförda hyggen, hvilka verkstälts på grund af försäljningskontrakt, som siste enskilde ägaren före lägenhetens försäljning hunnit uppgöra.

Kol. 18—20: På bolagslägenheter under bolags ägotid och på bolags föranstaltande utförda hyggen indelas efter sin ålder i tre grupper: sådana som utförts under senaste 5 år, för 5—10 år sedan och för mer än 10 år sedan. Har lägenheten blott 10 år befunnit sig i bolags ägo lämnas kol. 20 öppen.

Till ledning vid bestämmandet af beståndsboniteten öfverlämnades åt de med förberörda taxeringsarbeten ombetrodda forstmästarene en af filosofie doktorn Werner Cajanus utarbetad tablå öfver kubikmassan i fullslutna gallrade naturbestånd af tall vid olika ålder å marker tillhörande *myrtillus*- och *vaccinium*-typ. Å dessa tablåer voro äfven kubikmassorna i bestånd af olika bonitet uträknade. Under förloppet af undersökningarna uppgjordes sedermera på grund af undersökningsresultaten en motsvarig sammanställning af kubikmassorna i de oren-

sade, naturliga skogsbestånden, ur hvilka landets skogar så godt som uteslutande härleda sig. Ifrågavarande sifferuppgifter betinga sig i detta sammanhang blott ett sekundärt intresse och upptagas vid senare tillfälle till särskild dryftning, hvarföre de här uteslutas.

Hvad åter profyteundersökningarna beträffar utfördes de å ena sidan i afsigt att bibringa resp. forstmästare öfning och färdighet i den okulära uppskattningen af skogsbestånden, å andra sidan åter i afsigt att erhålla exakt, siffermässig kontroll af taxeringens noggrannhet. Ur sistnämnda synpunkt förtjena resultatet af sagda undersökningar allt beaktande och upptagas därför till närmare behandling i samband med redogörelsen för bolagsbesuttenhetens inflytande på skogsförhållandena.

Såsom synes har ur utredningen uteslutits en del vid beståndskarakteristiken ofta anförda uppgifter, detta emedan desamma icke hafva någon betydelse för här åsyftade resultat. Bland sådana uppgifter må nämnas skogsmarkens namn, beståndes täthet och höjd, deras åldersklass- och höjdfördelning (öfverskog, förherrskande skog, underskog), humusskiktets mäktighet och beskaffenhet, jordmånens art och geologiska bildning (morän, rullstensbildningar, åsar o. s. v.), markkonfigurationen, sluttningsgrad och exposition, trädslagens fördelning med hänsyn till ytan, beståndets jämnhet och allmänna tillstånd, blandskogars beskaffenhet (gruppvis, stamvis, jämnhet), trädens växt och beskaffenhet, tillväxtförhållandena, lokala symptom till markdegeneration m. m.

I de fall, där skogens onormala tillstånd förorsakats af skogsbrand, storm- och snöskador m. m., anmärkes härom bland de vid taxeringen städse förda allmänna anteckningarna.

4. Undersökningen af jordbruksförhållandena å de för speciell granskning utvalda lägenheterna.

Undersökningen af jordbruksförhållandena å de för speciell granskning utvalda lägenheterna i de för utredningen af bolagsbesuttenheten afsedda kommunerna utfördes dels i form af direkt undersökning i fältet af sagda lägenhetens odlingsägor, dels i form af förfrågningar be-

träffande dessa lägenheter angående de omständigheter, hvilka i öfrigt kunde belysa jordbrukets ståndpunkt å desamma.

För fältundersökningen användes blanketter (I A) af följande slag:

Lägenhet: Torp:	Skiftets			Skiftets eller ägans namn eller läge	Ursprungligt ägoslag	Jordmän	Areal, ha, af boniteten				Ägans bebrukning				Dikningens			
	N:o	areal, ha	afst. fr. gården, km				I	II	III	IV	år 1916	senast besädd m. kul-turväxt f. år sedan V. öfverg. i bolags ägo eller samma tid å motsv. ensk. lög. senast besädd m. kul-turväxt år därefter.	Måtjordens djup, cm	art	tillstånd	tillräcklighet		
																	12.	13.
Exempel: Karilampi by N:o 145				Pekkala.														
I				Kotipelto	f	sS	0	0	0.33	0	korn	0	å	—	13	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	0.32	0	rör	0	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	0.70	0	pot	0	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	0.49	0	råg	0	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	0.23	0	balgv.	0	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	1.37	0	hös	4	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	0.95	0	råg	1	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	1.10	0	hös	1	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	0.90	0	näs	13	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	0.66	0	hafre	0	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	1.17	0	tr	0	å	—	13	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	1.07	0	korn	0	å	—	—	0	—	ot
"	10.59	0.1		"	f	sS	0	0	1.30	0	näs	24	å	—	—	0	—	ot
II				Nikolainpelto	f	sS	0	0	0.14	0	hafre	0	nä	6	—	öd	hi	ot
"	0.20	0.3		"	f	sS	0	0	0.06	0	hafre	0	o	—	—	öd	hi	ot
III				Vähjärven kytö	k	sgm	0	0.40	0.08	0	tr	0	nä	6	15	öd	hi	t
"				"	k	sgm	0	0.50	0.22	0	hös	6	å	—	—	öd	hi	t
"	1.68	0.6		"	k	sgm	0	0.24	0.24	0	näs	—	nä	6	—	öd	hi	t
IV				Nikolainkytö	k	sgmS	0	0	0.24	0	näs	—	nä	5	—	öd	i	t
"	0.48	0.4		"	k	sgmS	0	0	0.24	0	ns	—	nä	5	—	öd	i	t
V				Hepokytö	k	sgmS	0	0	0.60	0	ns	—	nä	23	—	öd	i	t
"	0.85	0.6		"	k	sgmS	0	0	0.25	0	hafre	0	nä	23	—	öd	ö	t
Yhteinen ödetorp.																		
I				Kotipelto	f	sS	0	0	0.60	0	hös	1	å	—	—	0	—	ot
"				"	f	sS	0	0	0.60	0	hafre	0	å	—	—	0	—	ot
"	2.50	8.0		"	f	sS	0	0	1.30	0	näs	16	å	—	—	0	—	ot
II	0.80	8.0		Mäenäluskytö	k	k	0	0	0	0.80	ks	—	nä	10	—	öd	hi	t

Resultaten af förfrågningarna åter infördes i en på nedanstående sätt upprättad tabell (I B).

By	Lägenhetens		Cirkulationsplan	Gödselns skötsel		På åkrarna användt				Hästdagsverken 1916i								
	N:o	namn		Ströets beskaff. och relat. mängd	uppreparings sätt	lera, sand, kärmylla m ³ 1916	bigödsel 1914	Odlade lindors genomsnittl. max. ålder	jordbruksarbeten	skogsarbeten	andra förtjänstarbeten	Ekot. medelmjölkn. 1916 1000 kg.						
Exempel:																		
Aho	1	Pekkala	0	1/2 t + 1/2 l	gs	165	0	1300	6	800	25	0	1.3					
"	2	Ahola	0	b	gl	0	0	0	15	200	50	25	—					
"	3	Sievi	0	2/3 l + 1/3 t	gl	10	0	0	9	500	50	0	—					
"	4	Koivula	0	1/2 b + 1/4 t + 1/4 l	gl	198	0	0	6	550	0	0	—					
Salo	3	Tuomela	0	3/4 b + 1/4 t	gl	150	120	300	6	515	35	0	—					
"	5	Ilomäki	0	t	gs	225	0	400	6	535	0	15	—					
"	10	Lounasmaa	0	b	gl	66	120	300	12	400	130	20	—					
"	12	Toivola	0	1/2 t + 1/2 l	gs	225	180	500	6	825	0	0	—					

I jordbruket använda maskiner																															
Större maskiner															Jordbruksredskap																
kraft-maskiner	trösk-maskiner	slätter-maskiner	sånings-maskiner	håsträfsor	kast-maskiner	hackelse-maskiner	separatörer	torfströfningsmask.	veftjänor	vänd-plogar	affluckrare	fjäderharvar	järnvälvar	spadharvar																	
15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.															
0	1	1	0	0	1	1	1	0	0		1	0	1	0	0																
0	0	0	0	0	1	1	1	0	0		1	0	1	0	0																
0	0	1	0	0	1	1	1	0	0		1	0	1	0	0																
0	1	0	0	0	1	1	1	0	0		2	0	2	0	0																
0	0	1	0	0	1	1	2	0	0		3	0	2	0	0																
0	0	1	0	0	1	1	1	1	1		3	0	2	0	0																
0	0	0	0	0	1	1	1	0	0		1	0	1	0	0																
0	1	1	0	0	1	1	1	1	1		2	0	2	0	0																

Utsäde år 1916							Skörd år 1916										
							hektoliter					kg	hektoliter		centaler		
1915 råg (hvete)	korn	hafre	balgväxt- blandsäd	balgväxt.	potatis	råg (hvete)	korn	hafre	balgväxt- blandsäd	balgväxt.	spånads- växter	potatis	rotfrukter		grönfoder		
													sådt	na- turl.		sådt	na- turl.
32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	
5	5	15	0	0.1	16	58	30	75	0	1.0	24	83	25	400	30	0	
1.5	3.00	2.50	0	0.05	5.0	5.0	6.0	6.0	0	0.15	14.0	25.0	0	0	15	0	
4	3	11	0	0	10	30	18	50	0	0	15	64	10	54	40	0	
5	3	7	0	0	13	37	16	33	0	0	36.0	117	4	36	16	15	
3.5	2.5	8	0	0	15	28	16.5	41	0	0	15.0	90	25	60	40	30	
3.5	4.5	8	0	0.5	12.5	29	36	40	0	0.3	10.5	79	120	120	20	16	
3.0	3.5	8	0	0.10	8.0	18	20	60	0	1.0	6	40	80	90	23	0	
4.0	6	12	0	0	25.0	41	36	50	0	0	30	120	165	200	60	0	

Nuv. ängsareal				Igenvuxen ängsmark för närvarande					Trädgård, ar		Höckerarealens förh. till totala åkerarealen v. öfverg. i motsvar. tid	
Sa. ha	däraf			Sa. ha	däraf				frukt-	köks-		
	bär- gad 1916	rödjad			brukbar till höbärgning	öfvergått i skog		frukt-				köks-
		efter år	ha			år	ha					
49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	
5	5	1900	0	0	1900	0	—	—	3	0.5	3	
1.70	1.70	1888	0	1.50	1888	1.50	1.50	0	0	0	0	
6	6	1907	0	1.6	1907	1.0	1.6	0	0	0	2	
20.0	10.0	1891	0	6.5	1891	5.0	6.5	0	0	0	0	
6	5	1896	2	3	1896	3	3	0	0	0	0	
6.5	2.5	1900	0	4	1900	4	4	0	0	2	1	
5	4	1896	0	2	1896	2	2	0	1	3	0	
22	20	1896	1	25	1896	2.5	2.5	0	0	0	2	

Byggnadernas skick						Antal boskap					
nuvarande			vid öfverg. från ensk. ägo eller motsv. tid på ensk. lägenh.			nuvarande (år 1914)			V. öfverg. fr. ensk. ägo el. motsvar. tid på ensk. läg.		
karakt. byggn.	fähus	stall	karakt. byggn.	fähus	stall	hästar	kor	får	hästar	kor	får
61.	62.	63.	64.	65.	66.	67.	68.	69.	70.	71.	72.
b	b	b	b	b	b	3	9	6	3	8	8
b	f	b	b	b	o	1	4	4	1	5	5
b	b	f	b	b	b	2	6	4	2	10	8
b	b	b	b	f	f	2	11	10	2	9	12
b	b	f	b	fo	b	2	10	7	2	8	8
b	b	b	b	f	f	2	8	7	2	8	8
b	b	b	f	f	f	2	4	5	1	3	3
b	b	b	b	b	b	3	11	11	2	8	11

Lägenhetens fasta arbetskraft 1916									
Husbondefolk			Fast tjänstefolk			Statfolk			
män	kvinnor o. 15—17 år. yngl.	minder- år.	män	kvinnor o. 15—17 år. yngl.	minder- år.	män	kvinnor o. 15—17 år. yngl.	minder- år.	
73.	74.	75.	76.	77.	78.	79.	80.	81.	
1	2	1	2	2	0	0	0	0	
2	2	0	0	0	0	0	0	0	
1	2	2	1	0	0	1	0	0	
3	4	0	0	1	0	0	0	0	
1	2	0	1	1	1	0	0	0	
2	3	0	1	0	0	0	0	0	
2	1	2	0	1	0	0	0	0	
1	1	0	2	2	0	0	0	0	

I jordbruksarbeten 1916 använda dagsverken														
Husbondefolk			Fast tjänstefolk			Statfolk			Dagsverkare			Skattedagsverkare		
Md.	Kd.	Mid.	Md.	Kd.	Mid.	Md.	Kd.	Mid.	Md.	Kd.	Mid.	Md.	Kd.	Mid.
82.	83.	84.	85.	86.	87.	88.	89.	90.	91.	92.	93.	94.	95.	96.
238	600	300	555	600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
525	600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
138	600	600	300	0	0	300	0	0	0	0	0	0	0	0
870	1200	0	0	300	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
260	600	0	270	300	300	0	0	0	0	0	0	0	0	0
582	900	0	300	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
384	300	570	0	300	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
288	300	0	576	600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

I skogsarbeten 1916 använda dagsverken													Red. mansdagsverken 1916				
Husbondefolk			Fast tjänstefolk			Statfolk			Dagsverkare			Skattedagsverkare			i jordbruksarbeten	i skogsarbeten	i andra förtjänstarbeten
Md.	Kd.	Mid.	Md.	Kd.	Mid.	Md.	Kd.	Mid.	Md.	Kd.	Mid.	Md.	Kd.	Mid.			
97.	98.	99.	100.	101.	102.	103.	104.	105.	106.	107.	108.	109.	110.	111.	112.	113.	114.
24	0	0	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1693	44	63
55	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	925	55	20
150	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1338	150	12
24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1870	24	6
20	0	0	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1230	46	24
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1482	0	18
180	0	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	974	190	36
0	0	0	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1464	24	12

Härjämte antecknades nedannämnda för socknen i sin helhet gällande värden, afsedda att användas vid reduceringen af de i tabellen införda måttuppgifterna till motsvarande vigter:

„Reduktionstal i ..... socken.

1 hl råg	=	kg.		
” hvete	=	”	Spånadsväxter:	
” korn	=	”	..... =	kg.
” hafre	=	”	..... =	”
” balgv. blandsäd	=	”	..... =	”
” balgväxter	=	”		
” potatis	=	”		
” öfr. rotfrukter	=	”		

Till handledning vid undersökningens utförande meddelades de för ändamålet anställde agronomerna följande skriftliga anvisningar:

Allmänna anvisningar.

I. Såvida någon för undersökning bestämd bolags- eller enskild lägenhet blott utgöres af skogsskifte eller skogslägenhet, där själfständig hufvudgård med egna odlingar saknas, uteslutes såväl den som motsvariga enskilda eller bolagslägenhet helt och hållet ur utredningen, hvad nämligen landtbruket beträffar.

II. Vid den direkta *fältundersökningen* antecknas å blanketterna I A för hvarje lägenhets vidkommande *noggrannt alla* inom dess nuvarande område befintliga, fortfarande eller någon gång fordom — oberoende för hur länge sedan — som åker nyttjade, för närvarande uppodlade eller obebrukade ägor. Naturliga ängsmarker, hvilka städse som sådana nyttjats, granskas icke i fältet och införas icke i undersökningsprotokollet.

Å blanketten införas för hvarje lägenhets vidkommande *skildt för sig*:

a) Hufvudgårdens ursprungliga, nuvarande och tidigare (nu obebrukade) åkrar, hvilka aldrig tillhört något på gårdens mark befintligt torp.

b) Alla med hufvudgården numera förenade, forna torp eller backstugor tillhöriga åkrar, äfven sådana som nu äro obebrukade; hvarje

sådan bosättning tillhörande ägor behandlas skildt för sig och dessa bosättnings namn införs i kolumn 1.

För närvarande självständigt brukade eller fortfarande enligt kontraktet disponerade torp och backstugor samt dessa tillhöriga ägor upptagas icke alls i undersökningsprotokollet.

Samtliga under a och b nämnda åkerägor undersökas noggrannt på stället, med undantag endast för sådana urgamla åkrar och övergifna kytlländer, hvilka senast nyttjats som öppen åker minst 15 år före lägenhetens övergång i bolags ägo eller samma tid å motsvarig enskild lägenhet. Beträffande sådan åkerjord antecknas, såvida granskningen i fältet på grund af afsides läge m. m. medför tidsutdrägt, endast enligt verkställda förfrågningar namn, afståndet från gården, jordmån och uppskattad areal, hvarförutom i kolumnen för „ägans bebrukning“ meddelas angående dess tillstånd (ns, nä) nu och vid tiden för lägenhetens övergång till bolag ävensom den ungefärliga tidpunkten, då ägan senast nyttjades som öppen åker.

III. Tabellen I B ifylles uteslutande genom förfrågningar å den undersökta lägenheten, i torpen och granngårdarna m. m. Alla osäkra uppgifter utmärkas med frågetecken.

IV. Anmärkningar och allmänna uppgifter, hvilka icke inrymmas i den i föregående punkt nämnda tabellen, införs i anteckningsbokens senare del å de för ändamålet reserverade toma bladen. Alla anteckningar om en och samma lägenhet nedskrifvas i en fortsättning. Här införes äfven i slutgiltig form en möjligast koncentrerad men dock sakligt belysande allmän redogörelse angående jordbrukets ståndpunkt och betingelser på de undersökta lägenheterna, uppgifter om dessas nuvarande och tidigare ägare, skötsel m. m.

V. Vid utarbetena iakttages följande tillvägagångssätt. Före fältundersökningens påbeggynande ifylles till först å den för utredning bestämda gården den för förfrågningar afsedda blanketten I B. Därjämte antecknas äfvenledes på grund af förfrågningar å det för anmärkningar och allmänna uppgifter reserverade bladet en förteckning öfver alla indragna torp och med hufvudgården förenade öfriga arrendebo-sättningar, oberoende af tiden för deras indragning (alltså äfven de

äldsta). För hufvudgården äfvensom för ett hvart af nyssnämnda torp m. fl. bosättningar, skildt för sig, antecknas dessutom samtliga numera hufvudgården direkt underlydande obebrukade och delvis kanske redan i skogsväxt övergångna åkrar samt igenvuxna naturliga ängar. Kompletterande uppgifter angående sådana gården underlydande numera obebrukade åkrar och kytlländer m. fl. ofvan anförda omständigheter införskaffas så vidt möjligt dessutom äfven på annat håll (torparne och granngårdarne), på det sådana odlingsmarker i intet fall blefve utglömda. Uppgifterna angående sådana gamla åkermarker, hvilka enligt punkt II icke behöfva direkt undersökas i fältet, införs omedelbart i undersökningsprotokollet. Härefter undersökas under husbondens eller skicklig vägvisares ledning på ort och ställe samtliga öfriga åkermarker. Försåvidt icke samtliga nödiga upplysningar vid själfva fältundersökningen erhållas, införskaffas sådana uppgifter (beträffande åkrarnas tidigare bebrukning m. m.) vid förnyadt besök å gården eller genom förfrågningar af andra personer, hvilka vid tiden för ifrågavarande bolagshemmans inköp varit å gården eller i dess närhet (torpare m. fl.) bosatta.

Den allmänna redogörelsen för jordbruksförhållandena å de undersökta lägenheterna bör affattas och införs omedelbart efter det undersökningen af en lägenhet sålunda slutförts.

VI. Efter det granskningen af de för undersökning bestämda lägenheterna i en kommun på detta sätt slutförts, undersökes åkerjordens beskaffenhet m. m. i de delar af kommunen, där för granskning afsedda minst 10 år gamla bolagshemman icke förefunnits. Resultaten införs å den för ändamålet utarbetade tabellen II.¹ Vid urvalet af lägenheter

¹ Ifrågavarande tabell upptager kol. 1—11 ur de för fältundersökningen afsedda blanketterna I A (se sid. 112). Dessutom innehåller densamma de byggnadernas nuvarande och tidigare beskaffenhet beträffande kol. 61—66 ur de för förfrågningar afsedda blanketterna I B (se sid. 115). Uppgifterna angående byggnadernas tidigare beskaffenhet hänföra sig likväl här till den tidpunkt som erhålles, då medeltalet beräknas för alla i socknen befintliga minst 10-åriga bolagshemmans inköpsår. Denna jämförelse afser att klargöra huruvida byggnadsförhållandena i socknen öfverhufvud under senare tider förbättrats eller försämrats.

för ifrågavarande undersökning förfäres sålunda. De för undersökning afsedda områdena afgränsas på kartan med linjer, hvilka om möjligt förläggas till byalagens gränser. Bland de inom dessa områden befintliga lägenheterna utväljas i och för undersökning i den i mantalslängden angifna ordningsföljden hvar 2:dra, 3:dje, 5:te eller dyl., allt efter gårdarnas antal och bosättningens täthet. Å dessa lägenheter granskas beskaffenheten af alla åkrar på en omkrets af 2 km från resp. gårdar.

VII. Såsnart undersökningen af en kommun sålunda fullgjorts, införes i slutet af anteckningsboken en allmän redogörelse för jordbruksförhållandena i hela kommunen jämte de på desamma inverkan omständigheterna.

Anvisningar beträffande ifyllandet af de vid fältundersökningen använda blanketterna (I A).

Kol. 2: Såsom tillhörande ett och samma åkerskifte betraktas sådana åkrar, hvilka omedelbart angränsa till hvarandra eller endast äro åtskilda genom smala obebrukade jordbälten.

Kol. 3: Skiftenas totalareal uträknas vid materialets bearbetning och behöfver därför ej vid fältundersökningen införas.

Kol. 6: Det ursprungliga ägoslaget anges med:

f = fastjord;

k = kärrjord;

s = odlingsjord erhållen genom sjösänkning.

Kol. 7—11: Jordmånen och markbonitetsklasserna definieras sålunda:

Bonitet I: lmg = mullkär på lergrund, stenfritt

lm = lermylla, ”

” II: l = styfvare lerjord, ”

s = god sandjord, ”

sgm = mullkär på sandgrund, ”

ls = lerblandad sandjord, ”

” III: s = mager sandjord, ”

l = sämre lerjord (jäs- och alunblandad lera), stenfr.

Bonitet III: k = godartad mosse, stenfritt

” IV: ss = egentliga stenåkrar, där användning af jordbruksmaskiner är omöjlig.

k = mosse.

S = stenbunden (lmgS, lmS, lsS, sS o. s. v.); de i öfrigt till I, II eller III boniteten hörande åkermarker, där stenbundenheten är hinderlig, hänföres till nästlägre klass.

v = vattensjuk (lmgv, lmv, lsv, sv o. s. v.); där grundvattenförhållandena äro ogynnsamma sänkes bonitetsklassen.

Kol. 12: Den på ägorna år 1916 förefintliga växtligheten anges på följande sätt:

råg = höstråg;

v-råg = vårråg; år 1916 till kreatursfoder bärgad „midsommar-råg“ införes bland grönfodret;

hvete = hösthvete;

v-hvete = vårhvete;

korn = korn;

hafre = hafre;

b-bldn = balgväxt-blandsäd, mogen; öfrig balgväxt-blandsäd införes bland grönfodret och öfrig blandsäd införes bland resp. sädeslag, mellan hvilka arealen då fördelas.

balgv = balgväxter;

spån = hampa, lin o. öfr. spånadsväxter;

pot = potatis;

rfr = rotfrukter (turnips, rofva, kålrot, m. m.);

hös = sådt hö, skördadt;

höb = ” ”, betadt;

grfs = grönfoder, torkadt och skördadt;

grfb = ” ”, betadt eller utfodradt (mängden beräknas enligt arealen, proportionellt till grönfoderskörden);

(grfs) = i halfträda odlade växter inneslutas inom parentes;

(grfb) = ” ” ” ” ” ” ” ”

- (pot) = i halfräda odlade växter inneslutas inom parentes;
 (korn) = " " " " " " "
 (hafre) = " " " " " " "
 tr = träda
 nä = till naturlig vall förvandlad gammal åker (användes blott i kol. 14); insådda kulturväxter försvunnit.
 nās = naturlig vall, skördad (användes blott i kol. 12).
 näb = " " , betad " " " " "
 ns = i naturlig skogsväxt omvandlad eller i sådan utveckling befintlig åker, där barrträd, stambjörk eller tätare snår uppkommit på tegarne, eller där dessa bevuxits med ljung eller mossa och uppenbarligen befinna sig i omvandling till motsvariga skogsmark-ägoslag; vegetationen på själva dikesrenarne tages härvid icke i betraktande.
 ks = genom kultur i skogsväxt omvandlad åker, äfven där naturlig skogsförnygring kompletteras genom hjälpkultur;
 o = nyodling, där ingen skörd ännu år 1916 bärgats.
- Kol. 13: Räkns från år 1916; såvida åkern icke besåtts med kulturväxt under hela den tid lägenheten befunnit sig i bolags ägo (eller motsvarig tid å resp. enskild lägenhet), införes i kolumnen streck (—), och tiden, under hvilken åkern varit obebrukat, framgår då ur kol. 15 (se denna);
- Kol. 14: Här antecknas åkerns bebrukning vid lägenhetens öfvergång till bolag eller samma tid å motsvarig lägenhet sålunda:
 0 = skogs- eller naturlig ängsmark, som veterligen aldrig tidigare bebrukats som åker, utan först efter ofvannämnd tidpunkt rödjats till åker. Om någon mark just vid sagda öfvergångstid upptagits till åker, utredes ungefärligen huru stor del därpå upprödjats före och efter denna tidpunkt och antecknas hvardera delen skildt för sig.
 å = åker;
 nä = se kol. 12.
 ns = " " "

- Kol. 15: Antecknas huru många år före ofvan angifven tidpunkt åkern varit obebrukat (icke besådd med kulturväxt); om åkern då redan längre tid varit obebrukat anges tiden blott ungefärligt (i jämna 10- eller 5-tal år), såvida noggranna uppgifter ej kunna erhållas.
- Kol. 16: Matjordens (markbearbetningens) djup uppmättes på höstsädes-skiftena.
- Kol. 17: Dikningens art anges med:
 o = odikad;
 öd = öppen dikning;
 td = täckdikning.
- Kol. 18: Dikningens tillstånd betecknas sålunda:
 ö = diken öppna;
 hi = diken halft igenvuxna, vattenaflopp försvåradt;
 i = diken igenvuxna, vattenaflopp hämmadt, stagnerande;
 vid täckdikning och då diken saknas införes streck.
- Kol. 19: Dikningens tillräcklighet (och ändamålsenlighet) karakteriseras på följande sätt:
 t = tillräcklig;
 ot = otillräcklig;
 öfl = alltför starkt dikad;
 ob = dikning obehöflig.

Anvisningar beträffande ifyllandet af de vid förfrågningarna använda blanketterna (I B).

- Kol. 1—3: För hvarje lägenhet reserveras en rad, där alla denna lägenhet berörande uppgifter införes.
- Kol. 4: Cirkulation:
 1 = i åkerbruket följes af fackman uppgjord cirkulationsplan;
 0 = sådan cirkulationsplan saknas eller följes icke.
- Kol. 5: Strömedlens beskaffenhet anges med:
 t = torfströ;
 m̄ = torfmylla;
 b = barrträdsströ;

l = löfträdsströ;
s = sågspån;
h = halm.

Såvida olika slags strö samtidigt användes å en och samma gård anges de olika strömedlens relativa mängd genom bråk; t. ex. $\frac{1}{2}$ t $\frac{1}{4}$ b $\frac{1}{4}$ h.

Kol. 6: Uppgifterna angående gödselekonomin hänföra sig till vintertiden och antecknas sålunda:

gs = gödselstad;
gh = gödselladugård;

o = utan skötsel eller på annat sätt uppbevarad, än ofvan nämnts.

Kol. 7—8: Kubikmassan beräknas ur de för ändamålet använda lådornas eller korgarnas antal och kubikinnehåll.

Kol. 9: Såvida noggranna uppgifter icke erhållas beträffande de år 1914 på åkrarna använda bigödningsämnenas mängd, anges den under normala tider (före kriget) årligen i genomsnitt använda mängden.

Kol. 10: De odlade åkervallarnas genomsnittliga maximiålder bedömes i enlighet med den tid åkrarna vanligtvis hållas i höväxt innan de åter upplöjas. Beträffande sådana gårdar, där en från den normala bebrukningen afskiljd åkerareal i enlighet med gammal häfd lämnas i höväxt för så lång tid, höskörden bibehåller sig någorlunda tillfredsställande, anges dessa vallars ålder.

Kol. 11: Per landtbrukshäst beräknas 275 dagsverken i året.

Kol. 12: Här innefattas äfven de hästdagsverken, hvilka användts vid transport m. m. af från egen lägenhet försåld skog, oberoende af om utdrifningen utföres af virkesköparen eller af lägenhetsägaren själf (alltså äfven vid leveranshyggen). De till husbehovsvirkets släpning använda hästdagsverken hänföras däremot till landtbruksarbetena, kol. 11.

Kol. 13: Omfattar vid fraktkörsel, skjutsning m. fl. förtjänstarbeten under normala tider använda hästdagsverken (icke militära o. dyl. arbeten).

Kol. 23—25 och 30—31: Här införes sådana använda maskiner och värdefullare arbetsredskap, hvilka icke tidigare finnas upptagna i tabellen.

Kol. 32—48: Sådd och skörd uppgifves i hektoliter, förutom höskörden, som anges i centaler (kol. 46—48), äfvensom spånadsväxterna, hvilkas mängd antecknas i kilogram. Hveteskörden och -sådden utmärkes genom parentes. I och för hektolitervärdenas förvandling till kilogram införskaffas i hvarje undersökt socken (af handelsmän m. fl.) möjligast noggranna uppgifter om hektoliter = vigterna (reduktionstalen), hvilka införas å därför afsedd sida i anteckningsboken.

Kol. 49—57: På det för allmänna uppgifter angående lägenheten reserverade bladet antecknas samtliga nu eller tidigare till höbergning brukbara naturliga ängar samt dessas arealer; enligt dessa uppgifter införas i här ifrågavarande kolumner en sammanställning. Beträffande igenvuxna ängsmarker införskaffas redan i förväg möjligast noggranna uppgifter.

Kol. 60: Förhållandet mellan den höbevuxna åkerarealen och åkrarnas totalareal anges i tiondedelar: 0—1—2—...—10. Såvida lägenheten före den i kolumnen angifna tiden tillhörde någon jobbare eller annan person, hvilken lämnat åkrarne obebukade eller blott i höväxt, antecknas i den allmänna redogörelsen för lägenheten motsvarande relationstal vid den tid, då lägenheten öfvergick i ifrågavarande persons ägo.

Kol. 61—66: De vid i tabellen angifna tider använda byggnadernas tillstånd bedömes fullkomligt oberoende af deras ålder och fästes därvid afseende blott vid deras skötsel; i kolumnerna antecknas:
b = byggnaden regelrätt skött och i fullt brukbart skick; alla nödvändiga reparationer utförda.

f = förfallen till följd af uraktlåten reparation eller bristfällig skötsel i öfrigt.

fo = fullständigt förfallen och obrukbar, borttransporterad o. dyl.

0 = byggnad af ifrågavarande slag saknas och har aldrig tidigare funnits å lägenheten.

Kol. 67—72: Endast den fullvuxna boskapen antecknas.

Kol. 82—111: För hvarje person i kol. 73—81 beräknas 300 dags-

verken per år¹; till kvinnodagsverken räknas äfven 15—17-åriga ynglingars arbetsdagar.

Kol. 112—114: 1 red. md = 1 md = 1.5 kd = 1.5 15—17-åriga ynglingars dagsv. = 3 minderår. dagsv.

Kol. 112—113: uträknas ur kol. 82—111.

Kol. 114: antecknas direkt enligt i kol. 82—111 förutsatta förfrågningar.

5. Förfrågningarna inom de för speciell undersökning af bolagsbesuttenheten utvalda kommunerna.

Beträffande tillvägagångssättet vid ifyllandet af nedan angifna tabeller lämnades följande allmänna anvisningar.

Då förfrågningar i någon kommun skall anställas tillkallas ett antal (3—4) därtill villiga, med förhållandena i en viss del af socknen väl förtrogna personer. I närvaro af desse genomgås jordregistret samt den senaste, för ändamålet anskaffade mantalslängden (för år 1916), hvarvid samtliga senare bildade, i dessa förteckningar ännu icke ingående lägenheter samtidigt antecknas. För hvarje enskild lägenhets vidkommande införas de af sagesmännen vid förfrågan meddelade uppgifterna i vederbörande kolumner å resp. tabellblanketter. Osäkra uppgifter utmärkas städse med frågetecken och kontrolleras senare genom förfrågningar hos andra personer. På samma sätt ifyllas sedermera uppgifter angående sådana omständigheter, om hvilka sagesmännen ej kunnat lämna besked. På detta sätt fullgöras sagda förfrågningar vid successiva sammankomster af med ortsförhållandena i olika delar af kommunen förtrogna personer. Vid jämförelse af den nuvarande kreatursstocken m. m. med motsvariga förhållanden tidigare (vid bolags-hemmanens inköp m. m.) bör märkas, att sistnämnda uppgifter icke antecknas för sådana hemman, ur hvilka odlingslägenheter eller odlade marker senare utbrutits och öfverlåtits åt andra. Lika litet få sagda uppgifter antecknas för de hemman, hvilkas odlade areal efter nämnd

¹ Om man pr år och person beräknar 275 mansdagsverken, 350 kvinnodagsverken och för minderåriga 250 dagsverken, hvilket måhända vore egentligare, förorsakar detta ingen nämnvärd skillnad i slutresultatet.

tid på motsvarigt sätt ökats. Nämnda jämförelse får sålunda endast anställas beträffande de lägenheter, hvilka under ifrågavarande tidsperiod bibehållits oförändrade.

Resultaten af förfrågningarna antecknades å blanketter af tre olika typer, af hvilka den första afsåg uppgifter beträffande samtliga lägenheter i kommunen och omfattade följande kolumner:

N:o	namn	man- tal	areal, ha:			art	Ägarens		I speku- lants ell. jobbares ägo	Öfverg. från ensk. ägo år		
			åker	äng	total		namn, yrke och boningsort	karaktär				
1.	Exempel:	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
12	Haapala	0.3533	20—30	10—30	838.03	I a	Korvenpää rullfabriks A.-B.	II a	1	1896	—	1896
110	Vanhatalo	0.	1	0	3.00	III	Mäntysalo kommun.	I d	0	—	0	1910
2	Sutela	0.0903	< 3	10—30	77.37	II a	A.-B. Petäjä.	II b	0	—	0	1912
(34)	Mäenpää	0.1250	20—30	60—100	600.00	I a	Matti Pekkala.	IV	0	—	—	—
39	Valkama	0.1192	30—60	30—60	631.21	I b (I a)	A.-B. Varjakka.	II a	1	1896	—	1896
41	Toivonoja	0.1666	10—20	3—10	486.45	I a	d:o.	II a	0	—	—	1900
44	Töyrylä	0.0572	10—20	10—30	536.73	I a	Y. Herrala.	III e β	0	—	—	—
56	Lepomäki	0.0418	3—10	3—10	181.91	II b (I a)	O.-Y. Metsämaa.	II b	0	—	—	1903
82	Ollila	0.0033	< 3	0	9.23	II	Juho Korpela, handl.	III d	2	1917	0	(1917)
10	Marjala	0.2500	30—60	10—30	3002.13	I a	Paperiteollisuus O.-Y.	II a	1	1895	—	1895

by. .... kommun

Inköpsår och pris, som erlagts af		Föregående lägenhetsägarens		Senast bosatt själfägande bonde:		Administration och bebrukn.		Bosättning								
bolag	mellanhandl. ell. jobbare		själfägande bonde	namn, däv. yrke och boningsort	senare ställn.	försäljnings- or- sät- sak tet	vid öfverg. från ensk. ägo	nuvarande	vid öfverg. till mellanhandl.							
	år	Fmk								år	Fmk	år	Fmk	år	Fmk	
14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
1.	1896	14,000:—	1894	9,000:—	—	E. Puro m. m., jbr., Petäjävesi	III d	III (III)	c (b)	b (b)	II a	I a	I a	I a	I b2	I a
2.	—	—	—	—	—	Aatu Vainikka	IV b	0	—	—	0	—	—	0	—	—
3.	1912	3,000:—	—	—	—	Fr. Siikala, jbr., Multia	IV b	0	c	c	0	—	—	0	—	—
4.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	I a	—	—	I a	—	—
5.	1896	48,000:—	1882	10,000:—	—	A. Kivelä, sakför., Multia	III d	III	c	b—c	II a	I a	I a	I a	I b14	I a
6.	1900	38,000:—	—	—	1887	5,000:—	—	—	c	b—c	II a	I a	—	I a	I b8	—
7.	—	—	—	—	—	—	—	ob	ob	ob	II a	—	—	I a	—	—
8.	1903	7,000:—	—	—	1895	1,500:—	—	—	c	c	II a	I a	—	I a	I a	—
9.	—	—	—	—	1917	2,000:—	—	—	c	b—c	0	—	—	0	—	—
10.	1895	92,500:—	1891	32,000:—	—	S. Ilomäki, arb., Multia	III e α	0	c	b—c	0	—	—	0	—	—
						d:o	III d	III (II a)	c (c)	b—c	II a	II a	I a	I a	I a	I a

Byggnadernas tillstånd				Åkerjordens bonitet				Odlade åkerjordens växtkraft		Svedjebruk			Husdjurens antal						Nöt boskapens sommar- bete							
nuvarande	vid öfverg. från enskild ägo		vid öfverg. till mellanhandl.		III	III	III	III	allmänt (oförminskadt) till år	senast sved-jats år	nuvarande	vid öfverg. från ensk. ägo		vid öfverg. till mellanhandl.		åker och åkervall		öppet skogsbete	gärdad hagmark	61.						
	stall	fähus	karakt. byggn.	karakt. byggn.								stall	fähus	stall	fähus	kor får	kor får				kor får	kor får	kor får	kor får	kor får	kor får
31.	b	—	—	—	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.
1.	b	—	—	—	III	n	us	n	1896	1/2	1896	2	10	7	1	4	0	2	10	7	—	—	—	1	0	
2.	—	—	—	—	III	ob	ob	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3.	—	—	—	—	III	ob	ob	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4.	b	—	—	—	II	n	—	—	1910	1/3	1916	2	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0	
5.	b	b	—	—	II	us	n	n	1882	1/3	1882	2	5	5	0	2	2	0	3	2	—	—	—	1	0	
6.	b	b	b	—	III	n	n	—	1899	1/2	1899	2	8	6	2	6	6	3	11	12	—	—	—	1	0	
7.	b	b	b	—	III	n	—	—	1885	1/3	1902	1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0	
8.	b	b	b	—	III	n	n	—	—	—	—	1	4	5	ob	ob	—	—	—	—	—	—	—	1	0	
9.	—	—	—	—	III	n	—	ob	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
10.	b	—	—	—	III	us	us	n	1890	2/3	1890	1	5	5	2	5	5	3	15	15	—	—	—	1	0	

Bolags skogsskiften km från hufvudgården		87.	
Åren 1914—17 utförda saluhyggen		skifteshyggen omfattn.	
dimensionshyggen	löfträäd	mått	
		omfattn.	
	gran	mått	
		omfattn.	
	tall	mått	
		omfattn.	
leveranshygge, omfattn.		79.	
Af bolag utförda saluhyggen		smärre sortiment	
stockhygge	omfattn.		
	antal		
78.	1/5		
	0		
77.	1		
	0		
76.	1		
	0		
75.	2		
	0		
Skogens tillräcklighet för husbehof		74.	
Plantskolor år 1916 ar		73.	
Speciella skogsvårdsåtgärder		plantering	
		ha	
sådd		planter 1000 st.	
		ha	
Föryngringsyta, ha beredd för naturlig föryngr.		frö kg	
		ha	
Rensn. af föryngr. ha		rödning	
		markberedng.	
torrlägg. af skogsmark		rödning	
		markberedng.	
diken km		62.	
1.	0	0	0
2.	0	0	0
3.	0	0	0
4.	0	0	0
5.	0	0	0
6.	0.3	5	0
7.	0	0	0
8.	4.7	12	0
9.	0	0	0
10.	0	0	0

Till ledning vid ifyllandet af denna blankett lämnades nedanstående skriftliga anvisningar.

Kol. 1—2: Förutom jordregisternamnet och -nummern införes äfven, inom parentes, på orten måhända bruklig annorlunda benämning. Vid förfrågningarna efterhöres städse huruvida andra än i jordregistret och mantalslängden upptagna lägenhetsdelar afskiljts eller, för bolagshemmanens vidkommande, åtminstone försålts; utbrytningen har möjligen alldeles nyss utförts och sålunda ännu icke antecknats i ofvannämnda handlingar.

Kol. 3: Såvida utbrytningen icke ännu slutförts och lägenheten på den grund saknar eget mantal, fördelas detta enligt uppskattning i form af ett bråk på den utbrutna och stomlägenheten; t. ex. $\frac{0.1250}{3}$ = ungefär $\frac{1}{3}$ af en 0.1250 mantals gård. Parcellägenheternas mantal är 0.

Kol. 4—5: Omfattar såväl hufvudgårdens som torpens o. a. arrendebosättingars sammanlagda åker- resp. ängsarealer. Härvid medräknas också tidigare odlade, men sedermera, oberoende för hur länge sedan, öfvergifna och obebrukade åkrar och naturliga ängar. Åkerarealen omfattar således också numera i naturliga ängsvallar eller helt och hållet i skog omvandlade tidigare åkrar. Till ängarna hänföres åter alla sådana naturliga ängsmarker, hvilka regelbundet kunna eller tidigare kunnat mejas. Då noggranna arealuppgifter ej kunna erhållas, tillämpas följande klassifikation:

under 3 ha
3— " 10 "
10— " 20 " för ängsmarken = 10—30 ha
20— " 30 " " " = " "
30— " 60 "
60— " 100 "
100— " 300 "
öfver 300 " (= 300 +).

Kol. 6: Totalarealen antecknas enligt jordregistret. Om mätningen likväl är mycket gammal och jordregisterarealen synes otillförlitlig, liksom ock då lägenheten ännu ej är slutligt utbruten eller dess areal eljes finnes i jordregistret angifven, antecknas lägenhetens totalareal enligt de vid förfrågningen erhållna uppgifterna, hvarvid nedanstående klassindelning tillämpas:

	under	25 ha	
25—	"	50 "	
50—	"	100 "	
100—	"	200 "	(= 1—200)
200—	"	500 "	(= 2—500)
500—	"	1000 "	(= 5—1000)
	öfver	1000 "	(= 1000 +).

Kol. 7: Lägenhetens art anges i enlighet med nedan anförda klassifikation med I a, I b, II, II a, II b eller III:

I. Odlingslägenhet eller odlingslägenhetsdel:

I a = bebyggd, självständigt brukad odlingslägenhet (hufvudgård);

I b = obebyggd odlingslägenhet.

II. Skogslägenhet eller skogsskifte, därifrån hufvudgårdens odlade jord utbrutits:

II a = vid lägenhetens öfvergång från enskild ägo eller därförinnan;

II b = efter lägenhetens öfvergång från enskild ägo.

III. Parcellägenhet.

Till grupp III hänföras endast enligt jordregistret till parcelllägenheter utbrutna skatte- eller frälsehemmansdelar, men icke arrende- eller andra slags „parceller“; karaktären af parcellägenhet framgår omedelbart ur jordregistret.

II omfattar sådana från ursprungliga odlingshemman utbrutna lägenhetsdelar, åt hvilka icke öfverlåtits någon nämnvärd areal af i stomlägenhetens eget bruk befintliga odlingsmarker och hvilka icke äro självständigt bebrukade och bebyggda. Dessa lägenheter kunna sålunda, förutom torpägor, omfatta blott en mindre del af hufvudgårdens ursprungliga odlingsmarker, isynnerhet mer afsides

belägna utägor och utskiften. Tecknen a och b användas blott för sådana lägenheter, hvilka icke mer befinna sig i enskild ägo; se kol. 9, grupp IV. De hithörande lägenheter, hvilka vid öfvergången från enskild ägo eller redan tidigare direkt utbrutits till skogslägenheter, hvarvid försäljaren på sin lott behållit stomlägenheten jämte åbyggnader samt gården direkt underlydande odlingsmarker, betecknas med II a. De lägenheter åter, från hvilka köparen (bolaget m. m.) senare låtit utbryta stomlägenhetens egentliga odlingar jämte själva gården till självständiga odlingslägenheter, betecknas med II b.

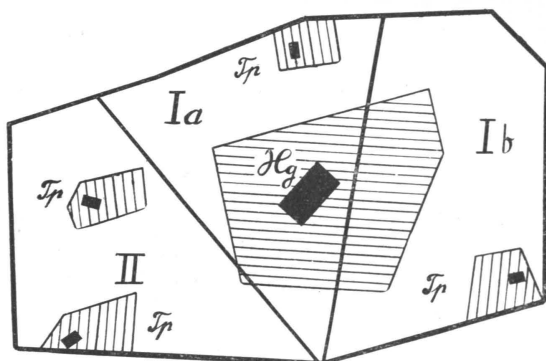
Samtliga öfriga lägenheter hänföras till gruppen I, oberoende af odlings- och skogsarealernas beskaffenhet och inbördes förhållande.

Med I a anges alla de lägenheter, hvilka (antingen ensamt för sig eller jämte andra, odlings- eller skogsskiften omfattande lägenhetsdelar) bebrukas eller åtminstone någon gång fordom bebrukats som självständiga, bebyggda odlingslägenheter eller „gårdar“ i vanlig bemärkelse. Såsom sådana självständiga hufvudgårdar betraktas sålunda äfven för närvarande i sambruk med andra lägenheter befintliga eller som landbondelägenheter på arrende disponerade eller kanske t. o. m. helt och hållet ödelämnade lägenheter, såframt de blott någon gång tidigare (före köpet) nyttjats som fullständigt självständiga odlingshemman.

I b omfattar sådana odlingslägenheter, hvilka, företrädesvis vid hemmansklyfning, tilldelats en betydande del, ofta vidpass hälften af stomlägenhetens egentliga odlingsmarker, under det själva gården stannat hos ägaren till den andra delen af hemmanet. Å dessa odlingslägenheter har sålunda ännu icke uppförts någon självständigt bebodd hufvudgård, och någon sådan har ej heller någonsin tidigare förefunnits å desamma.

Vidstående utkast afser att åskådliggöra här ifrågavarande indelning af lägenheterna (Hg = hufvudgård; tp = torp). De till grupp I a för närvarande hörande lägenheter, hvilka icke befinna sig i enskild ägo (kol. 9, grupp I och II), betecknas såsom sådana de voro vid öfvergången från enskild ägo, alltså oberoende däraf, om på lägenhetsdelen senare (af tidigare utgård, torp eller direkt) uppstått

en ny „hufvudgård“ eller ej. Härvid anges dock städse lägenhetens nuvarande art inom parentes, t. ex.: I b (I a) eller II a (I a). Genom sämjuskifte före lägenhetens övergång från enskild ägo uppkomna självständiga lägenheter betraktas då såsom varande hufvudgårdar (I a); ursprungliga utgårdar åter betraktas vid tiden för överlåtelsen såsom odlingsskiften (I b).

Kol. 8: yrke och fast boningsort uppges blott för enskilde ägare.

Kol. 9: ägarens karaktär anges genom nedan angifna tecken, hvilka utskrifvas till venster i kolumnen sålunda, att rum för den vid materialets bearbetning skeende ytterligare klassifikationen¹ förefinnes.

I = stat, kyrka, kommun m. fl. offentliga institutioner;

II = bolag, andelslag, föreningar;

III a = träförädlingsindustrifirmor och -idkare;

III b = trävarufirmor, hvilka icke idka träförädlingsindustri;

III c = bruksägare och firmor, hvilka icke idka trävarurörelse;

III d = enskilde trävaruaffärsmän, mellanhandlare jobbare;

III e = ägare af sommarställen, jordbrukare och öfriga enskilda personer, hvilka icke själfva bebruka och stadigvarande bebo ifrågavarande lägenhet, ens i sambruk med sådan självständigt bebrukad lägenhet.

IV = själfägande jordbrukare, som ännu vid försäljningstillfället själf bebrukade och stadigvarande bebodde lägenheten eller

¹ se kap. II, sid. 22.

åtminstone nyttjade den i sambruk med sådan självständigt bebrukad lägenhet.

Till grupp III räknas icke sådana, enskilde (industriidkare, storgods-ägare, trävaruaffärsmän, jobbare m. m.) tillhöriga lägenheter, hvilka desse själfva bebruka och stadigvarande bebo, eller hvilka nyttjas i direkt sambruk med sådana självständigt bebrukade hufvudgårdar; de hänföras alla till grupp IV. Enskilde personer tillhöriga lägenheter, hvilka ägaren icke på nämndt sätt själf direkt bebruka, betecknas samtligen med III. Hit hänföras också af stadsbor, tjänstemän m. fl. för eget behof anskaffade landsställen, villor o. dyl. liksom ock storgods-ägare och äfven öfriga jordbrukare tillhöriga lägenheter, försåvidt de äro ödelämnade eller obebrukade, utarrenderade eller lämnade i någon inhysings l. dyl. vård, och sålunda icke äro i direkt sambruk med egen hufvudgård.

Med IV betecknas endast de lägenheter, hvilka vid ifrågavarande tidpunkt (nu eller vid övergången från enskild ägo) självständigt bebrukas och stadigvarande bebos af ägaren själf, eller ock nyttjas i direkt sambruk med sådan hufvudgård. Vid förfrågningarna bör städse fästas uppmärksamhet härvid, på det noggranna uppgifter vunnas om de det självständiga jordbruket frångångna enskilda lägenheterna (grupperna III d och III e).

Kol. 10—11: Här antecknas (kol. 10) huru många gånger (0, 1, 2...) lägenheten veterligen befunnit sig i spekulants eller mellanhandlars ägo äfvensom (kol. 11) när gården senast af sådan person försålts (f. 40, 50-t, ca. 60, 98, 00, 07 o. s. v.).

Kol. 12: 0 = lägenheten aldrig befunnit sig i bolags ägo;

1 = lägenheten tidigare i bolags ägo, numera återförsäld åt enskild person (antecknas såväl för hela lägenheter som från bolagshemman utbrutna lägenhetsdelar).

Kol. 13: Året, då i kol. 9 till III gruppen hänförda lägenheter övergått från själfägande jordbrukares (IV) ägo, införes äfven här, men alltid inom parentes. Om året ej är noga bekant, anges tiden ungefärligen (f. 1890, 1890—t, ca. 1890).

Kol. 14—19: Tiden anges såsom i kol. 13. Alla kända köp införas.

Om en lägenhet flere gånger försålts åt köpare af samma slag och prisen (utan löseegendom) äro kända, anges de samtliga, inom

klammer; t. ex. $\left. \begin{array}{l} 1890—20,000 \\ 1902—43,200 \\ 1916—87,000 \end{array} \right\}$. Vid bolagshemman antecknas

städse året för öfvergången i bolags ägo, äfven då inköpspriset är obekant. Om någon lägenhets areal efter köpet (genom utbrytning eller förening) förändrats, antecknas priset icke, eller ock anges tydligt, hvilka lägenheter försäljningen omfattat.

Kol. 18—19: Om köparen haft arverätt till gården och priset kan antagas hafva rönt inflytande häraf, antecknas detsamma icke.

Kol. 20—24: Ifylles blott beträffande lägenheter, hvilka frångått det själfständiga jordbruket (kol. 9, grupperna I, II, III).

Kol. 21: Beteckningssätt samma som i kol. 9.

Kol. 22:

0 = lägenheten endast skogsskifte eller odlingslägenhetsdel (II, I b), där själfständigt brukad hufvudgård ännu vid lägenhetens öfvergång från enskild ägo ej funnits;

(I) = föregående ägaren fortfarande kvarstannat å lägenheten:

I a = som arrendator eller torpare; efter I a antecknas arrendetiden (t. ex. I a 10) eller, om bestämd arrendetid icke fastställts, uppgift härom; t. ex. I a t = tillsvidare, I a l = för lifstiden;

I b = som backstugusittare, sytehjon eller inhysing;

I c = som inspektor, skogvakt ellar annan af den nye ägaren aflönad funktionär;

(II) = föregående ägaren bortflyttat från lägenheten och

II a = annorstädes förskaffat sig ny odlingslägenhet;

II b = " " " arrendelägenhet eller arrendejord;

II c = lämnat jordbruket;

III = föregående ägaren icke alls bosatt å lägenheten vid tiden för dess försäljning.

Kol 23:

a = konkurs, utmätning, exekutiv auktion, skuldsättning, landbrukets ringa afkastning eller andra ekonomiska svårigheter;

b = arfskifte, dödsfall m. m.;

c = förvärfsbegär, bekvämlighetsskäl m. m. dyl.

Kol. 24:

a = lägenheten försäld på auktion, genom förmedling af fastighetsbyrå l. dyl., genom tidningsannons, kungörelse m. m. eller på annat sätt offentligt utbjuden till salu;

b = försäljaren direkt (skriftligen eller muntligen) utbjudit sin lägenhet åt köparen;

c = köparen framställt anbud;

b—c = obekant ömsesidig öfverenskommelse.

Kol. 22—24: Om ett bolag inköpt hemmanet af en mellanhandlare eller annan till grupp III i kol. 9 hörande person, införas förutom uppgifterna beträffande denne ägare inom parentes äfven motsvarande uppgifter beträffande senast å lägenheten bosatt själfägande jordbrukare.

Kol. 25—27:

0 = skogslägenhet m. m. (art. II), där vid ifrågavarande tid icke ännu till åker rödjats några hufvudgården direkt underlydande odlingsmarker.

(I) hufvudgårdens odlade jord i eget bruk:

I a = själfständigt, i normal bebrukning;

I b = i sambruk med annan lägenhet, i normal bebrukning;

I c = obebrukad; i enlighet med administrationsformen antecknas I ac eller I bc;

(II) hufvudgårdens odlade jord på arrende:

II a = }
II b = } s. o.
II c = }

Såsom obebrukad betraktas en lägenhet då största delen af dess åkrar lämnats obebrukade; till obebrukad åkerjord hänföres äfven gamla åkerhövallar såsnart de öfvergått i naturlig ängsvall.

Kol. 26—27: Beträffande obrukade eller i sambruk befintliga ägor antecknas äfven huru många år före lägenhetens öfvergång de sålunda disponerats; t. ex. I b 5, I c 4, II b 7, II c 16.

Kol. 28—30:

0 = odlingsskifte, skogslägenhet m. m. (art I b eller II), där vid ifrågavarande tid ännu icke uppförts någon hufvudgård och där sådan ej håller tidigare förefunnits;

(I) hufvudgård, bebodd:

I a = af brukaren själf (lägenhetsägaren, arrendator, inspektor).

I b = af inhysing;

(II) hufvudgård, öde:

II a = bebyggd, fullt beboelig;

II b = fullständigt förfallen, obeboelig, eller byggnader borttransporterade.

Kol. 29—30: Om gården är öde eller bebos blott af inhysing antecknas äfven huru lång tid före öfverlåtelsen så varit fallet; t. ex. I b 5, II a 1, II b. 18.

Kol. 31—39: Byggnadernas tillstånd bedömes alldeles oberoende af deras ålder, byggnadssättet m. m. och fästes afseende uteslutande vid deras skötsel; därvid betecknar:

b = byggnaden regelrätt skött och i fullt brukbart skick; alla nödvändiga reparationsarbeten utförda;

f = förfallen till följd af uraktlåten reparation eller bristfällig skötsel i öfrigt;

fo = fullständigt förfallen och obrukbar, borttransporterad o. dyl.;

0 = byggnad af ifrågavarande slag saknas och har aldrig tidigare funnits å lägenheten.

Kol. 40: Åkerjordens bonitet bedömes enligt följande skala:

I = mullkär på lergrund eller lermylla, stenfri;

II = styfvare lerjord, god sandjord, mullkär på sandgrund och lerblandad sandjord, stenfria, samt I:sta klassens marker, där stembundenhet eller grundvatten äro i mindre grad hinderliga;

III = stenfri mager sandjord, sämre lerjord och bättre mosse äfvensom II (I) klassens marker, där stembundenhet eller grundvatten hinderliga;

IV = mossar och egentliga stenåkrar äfvensom marker af högre klass, där stembundenhet eller grundvatten i hög grad skadliga.

Kol. 41—43:

n = i normal växtkraft;

us = utsugen genom uraktlåten gödsling eller bristfällig skötsel, bränning m. m.

Kol. 44: Såvida årtalet icke är noggrannt bekant, anges den ungefärliga tiden (ca. 1890).

Kol. 45:

0,0+ = svedjning icke bedrifvits eller blott i obetydande utsträckning i jämförelse med afkastningen från det egentliga åkerbruket;

$\frac{1}{3}$ = genom svedjning erhållits ända till ungefär $\frac{1}{3}$ af lägenhetens totalskörd;

$\frac{1}{2}$ = afkastningen af svedjebuket ungefär hälften ($\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{3}$) af totalskördens;

$\frac{2}{3}$ = största delen („öfver hälften“) af totalskördens.

Kol 46: Här fästes icke afseende vid i och för skogskultur brända sveder, äfven om säd insåts i desamma, utan blott vid sveder som uteslutande bränts för sädproduktion.

Kol. 47—58: Omfattar endast den å hufvudgården hållna fullvuxna boskapen: hästar öfver 3 år, kor öfver 2 år och får öfver 1 år.

Kol. 47—49: Boskapens antal uppges för normala förhållanden (år 1914).

Kol. 59—61:

0 = icke alls;

+ = i mindre omfattning eller nu och då i bruk;

1 = regelbundet i bruk.

Kol. 60—61: Hänför sig endast till sådana hagmarker och åkrar, hvilka sommaren igenom, alltså äfven under försommaren (före höbergningen), användas för betning.

Kol. 62—73: Beträffande bolagshemman införskaffas å skilda blanketter noggrannare uppgifter genom skogvakter m. fl.

Kol. 64: Afser uteslutande i naturlig eller kulturföryngring utförd rensning, uthuggning af löfträdstelningar ur barrträdsföryngring m. m., men icke i längre hunnen (30 å 40 + årig) föryngring utförda hjälpgallringar o. dyl.

Kol. 65: Omfattar marktäckets upprifvande, plöjning, bränning, m. fl. fröens groning och plantornas uppspirande befordrande åtgärder.

Kol. 66: Anger aflägsnandet af busk- o. a. undervegetation, hyggesrester m. m., hvilka hindra föryngrings uppkomst.

Kol. 67—68: Om ifrågavarande åtgärder vidtagits å kulturytor antecknas arealen både här och i kolumnen för sådd resp. plantering (70 eller 72). Så t. ex. införs svedjekulturytorna i samtliga kolumner 67, 68 och 70; försåvidt den å kulturytan uppkomna föryngringen sedermera rensats, antecknas samma areal dessutom i kol. 64. På motsvarigt sätt begås i öfriga fall.

Kol. 74:

- 0 = skog saknas eller finnes blott obetydligt;
 tk = byggnadstimmer finnes icke i för husbehöfsförbrukningen nödig mängd, utan måste köpas;
 bk = brännveden måste köpas;
 tbk = både byggnadstimmer och brännved måste köpas;
 hb = virke till husbehof, men ej till afsalu;
 s = skog till afsalu.

Kol. 75—78: Gäller endast bolagslägenheter.

Kol. 76 och 78:

- 1 = hyggena — något af dem eller alla sammanlagdt — omfatta hela lägenheten;
 $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ = motsvariga delar af lägenheten berörda af afverkning;
 0+ = endast något oansenligt skifte hugget;
 0 = saluhyggen icke utförda.

Kol. 79—86: Belysa hyggeskontraktens beskaffenhet.

Kol. 79: Afser sådana hyggen, där lägenhetsägaren själf låtit afverka,

stämpla eller annorledes direkt bestämt det för försäljning afsedda virket, utan hänsyn fäst till hyggets beskaffenhet.

Kol. 80—85: Om samma trädslag under ifrågavarande tidsperiod vid skilda tillfällen huggits till olika dimensioner anföres hvarje hygge skildt för sig; hyggenas omfattning anges så som beträffande kol. 76 och 78 bestämts. T. ex.

Gran:

omfattning	mått
{ 1 —	7" 18' }
{ $\frac{1}{5}$ —	10 cm 2 m }

Kol. 86: Omfattar sådana hyggen, där lägenhetsägaren försålt all å en bestämd yta (skifte) växande skog, hvilken köparen alltså efter eget förgodtfinnande får afverka så noggrannt han själf önskar.

Kol. 87: Hänför sig blott till såsom skogsskiften eller odlingslägenhetsdelar (II ort I b) betecknade bolagshemman och anger afståndet från dessa till resp. enskilda hufvudgård, hvarifrån de afskiljts. Såvida skogsmarken varit i ett och samma skifte som hufvudgård, anges detta med g framför skogsmarkens genomsnittliga afstånd i kilometer. Är den bolaget tillhöriga skogsmarken i skildt skifte anges blott afståndet som sådant.

Kol. 1—87: Samtliga kolumner böra för hvarje enskild lägenhets vidkommande städe ifyllas. Såvida svaret utfaller nekande (= „saknas“ i. dyl.) antecknas 0, såvida svar icke erfordras införes streck (—) och om säker uppgift icke kunnat erhållas införes frågetecken (?), hvilket äfven alltid användes för att utmärka mindre tillförlitliga uppgifter, hvilka senare böra kontrolleras och förfullständigas.

Kol. 1—12, 25, 28, 40, 41, 59—74 och 79—86 ifyllas för alla lägenheter.

Kol. 31—33, 44—49, 56—58 och 87 ifyllas för alla till grupperna I, II och III i kol. 9 hörande lägenheter äfvensom för de själfständiga jordbrukarehemman (kol. 9: IV), hvilka angränsa till såsom hufvud-

gårdar betecknade, minst 10 år i industrins ägo befintliga lägenheter. För ändamålet användes den vid valet af lägenheter för speciell undersökning uppgjorda förteckningen öfver de 10 + -åriga bolagshemmanen samt alla de till ett hvart af dessa angränsande öfriga lägenheterna.

Kol. 26, 29, 34—36, 42, 50—52: Beträffande nuvarande bolagslägenheter antecknas endast de omständigheter, hvilka beröra lägenhetens öfvergång i *bolags* (industrins) ägo, oberoende om lägenheten tidigare tillhört själfständig jordbrukare, enskild industriidkare, förening, andelslag l. dyl.

Kol. 16—17, 27, 30, 37—39, 43, 53—55: Ifyllas icke allenast för nuvarande jobbshemman, utan äfven för de bolagshemman, hvilka före öfvergången till bolag tillhört mellanhandlare, jobbare o. dyl.

Sedan dessa förfrågningar verkstälts införas på samma sätt å nedan angifna blanketter uppgifter angående samtliga i ifrågavarande kommun från bolagshemman försålda, redan afskilda eller ännu outbrutna lägenhetsdelar och skiften samt i sin helhet försålda tidigare bolagslägenheter.

By	Stom- lägenhetens		Från lägenheten i bolags ägo utbrutna eller försålda lägenhetsdelar eller skiften											
			N:o	namn	art	antal arrende- o. a. bosättn. uppförda eller grundade				Obebyggda skiftens art: o = odl. s = skogs. t = tomt	areal, ha			Året för försäljn. eller utbryn.
	före öf- verg. till bolag	i bolags ägo				odl. läg.	bost. läg.	odl. läg.	bost. läg.		åker	äng	total	
N:o	namn													
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
		Exempel:												
Sinijärvi	2	Visamäki	23	Syvälampi	I a	0	0	0	0	—	3—10	3—10	65.69	1914
"	117	Kuusikko	(117)	Kuusikko	I b	0	1	0	0	—	10—20	10—30	71.00	1916
Laakso	53	Kohomaa	11	Äimälä	II	0	0	0	1	S	0.5	0.5	6.41	1908

Blanketten åtföljdes af följande instruktion:

Kol. 4—5: Ifylles beträffande alla redan lagligen utbrutna lägenhetsdelar. Om hufvudgården jämte dess egentliga odlingsmarker nyli- gen försålt, men ännu icke utbrutits, antecknas här stomlägenhe- tens namn och nummer. I annat fall lämnas kol. 4 öppen och i kol. 5 införes inom parentes den försålda lägenhetsdelens på orten brukliga benämning.

Kol. 6: Beteckningssätt samma som i motsvarig kolumn (7) å före- gående blankett.

Kol. 7—10: En lägenhetsdel betraktas som odlingslägenhet såsnart den omfattar minst 3 ha åker eller ock minst 1 ha åker jämte en skilnaden motsvarande areal naturlig ängsmark; härvid anses 1 ha åker motsvaras af 2 ha äng. I dessa kolumner antecknas endast torp, backstugor o. a. egentliga arrendebosättningar, under det huf- vudgården, såvida äfven den utbrutits, antecknas uteslutande i ko- lumen 6 (= I a).

Kol. 9—10: Som odlings- eller bostadslägenheter betraktas äfven för bosättningsändamål veterligen försålda lägenhetsdelar, å hvilka redan skridits till byggnadsarbeten; öfriga obebyggda lägenhetsdelar an- tecknas i 11:te kolumnen.

Kol. 11: Klassifikationen enligt samma grunder som i kol. 7—10.

Kol. 12—13: Innefattar äfven öfvergifna och nu obebrukade tidigare odlingsmarker. Arealuppgifterna meddelas så som för föregående tabell, kol. 45, angifvits.

Kol. 15: Om året för försäljningen är bekant, antecknas städse detta och icke året för utbrytningen.

Förutom tidigare angifna uppgifter införskaffades vid förfrågningarna ytterligare uppgifter beträffande samtliga nuvarande och tidigare arrende- o. a. bosättningar å bolagslägenheternas nuvarande marker äfvensom å, de vid specialundersökningen granskade angränsande enskilda lägen- heterna. Förteckningen omfattade i nedanstående tabell angifna uppgifter:

By	Stom- lägenhetens N:o	namn	namn	art	odl. läg. = o bost. läg. = b		Bebrukning			Bosättning			Areal n.v. o.tid.		Bosätt- ningen		Kreaturens antal										
					7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.
Exempel:	14	(Bolagslägenheter.)	Pajala	tp	o	a	a	a	I a	I a	I a	3+	3+	1875	1914	0	0	0	1	3	5	1	3	5	—	—	—
Aarresalo	47	Kaisala	Järventaus	bs	b	a	a	a	I a	I a	I a	1	1	1875	—	—	—	—	0	1	2	0	1	2	—	—	—
Eskola	34	Pellonsyrjä	Bosättningar saknas	—	b	c	a	0	II b	I a	0	1	0	1890	1907	0	0	0	0	1	2	0	0	0	—	—	—
Hilevaara	35	Erkkilä	Koskenkorva	tp	b	c	b ₂	—	II b	II a ₂	—	1	0	1885	1894	0	0	0	0	0	0	—	—	—	—	—	—
"	72	Seipi	Bosättningar saknas	tp	o	a	a	—	I a	I a	—	3	2	1875	—	1	4	4	0	4	4	—	—	—	—	—	—
Kivimäki	8	Kivikko	Kivellä	tp	o	c	c ₁₀	c ₂	II b	II b ₁₀	II b ₂	5	3	1875	1887	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	5
"		Hirvisalo	Kaunola	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Linkola		Salomaa	Seivästö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Isolampi	115	(Enskilda lägenheter.)	Paavola	tp	b	a	—	—	I a	—	—	1.5	0.5	1875	—	0	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jyvämaa	41	Männikkö	Vainölä	tp	b	b	—	—	II a	—	—	1.5	0	1897	1915	0	0	0	—	—	—	—	—	—	1	2	2
Kalajoki	82	Koivikko	Lehtimäki	tp	b	c	—	—	II b	—	—	2.0	0	1865	1875	0	0	0	—	—	—	—	—	—	ob	ob	ob
"	103	Einola	Haavikko	tp	o	b	—	—	I b	—	—	3	3	1880	1890	0	1	1	—	—	—	—	—	—	2	10	10
Murtola	9	Iittala	Bosättningar saknas	—	b	c	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	1	1
Nurkkala	66	Pitkäpaasi	Mökki	bs	b	a	—	—	II b	—	—	0.5	0	1885	1895	0	0	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pienpuro	113	Vääksy	Ylämäki	tp	o	a	—	—	I a	—	—	5	4	1867	—	1	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Leppälä	Purula	bs	b	a	—	—	I a	—	—	1	3	1870	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Till ledning vid ifyllandet af blanketten lämnades följande skriftliga anvisning.

Kol. 5: tp = torp;

bs = backstuga;

sab = skogsarbetarebostad;

ab = annan arbetarebostad;

b = öfriga bosättningar.

Kol. 6: Klassifikation enligt föregående tabell, kol. 7—10.

Kol. 7—9: a = bebrukning själfständig, för den å samma gård bosatte bebrukarens egen räkning;

b = odlad jord i sambruk med annan gård, torp o. dyl.;

c = åkrar oobrukade; antecknas ac eller bc, alltefter administrationsformen.

Kol. 8—9: Förutom ofvanstående beteckningar användes äfven:

0 = saknas, såvida arrendjordens ägor till största del rödjats till åker först efter det lägenheten öfvergått från enskild ägo resp. i mellanhandlars ägo. — Om odlingarna då befunno sig i sambruk eller voro oobrukade anges äfven huru många år före öfverlåtelsen så varit fallet; t. ex. b 4, ac 7 o. s. v.

Kol. 10—12: Beteckningssätt såsom i första tabellen, kol. 28—30.

Kol. 13—14: Omfattar äfven oobrukade eller åt andra på arrende l. dyl. öfverlättna ägor.

Kol. 15—16: Afser att klargöra huruvida — och huru lång tid — bosättningen är grundad eller upphäfd före eller efter lägenhetens öfvergång från enskild ägares besittning eller till mellanhandlare. Såsom upphäfd betraktas en bosättning, då bebrukningen af dess tidigare ägor icke mer tillkommer arrendebosättningens innehafvare, utan öfvergått till och förenats med hufvudgården. Härvid fästes alltså icke afseende därvid, huruvida byggnaderna bebos (af inhy-sing, l. dyl.) eller icke.

Kol. 8, 11 och 20—22: Hänför sig här blott till tiden, då lägenheten öfvergått till bolag eller träförädlingsindustrifirma.

Kol. 9, 12 och 23—25: Ifyllas ej allenast med hänsyn till nuvarande jobbare- o. dyl. lägenheter, utan äfven med hänsyn till de bolagslägenheter, hvilka vid inköpet tillhörde sådana mellanhandlare.

Kol. 26—28: Om bosättningar på nuvarande bolags- eller jobbarelägenheter öfvergifvits redan i enskild jordbrukares ägo, antecknas den tidigare kreatursbesättningen här; dessa kolumner ifyllas äfven ifall på enskilda lägenheter befintliga torp för närvarande (år 1914, kol. 17—19) sakna boskap.

C. Förfrågningar hos de jordägande bolagen och träförädlingsindustrifirmorna.

Förutom genom den här närmast ofvan behandlade specialundersökningen af vissa kommuner äfvensom genom den tidigare berörda enquëten till landskommunerna och de jordägande industriföretagen, insamlades ytterligare material till belysande af bolagsbesuttenheten och dess inflytande genom hänvändning direkt till ifrågavarande bolag och träförädlingsindustrifirmor. Härvid afsågs dels förfullständigande af den i afdeln. A berörda allmänna statistiken öfver bolagsbesuttenheten, dels åter införskaffandet af tillförlitliga och noggranna uppgifter angående vissa speciella, bolagens skogsbruk, landthushållning m. m. berörande frågor. Hänvändningarna till sagda industriföretag hafva i allmänhet äfven mötts med förståelse, och de allra flesta hafva med största beredvillighet tillmötesgått anhållan om delfående af tillbudsstående material.

Vid insamlandet af ifrågavarande uppgifter befanns icke ändamålsenligt att med frågeblad och andra skriftliga förfrågningar hänvända sig till sagda industriföretag. Dels förelåg nämligen grundade skäl till förmodan, att icke alla de af bolagen med uppgifternas sammanställande ombetrodda personerna med samma omsorg komme att fullgöra sitt värf; största delen af nämnda förfrågningar hade för öfrigt

säkerligen förblifvit helt och hållet obesvarade. Dessutom skulle ett dylikt uppdrag i oskäligen grad tagit personalens å bolagskontorens arbetskrafter i anspråk. Yttermera hade värdet af ett sålunda insamladt material otvifvelaktigt på många håll, äfven af andra orsaker, förnekats. Med hänsyn till såväl uppgifternas fullständighet som deras objektivitet ansågs därför lämpligast att inslå det förfarande, att en därför speciellt adjungerad ojäfvig person själf skulle direkt ur resp. bolags handlingar afskrifva de ifrågakommande uppgifterna, i den mån fullständiga och tillförlitliga sådana hos de skilda bolagen stå till buds; ingen orsak förefinnes ju att på något håll betvifla riktigheten af bolagens för egen räkning uppgjorda bokföring.

I anseende därtill, att bolagens jordbesittningar i stort sedt äro koncentrerade blott på några få händer, vore det dessutom för ett i hufvudsak fullt tillfredsställande resultat ernående tillfyllest, om endast ett fåtal, exempelvis ett tiotal, af de största bolagens bokföring i berörda hänseenden sålunda granskades, hvilket själfallet väsentligen underlättar arbetet. I den mån något eller några af dessa bolag icke kunna lämna tillfredsställande utredning angående samtliga här ifrågakommande omständigheter, komme material likväl att på samma sätt införskaffas af sådana mindre bolag, hvilkas bokföring i antydda hänseenden är fullständigare och tillförlitligare. Genom utnyttjande af de från de besuttna bolagens sida till buds stående uppgifterna komme den i landsorten direkt införskaffade utredningen naturligtvis i betydande grad att kompletteras och kontrolleras.

De omständigheter, hvilkas belysande främst afsågs vid den sålunda anordnade insamlingen af material å bolagskontoren, framgå ur nedanstående, åt den med uppgiftens utförande ombetrodde personen utfärdade skriftliga anvisningar.

Allmänna anvisningar.

Erfarenheten har visat att till bolagen skriftligen utsända frågeblad oftast lämnas obesvarade samt att de tilläfvats efter många påminnelser insända meddelandena äro synnerligen bristfälliga och delvis

nära nog oanvändbara för statistiska ändamål. Vissa förfrågningar äro äfven af den art, att de icke gärna kunna verkställas genom skriftlig enquête. Till följd häraf har skridits till införskaffandet af ännu erforderligt material genom personliga besök å resp. bolags kontor. Afsigten vore alltså, att den med sagda uppgift ombetrodde personen dels själf ur tillgängliga handlingar utskrefve de uppgifter, hvilka ingå å bifogade tabeller, dels åter att han anordnade deras införande med tillhjälp af någon vid kontoret anställd person. I sistnämnda fall ombesörjer han arbetets regelrätta påbegynnande och granskar efter dess fullgörande resultatet genom kollationering af afskriften med de originala handlingarna.

Om bolagets bokföring i något hänseende är så bristfällig, att fullständiga och tillförlitliga, till statistiska ändamål brukbara uppgifter icke kunna erhållas, lämnas vederbörande blankett, med tydlig anteckning härom, oifylld. Detta gäller väl främst uppgifterna angående landbruket å bolagslägenheterna (blankett VII) samt leverans- och kontrakt-hyggena (blankett V) äfvensom möjligen torpförteckningen (blankett III). Däremot böra lägenhetsregisterkortet (I) städse i mån af möjlighet fullständigt ifyllas, hvarjämte uppgifterna om utbrytningen och försäljningen af bolagsmarker (II) samt speciella skogsvårdsåtgärder (VI) vore synnerligen önskvärda och väl äfven i de flesta fall stå till buds. Såvida antydda utbrytningar, kulturarbeten m. m. icke alls af bolaget utförts, bör detta tydligt antecknas å resp. blankett.

Hvarje skildt bolag eller bolagsfusion berörande handlingar förvaras inom skildt konvolut, som sålunda bör innehålla samtliga här nedan angifna blanketter.

Såsnart insamlingen af material å något bolagskontor sålunda slutförts bör, före afresan, noggrannt kontrolleras att det insamlade materialet föreligger fullständigt och i slutgiltig form, så att några som helst kompletteringar och rättelser genom senare skriftliga förfrågningar ej ens bör ifrågakomma.

I. Lägenhetsregisterkortet.

<i>L.</i>	<i>här.</i>	<i>kommun.</i>
by N:o		nat: .....
art:	mant:	areal: ..... ha
odl: { hg ..... } = ...		, äng: { hg ..... } = ...
odl: { tp ..... } = ...		, äng: { tp ..... } = ...
ägare:	F. R.	kar: ..... Ink: .....
föreg. äg:	sen. ställn.:	kar: ..... Öfv. fr. ensk. ägo: .....
bosättn., nuv.	v. öfverg.	;
bebrukn., „	„	;
Inköpspris:		
.....		
.....		
.....		
medd. af:		gm. ....
korr. enl.		

Den bifogade registerkortförteckningen öfver bolagets lägenheter¹ förfullständigas enligt föreliggande handlingar eller enligt förfrågningar af personer, hvilka noga känna bolagets lägenheter, i nedan nämnda hänseenden. Därjämte kontrolleras, förfullständigas och rättas städse alla öfriga, tidigare å korten antecknade uppgifter, samt införas sådana uppgifter (lägenheternas registernummer, namn, mantal, areal, inköpsår m. m.), hvilkas meddelande vid tidigare förfrågningar uraktlåtits. Såvida bolaget tillhöriga lägenheter saknas i registerförteckningen utskrifvas å desamma nya kort. Alla ifrågavarande uppgifter utskrifvas med rödt bläck.² — Vid uppgifternas införande tillämpas följande beteckningssätt:

¹ Uppgjord på grund af de enligt afdeln. A verkställda förfrågningarna.

² Vid registerkortförteckningens uppgörande har följts ett sådant tillvägagående, att de genom ombud i resp. landskommuner m. fl. införskaffade uppgifterna utskrifvits med svart, alla af lägenhetsägaren själf afgifna meddelanden med rödt och alla officiella uppgifter med blått bläck; nedtill å registerkortet har dessutom noggrannare angifvits från hvilka källor de olika meddelandena härstamma.

Lägenhetens art („art“): (= kol. 7, s. 132).¹ Före förfrågningarnas påbrynnande åskådliggöres klassifikationen dessutom med ledning af vidstående förklarande utkast (l. c.).

Åker- och ängsarealerna (ha. odl., äng): Afser hela lägenheten, jämte torp, hvarvid också obebrukade åkermarker beaktas. Såvida sagda arealer, skildt för hufvudgården och skildt för de olika torpen, i detalj erhålles ur bolagets arrendeförteckningar, arrendekontrakt, torpförteckningar, torpkontrakt m. m., ifyllas ifrågavarande uppgifter först senare ur den nedan angifna blanketten III. I annat fall antecknas resp. totalarealer direkt å registerkortet, med beaktande af de i instruktionen till blankett III angifna omständigheterna.

Föregående ägarens senare ställning (sen. ställn.): (= kol. 22, s. 136).

Föregående ägarens karaktär (kar.): (= kol. 9, s. 134).

Bosättningen (bosättn.): Uppges dels för det närvarande (nuv.) och dels för tiden för lägenhetens öfvergång i bolags ägo (v. öfverg.) samt betecknas så som för kol. 28—30, s. 138, angifvits.

Bebrukning och administrationsform (bebruken.) anges liksom föreg. och betecknas i enlighet med den för kol. 25—27, s. 137, anförda klassificeringen.

Inköpspris: se kol. 14—19, s. 136.

II. Från nuvarande bolagshemman försålda ellet utbrutna lägenhetsdelar och skiften samt i sin helhet försålda bolagshemman.

(Blanketten införd sid. 142, instruktionen densamma.)

¹ Då dessa anvisningar nära och delvis nästan ordagrant öfverensstämma med de beträffande samma omständigheter för tidigare införda blankettens vidkommande meddelade förklaringarna, införes desamma icke här ånyo utan hänvisas till tidigare instruktioner; detsamma gäller de för de följande blanketterna gifna anvisningarna.

III. Bosättningen å bolagets marker och den odlade jordens fördelning.

Socken	By	Lägenhetens		Alla nuv. bosättn. å lägenheten				
		N:o	namn	namn	art	Areal, nuv. o. tid.		Bosättn. grund. t. eller eft. öfv. t. bolag
						åker, ha	äng, ha	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Exempel: Savitaipale	Hannula	172	Jokela	—	I a	5.5	4.0	—
			„	Koskela	tp	1.5	3.5	f
			„	Mäntyharju	bs	0.5	1.0	f
			„	Kumppunen	sab	0.3	2.0	e
			„	Nikula	ab	0.1	0.0	f
			„	Tähtelä	b	0.0	0.0	e
	„	191	Salomaa	—	II	0.0	0.0	—
			„	Turunen	bs	0.5	1.0	f
Taipalsaari	—	—	—	o. s. v.				
				o. s. v.				

Å blanketten införes bolagets alla lägenheter, samt deras art och de hufvudgården eller lägenhetsägaren direkt underlydande jordarealerna. Efter hvarje lägenhet antecknas i kol. 5 samtliga å dess nuvarande område befintliga torp, backstugor och andra bosättningar, jämte dem tillhöriga odlade arealer m. m.

Kol. 6: (Själva lägenhetens art anges så som för kol. 7, s. 132 meddelats, bosättningarnas åter enligt kol. 5, s. 145).

Kol. 7—8: I hufvudlägenhetens odlade areal får icke medräknas nuvarande torpägor m. m. I brist på noggrannare arealuppgifter användas följande gränsvärden: — — — (= kol. 4—5, s. 131).

IV. Öfversigt öfver bolagets skogsekonomi.

Aktiebolaget ..... jämte:	Kubikmeter fast mått				
	brännved	gärdsel	gagnvirke		
			tall	gran	löf-träd
I. Årlig virkesförbrukning vid full drift å bolagets industriella inrättningar:					
a. Virke ur egna skogar:					
b. Köpt virke:					
α med afverkningskontrakt					
β med leveranskontrakt af					
enskilde					
staten					
II. Årlig virkesförbrukning ur bolagets skogar vid dess brukssamhällen, åt underhåfvande m. m.					
Bolagets konsumtion af virke för eget behof (A) =					
Summa					
III. Årlig försäljning åt utomstående af oförädladt virke ur bolagets skogar:					
husbehovsvirke o. dyl. åt landsbefolkningen					
åt andra industriella inrättn. eller f. export.					
Summa					
Häraf köpt virke (I : b) —					
Årliga hyggesbeloppet af virke ur bolagets skogar (B) =					
Skilnad					
Brist (—) eller öfverskott (+) i skogsproduktionen, Skilnad B—A					

Uppgifterna hänföra sig till normala förhållanden, men med beaktande af bolagens nuvarande skogsarealer. Försåvidt skogsekonomien vid flere bolag m. m. till följd af fusion, inköp l. dyl. handhas gemensamt, bör tabellen utgöra en sammanställning för alla dessa affärsföretag, hvilkas namn införas i tabellhuvudet. Vid beräkningen utnyttjas bolagets skogsbokföring, taxeringshandlingar och hushållningsplaner, de skilda industriella inrättningarnas årsrapporter m. m.

Enär årliga hyggesbeloppet ur bolagets egna skogar (is. I a) beräknas i enlighet med de nuvarande skogsarealerna, hvilka genom de senaste årens fastighetsförvärf ofta afsevärdt förstorats, afvika dessa värden betydligt från de faktiska hyggesbeloppen under de senaste åren. Af samma orsak minskas köpvirkets (I b) mängd betydligt i jämförelse med virkesköpen under de förflutna åren. För att dock åskådliggöra det faktiska förhållandet mellan virkesfånget ur egna skogar och köpvirket under senaste tider, upprättas en skild tablå¹ öfver det ur bolagets skogar uttagna virkets absoluta belopp under vissa år äfvensom en motsvarig förteckning öfver virkesköpen (se tab. V).

¹ IV b, ej införd här emedan den i hufvudsak är fullkomligt lik den vidfogade tablå. Förutom tabellhuvudet öfver virkets art och mängd upptager den blott kolumner för bolagets namn och de år uppgifterna gälla.

V. Bolagets virkesköp (Kontrakt- och leveranshyggen).

Kommun	By	Lägenhetens		Kontraktshyggen												Leveranshyggen							
		N:o	namn	Å kontr. erhållits Sa. f. m ³				Dimensionshyggen				Stamköp (efter köparens val) f. m ³				Skifteshyggen f. m ³		kontraktstid, år		f. m ³			
				tall		mängd f. m ³		mätt		gran		löfträd		tall		gran		löfträd		tall		gran	
				mätt		högsta		mätt		mätt		mätt		mätt		mätt		mätt		mätt		mätt	
				högsta		högsta		högsta		högsta		högsta		högsta		högsta		högsta		högsta		högsta	
Exempel:	Lentola	21	Umpikuja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Akaa	Hatanpää	9	Nurmi	1200.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kovero	Lempää	72	Salo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	Luotola	5	Aho	223.4	9"/15'	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Multia	Sirviö	15	Perho	1250.7	st. 10 c	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nokia	Kaislisto	43	Kaila	1657.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pieksämäki	Itäkorpi	8	Tottila	890.8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ruskeala	Maasalo	3	Ojanen	1494.8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Årgång	1916, hvar tredje kontrakt.																						

1 Anm. st. 10 c = till 10 cm stubbdiameter.
9"/15' = till 9 tum på 15 fots höjd.

Å bolagets kontor anhålles om hyggeskontrakten och leveransaftalen för något af de senaste åren (1914, 1915, 1916 eller 1917). Såvida antalet sådana öfverenskommelser är jämförelsevis ringa, kopieras ofvan anförda kontraktsbestämmelser ur alla kontrakt; är antalet åter stort, tages 2:dra, 3:dje l. dyl. i den ordning de befinna sig. Det utfallna virkets mängd (antal stock, m³ brännved o. s. v.) erhålles ur skogsbokföringen (skogsarbetsledarnes rapporter o. dyl.) och omräknas enligt gängse reduktionstal till fast mått. — I och för jämförelse med kontraktbestämmelserna under forna tider införas på samma sätt ifrågasvarande uppgifter ur någon årgång af kontrakt från tiden omkring 1900 (1895—1905) samt från tiden 1880—90.

I tabellen särskiljas de olika slagen af hyggen sålunda:

- I. Kontrakthyggen, vid hvilka virkesköparen under iakttagande af vissa dimensioner, mängd, trädslag eller areal beträffande inskränkningar själf ur lägenhetsägarens skog utväljer och uttager det försålda virket, oberoende af huru priset beräknas; jordägaren har i dessa fall icke själf genom stämpling l. dyl. anvisat de trädindivid, hvilka skola afverkas.
  - a) Dimensionshyggen: Virkesköparen äger rätt å en bestämd skogsareal afverka alla träd af bestämdt slag, hvilka fylla ett visst minimimått eller hvilkas dimension ligger mellan tvenne angifna gränser (maximi- och minimimått); såvida antalet stammar, hvilka inom dessa gränser få uttagas, är begränsadt, hänföras öfverenskommelsen till kategorin stamköp (b).
  - b) Stamköp: Virkesköparen har rätt ur skogen eller å en bestämd skogsareal uttaga ett bestämdt antal stammar efter eget fritt val, möjligen med iakttagande af vissa begränsningar beträffande trädslag och dimension.
  - c) Skifteshyggen: Virkesköparen är berättigad att efter eget förgodfinnande å en bestämd skogsareal afverka all skog till huru små dimensioner som helst, möjligen med begränsning med hänsyn till trädslaget.

- II. Leveranshyggen, vid hvilka jordägaren själf utdrifver, afverkar, stämplar eller på annat sätt direkt utmärker det för afsalu bestämda virket.

VI. Speciella skogsvårdsåtgärder.

(Blanketten omfattar kol. 62—73, s. 130; instruktionen densamma, se s. 140).

Så vidt möjligt uttagas ifrågavarande uppgifter direkt ur bolagets skogsbokföring (årsberättelserna) och införas skildt för hvarje år 1917—1900 samt dessutom summan för tiden före 1900 (på en rad).

VII. Uppgifter angående landthushållningen å bolagets lägenheter i eget bruk.

Bolagets namn	År	Rödjad och uppodlad mark		Kärrodling			Sänkning af sjöar		Lerslagning af kärr	
		ha	kostn. Fmk.	dikning m	nyodlingsmark ha	kostn. Fmk.	nyodlingsmark ha	kostn. Fmk.	ha	kostn. Fmk.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.

forts.

Utgifter, Fmk								Inkomster, Fmk					
Utskylder	Byggnader	Användt virkesvärde	Inventarier	Jordbruk	Boskapskötsel	Administrationskostnad	Öfriga utgifter	Jordbruk	Boskapskötsel	Fiske	Byggnader, inventarier o. öfr. ink.	Vinst eller förlust pr. år Fmk	Räntor
12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.

I anseende till bolagens bristfälliga jordbruksbokföring torde ofvanstående uppgifter knappast annat än i något enstaka undantagsfall kunna erhållas och betinga sig därför underordnat intresse.

Kol. 3—11 hänföra sig till åtgärder för jordbrukets utveckling; odlingsjordens areal specificeras lämpligtvis i åker och ängsmark. I tablån afses också observera delaktighet i kooperativa företag, hvarvid bolagets andel i areal och kostnader komme att införas. — Kol. 12—25 åter åsyfta att skänka en viss inblick i jordbrukets bärighet, hvarvid också af Sägverksägarnes Landbruksafdelning m. fl. insamlade motsvariga uppgifter kunde utnyttjas som jämförelsematerial. De genom förmedling af Landbruksafdelningen använda summorna fördelas enligt deras användning mellan kol. 18 och 19 (premier m. m.). — Kol. 18 komme dessutom att omfatta löner för inspektorer, mätningkostnader m. m.

VIII. * Allmänna uppgifter från bolagen.

Redogörelsen för hvarje skild fråga utskrifves, helst med maskin, på skildt halfark (folioformat) och förses med tydlig ofvanrubrik, angifvande innehållet. På detta sätt redogöres i allmänna drag bl. a. för de af resp. bolag vidtagna åtgärderna för jordbruks-, bosättnings- och skogsbruksförhållandenas ordnande, utparcellering af odlingsmarker, bolagens förhållande till kommunalbeskattningen, kommunala o. a. gemensamma företag, deras verksamhet i allmänt kulturellt hänseende m. m. Speciell uppmärksamhet betinga sig inom bolagen utarbetade, kanske godkända eller delvis realiserade skriftliga förslag och promemorior beträffande förberörda eller andra omständigheter. Sådant sakmaterial torde insamlas och refereras samt till nödiga delar afskrifvas.

Förutom dessa å bolagskontoren personligen skeende förfrågningar, utsändes till de jordägande industriföretagen följande frågeblad angående skogs- och jordbruksadministrationen vid desamma.

Fast anställda	sedan år	antal, år			
		1890	1900	1910	1918
Fackligt utbild. forstmästare					
Skogvakter för egna skogar					
Skogsarb. ledare för köpskogar					
Agronomer					
Jordbruksinstruktörer					
Revierens nuvarande antal					
" " genomsn. areal					ha
Bevakningsdistriktens nuvarande antal					
" " genomsn. areal					ha
Forstlig hushållningsplan sedan år					